

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA

Skolmästarkonst

Antydningar för

Lärare och Skolinspektörer

af

O. E. L. Dahm

Nyutgåva av en tidig svensk handbok
i pedagogik tryckt i Kalmar 1846

FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA

UPPSALA UNIVERSITET
Inst för lärarutbildning
BIBLIOTEKET

E:KC (p)

O. E. L. DAHM
SKOLMÄSTARKONST

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
ÅRGÅNG LXXVI 1996 VOLYM 181
UNDER REDAKTION AV STIG G NORDSTRÖM

MINNEN OCH DOKUMENT VIII

Skolmästarkonst

Antydningar för

Lärare och Skolinspektörer

af

O. E. L. Dahm

Nyutgåva av en tidig svensk handbok
i pedagogik tryckt i Kalmar 1846

FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA

Redaktör: Docent Stig G Nordström

Adress: Box 2056, 750 02 Uppsala

Telefon: 018 – 51 05 50

Fax: 018 – 54 44 53

Postgiro: 5 80 01 – 9

Medlemsavgift: 150 kr (fr o m 1996)

Tidigare utgivna volymer kan beställas och i mån av tillgång expedieras från ovanstående adress.

Utgivningen av denna volym i föreningens årsboksserie sker i samarbete med Lärarutbildningen vid Högskolan i Kalmar

© Föreningen för svensk undervisningshistoria

ISBN 91-85130-54-0

ISSN 0347-8461

Reprocentralen HSC Uppsala 1995

Inledning

Läraryrollen i framtidens skola – hur blir den? I debatter om skola och lärare inför ett nytt sekelskifte talas inte sällan om behovet av en ny läraryroll. I ett modernt informations-samhälle kan inte läraren förlita sig på yrkets sekellånga tradition och position, det gäller att skapa en ny yrkesroll i samspel med andra aktörer i utbildningslandskapet – ett landskap som genomgått och genomgår snabba och radikala förändringar. Varför väljer man att bli lärare? Vilken är lärarens uppgift i samhället? Vad behöver en lärare kunna? Hur skall en lärare bete sig? Frågor om läraryrollen har ställts och besvarats på olika sätt under skilda epoker och i olika kulturer.

Hur definierades då lärarens uppgift och kunskapsbehov när lärarutbildningen i Sverige genom 1842 års folkskolestadga blev en "nationell angelägenhet"? Hur realiserades statsmakternas intentioner på regional och lokal nivå när domkapitlen i Sveriges stiftstäder enligt femte paragrafen i folkskolestadgan hade att "bereda tillfälle för dem, som vilja egna sig åt folk-lärare-kallet, att i ett seminarium erhålla undervisning och öfning i de till detta kall hörande ämnen". Dahms *Skolmästarkonst* ger oss möjlighet att rekonstruera hur lärarens verklighet såg ut för 150 år sedan och hur föreståndaren för ett av de nya seminarierna tolkade samhällets krav och förväntningar på den nya folkskolans lärare.

"Hvad man led brist på vid den nya läroinrättningen var lämpliga läroböcker; men för denna brist sökte vår out-

tröttlige lärare bot" skriver en av de allra första lärarstuderandena vid Kalmar folkskoleseminarium, Daniel Nyström, i sina seminarieminnen, tidigare publicerade i ÅSU.¹ Han berättar hur läroböcker bl.a. i geografi och pedagogik successivt kom till och ibland "utdelades arkvis från boktryckeriet".

Någon lärobok i pedagogik fanns ej heller att tillgå, hvadan man i detta ämne hade att göra skriftliga anteckningar under pågående lektion. Här var planen till Dahms Skolmästarekonst, som likväl ej utkom i tryck förr än 1846, utstakad.

I föreståndarens redogörelse "över den undervisningsplan, som blifvit följd vid Skollärarseminarium i Kalmar år 1843" skriver Dahm själv:

Pedagogik är icke något föreskrifvet läroämne, men tycks mig vara fullt ut så angeläget, som något annat, hvarföre det ock blifvit af mig föredragit 1 timma i veckan, dels efter skrifvet kollegium, dels efter Oldbergs Handbok.

Den första svenska handboken i pedagogik, *Praktisk Handbok i Pedagogik och Metodik för Swenska folkundervisningen* skrevs och utgavs redan 1843 av Anders Oldberg, föreståndare vid folkskoleseminariet i Uppsala. Enligt utbildningshistorikern Åke Isling kan Dahms Skolmästarkonst "i mycket ses som en direkt polemik till vad Oldberg anfört".² I motsats till Oldberg är Dahm skeptisk till detaljerade anvisningar. Han använder avsiktligt ordet *antydningar* "hur man bör underwisa, om det mål, man bör bemöda sig att hinna, och om de misstag och fel en skolmästare bör rätta hos sig sjelf och sina barn." Isling konstaterar att Dahms handledning ter sig mest modern av 1800-talets läroplansdokument när det gäller själva dispositionen. Dahm skiljer på mål och metoder på liknande sätt som sker i vår tids läroplaner. I Skolmästarkonst ges utförliga beskrivningar även av kunskapsämnena såsom geo-

grafi och historia, med angivande av ändamål, kursinnehåll, metodiska anvisningar och förslag om läroböcker.

En senare Kalmarpedagog och Dahmforskare, rektor Carl Ernst Göransson, menar att Dahm är onödigt blygsam när han i förordet uppger att *Skolmästarkonst* inte är något självständigt arbete utan författad efter A Ludewigs "Der Schulmeister".

Dahms egen hand märks ideligen. Han talar till den unge svenske seminaristen, som skall ut, kanske på landsbygden, för att börja sin fostrargärning. Därför råder han till att iaktta klok hänsyn till folks misstänksamhet mot det nya och till att gå fram försiktigt och steg för steg. Genom sina råd och föreskrifter karaktäriserar Dahm f.ö. sig själv som pedagog; han är ingen enkelspårig skolfux, han visar förståelse för skilda åsikter och metoder, dessas olika användbarhet alltefter stadium, skolans resurser, elevernas individuella läggning, deras antal etc. Han framhåller kraftigt betydelsen av lärarens eget sätt att vara såsom föredöme för eleverna och vikten av att han vinnlägger sig om ett glatt och jämnt lynne, en hjärtlig umgängeston mot lärjungarna och månhet om deras hälsa och trivsel, allt betecknande just för Dahms egen lärarpersonlighet. Undervisningen skall vara grundlig men också ges med liv och friskhet.³

Skolmästarkonst innehåller "många goda och kloka uttalanden, som alltjämnt tål att begrunda" var det sammanfattande omdömet av Kalmarläroverkets rektor år 1963.

Vem var då författaren till denna skrift?

Oscar Elis Leonard Dahm föddes 1812 och växte upp i ett prästhem i Resby, Arby församling, nära Kalmar. Han var 30 år när han den 16 november 1842 som en av tre sökande utsågs till föreståndare för det nyinrättade Kalmarseminariet. Dahm hade då i flera år varit lärare vid apologistskolan i Kalmar och hade just återvänt från en pedagogisk studieresa till Tyskland, Schweiz, Frankrike och Italien. Vid 17 års ålder hade han blifvit student i Upp-

sala och hade sex år senare avlagt magisterexamen, motsvarande dagens doktorsexamen.⁴

Dahm hade stor betydelse för utvecklingen av skolväsendet i Kalmar. Vi ger återigen ordet till hans elev Daniel Nyström som senare blev en av Kalmars förste lärare:

Dahms energiska åtgärder arrangerade saken så, att folkskolan, som hon numera skulle kallas, genast skulle öfvertagas af seminariebildade lärare. Redan innan årets slut hade också Dahm för ändamålet utarbetat ett reglemente, som vann Domkapitlets stadfästelse - - -

Dahm ingick i Styrelsen öfver Kalmar stads folkskola, där han i sju år förde protokoll och mellan 1844 och 1859 skötte kassaförvaltarskapet. Under folkskolans krisperiod under 1850-talet var Dahm en av dess försvarare. När många hävdade att skolfrågan skulle få vila i ro en tid hävdade Dahm att skolan är en sådan institution i samhället att den bör utvecklas för jämnan. Han tilltrorde folkskolans stora uppgifter:

Hvarföre skola vi påstå, att folkskolan ej kan undervisa i annat än litet innanläsning, religion, läsa och skrifva? - - - Wi få ej i kortsynt välmening söka genom teorier för skolan göra något oändligt litet af det, som kan blifva stort: ej säga till upplysningens unga örn, att han skall hoppa på tufvorna, utan tvertom uppmana honom att sträfva allt högre och högre på sina med hvarje dag allt starkare blifvande vingar. Han bränner vingarna säkert lika sent, som den naturliga örnen, då han sträfvar emot solen; ty ljuset skadar ingendera; de vinna blott en mera vidgad utsigt.

Trots att Dahm var seminarieföreståndare under endast ett år (1843–1844) anses han ha haft stort inflytande på utvecklingen. En av hans senare efterträdare, rektor Hjalmar Nilsson, har betecknat honom som "det största namnet i seminariets historia".⁵

Efter året som seminarieföreståndare återgick Dahm till lärdomsskolan, där han aktivt medverkade till en samman-

slagning av apologistenheten, lärdomsskolan och gymnasiet till ett Elementarläroverk. Han var läroverkets förste rektor men måste efter några år lämna chefskapet. Konservativa krafter var rädda för att Dahm, som var en ivrig företrädare för realämnenas likaberättigande, skulle underminera de klassiska ämnena. Dahm kvarstod hela sin livstid som lärare vid läroverket. "En banbrytarpedagos ödesdrama i Kalmar för hundra år sedan" lyder titeln på Göranssons beskrivning av hans "sällsamma befordringshistoria".⁶

Dahms utbildningsintresse omfattade alla skolformer. Han arbetade bl.a. för upprättande av teknisk skola. Tvärt emot mångas uppfattning under denna tid ansåg han det vara statens skyldighet att också sörja för den kvinnliga ungdomens uppfostran och donerade i sitt testamente även medel till den flickskola för fattiga flickor som stadens fruntimmer startat, "Bernhardinaskolan". Som medlem i skolutskottet vid 1873 års riksdag kämpade han för att latinet inte skulle vara tvångsämne och för rättighet för realstudenter att avlägga universitetsexamina.

Dahm upprättade ett folkbibliotek i sitt hus vid Lilla Torget och anordnade en bildningscirkel tillsammans med Kalmar stads Arbetarförening. Liksom en annan framstående folkbildare vid denna tid, Olof Eneroth, såg Dahm parallellitet mellan folkbildning och fruktodling, vilket framgår av bevarad brevväxling dem emellan.⁷ Dahm hade själv en stor körsbärsodling på sin lantegendom Stensberg. Biodling var ett annat intresse, som också finns dokumenterat i en bok om biet, dess natur och vård. Dahms intresse för natur kom också fram i återkommande riksdagsmotioner om småfåglars fridlysning.

Förutom *Skolmästarkonst*, skrev Dahm läroböcker i historia och geografi och gav ut en atlas för folkskolor. Sär-

skilt geografiböckerna trycktes i många upplagor och användes in på 1900-talet, långt efter författarens död. Som en av 1800-talets mest produktiva läroboksförfattare påverkade Dahm under decennier elever och lärare vid folkskolor, seminarier och elementarläroverk.

Den "arbets- och tempoordning" som gällde vid Kalmar folkskola och som tryckts sist i Skolmästarkonst kan behöva en kommentar. Efter att ha tagit del av Dahms liberala uppfostringsmetoder blir en nutida läsare ganska förvånad över detta egendomliga exercisreglemente, som i minsta detalj beskriver hur barnen skulle drillas i och ur skolbänkarna. Arbetsordningen bör nog ses mera som exempel på den tidens ordning än som ett uttryck för Dahms egen pedagogik. Man får komma ihåg att det var växelundervisningsmetoden som vid den tiden föreskrevs i skolstadgan. I den tidens stora klasser fanns behov av monitörer, dvs mer försigkomna elever, som hjälp i undervisningen. I Skolmästarkonst framhåller Dahm att "monitörssystemet bör alltid betraktas som nödhjelp".

Dahm var politiskt aktiv i riksdag, landsting och i stadsfullmäktige. Även om skolan var hans stora intresse så ägnade han sig åt allt som kunde främja samhällets utveckling, han arbetade bl.a. aktivt för sjukvårdens utveckling och tog initiativet till bildandet av ångfartygsbolaget "Kalmarsund" och var en av initiavtagarna till utveckling av den allmänna gatubelysningen i sin hemstad. Dahm karaktäriseras som reformivrare och banbrytare på många områden.

1883 slutade rektor Dahm sina dagar, 71 år gammal. Både i riksdag och i landsting hade han då gjort sig känd som en av vårt lands större skolmän. I sin hemstad hade han varit med att utveckla utbildningssystemet på alla nivåer. Han var också en god företrädare för lärarprofessio-

nen. Så här beskrev Daniel Nyström sin lärare och Kalmarseminariets förste föreståndare:

- - - Driftig och outtröttlig var han i sitt lärarekall och skötte detta under det muntraste lynne. Glad och språksam var han deremellan och vid besök, som han gerna mottog. På det hjertligaste log han jemväl åt det omedvetet fadda och platta, men på ett sätt, deri ej den minsta skymt af hån kunde skönjas, hvadan den det gällde neppeligen kunde känna sig sårad. Uti allt hans umgänge med sina lärjungar syntes tydligen, att han på förhand väl satt sig in uti hvad som komma skulle, ty han visade ett nästan obegränsadt öfverseende med enfalden. Och sådant var också af nöden; ty: Föreställom oss dessa enfaldiga naturbarn, dessa bonddrängar-lekmannapredikanter, som icke kände andra böcker än sin katekes, psalmbok och bibel jemte några postillor och andaktsböcker, troende allt övrigt vara synd att läsa; som ända hittills ej haft en aning om, huru en skolbok såg ut; - - -

Dagens lärarstuderande kan le åt Nyströms beskrivning av den tidens blivande lärare och deras brist på boklig kunskap. I dag finns helt andra förutsättningar för kunskapsinhämtning och inlärande. Men frågan om hur man skapar en bra lärare-elev relation har samma aktualitet som för 150 år sedan.

Denna nyutgåva av en av våra allra första pedagogiska handböcker erbjuder dagens aktörer på lärarutbildningens scen ett 150-årigt perspektiv på den ständiga frågan om lärarroll och lärarens uppgift i samhället och ger goda förutsättningar att reflektera över vad som är föränderligt respektive beständigt i lärarprofessionen.

Nytrycket är emellertid av speciellt värde för lärarutbildningen i Kalmar där de frågor som restes inledningsvis är ledfyrrar i ett projekt om Kalmarpedagoger i tid och rum (KaPe). Intentionen är att levandegöra utbildningens rika kulturarv och med hjälp av detta knyta nordiska och internationella kontakter. De lärarstuderande har möjlighet att delta i en forskande-lärande process om lärarroll, lärar-

relationer och lärarens kunskapssyn i ett tre-årigt projekt, där det första året fått arbetsnamnet O.E.L. Dahms år. Projektledningen är tacksam för att Föreningen för Svensk Undervisningshistoria prioriterat nyutgåvan av *Skolmästarkonst* så att den – 150 år efter att den första gången utkom från trycket – ånyo blir tillgänglig för lärarstuderande och lärarutbildare.

Kalmar i november 1995

Inga Elgqvist-Saltzman

Noter

1. Självbiografiskt omramade tidsbilder från seminarie- och folkskolestridernas första tid. I: *Årsböcker i Svensk Undervisningshistoria* a Vol III, 1921.
2. Åke Isling, *Det pedagogiska arvet. Kampen för och emot en demokratisk skola* 2. Sober förlag 1988.
3. C.E. Göransson, Rektor Dahm, en märklig föregångsman. I: *Vid Kalmarsund och Fyris, Kulturbilder 1663–1963*. Kalmar nations skriftserie 1963.
4. *Minnesskrift över Välgöraren Oscar Dahm*, av Olle Gustafsson; utgiven av Dahmska Fonden och Dahmska Stiftelsen å Stensberg 1995.
5. Rostads Elevförbunds årsskrift 1943.
6. C.E. Göransson, *En banbrytarpedagogs ödesdrama i Kalmar för hundra år sedan*. Barometern 18, 19 och 21 juni 1954.
7. Jfr B.R. Hall, Eneroths pedagogiska tanke-miljö. *Årsböcker i svensk undervisningshistoria* Lund 1934.

Innehåll

Hvad Skolmästarkonst är	5
Skolmästaren.	
Skolmästaren och hans kall	6
Skolmästarekallets obehag och glädje	10
Nödvändigheten af en värdig förberedelse	12
Den examinerade seminaristen såsom sökande till en skolsyssla	15
Skolmästarens rättigheter	16
Skolmästarens skyldigheter	16
Skolmästaren såsom medlem af en församling	17
Skolmästaren i förhållande till enskilda församlingsmedlemmar	20
Skolmästaren såsom uppfostrare och lärare	21
Allmän metodik.	
Allmänna undervisningsreglor	34
Det afbrutna lärosättet	39
A. Kateketiska	43
B. Heuristiska	44
C. Examinatoriska	44
Det oafbrutna eller akroamatiska	44
Läroton	45
Läromanér	46
Serskildt Methodik	
I. Religion	50
II. Biblisk Historia	61
III. Innanläsning	62
IV. Modersmålet	69
V. Historia	73
VI. Geografi	75
VII. Geometri	78
VIII. Räknekonst	79
IX. Naturlära	85
X. Naturalhistoria	87
XI. Skrifkonst	88

XII. Sång	92
XIII. Gymnastik	102
XIV. Trädgårdsskötsel	105
XV. Examen i Folkskolan	106
Skoldisziplin.	111
Huru kan skolmästaren grunda och upprätthålla en god disziplin?	
I. Genom förståndiga lagar	113
II. Genom ett riktigt användande av disciplinarmedlen	115
<i>Belöningar</i>	
A. Hvad skall skolmästaren belöna?	123
B. Huru skall skolmästaren förhålla sig, då han belönas?	124
C. Hvilka belöningar böra väljas, och vilka förkastas?	126
<i>Straff</i>	
A. Hvad skall skolmästaren bestraffa?	135
B. Huru skall skolmästaren förhålla sig, då han straffar?	135
C. Hvilka straff bör väljas, och vilka förkastas?	139
III Genom lärarens personlighet	149
IV. Genom begagnande af förmän, föräldrar och barn	158
De i skolan oftast förekommande fel och deras bestraffning.	163
Huru skall skolmästaren behandla förseelser, som ske utom skolan?	191
Skolans nödvändiga enhet	194
Skolans inrättning	198
Skolmästaren i Söndagskolan	204
Skolmästaren och de nykomne barnen	205
Skolmästaren och Presten	206
Skolmästaren och Skolstyrelsens öfrige ledam.	210
Skolmästaren och barnens föräldrar	211
Skolmästarens bisysselsättningar	214
Om inspektionen öfver folkskolan	215
Arbets- och tempo-ordning	223

SKOLMÄSTARRONST.

ANTYDNINGAR

FÖR

Lärare och Skolinspektörer

AF

O. E. L. Dahm,
KOLLEGA.

KALMAR.

HOS AUG. WESTIN.

1 8 4 6.

Förord.

Pröfver allt, behållen det goda, och om något bättre *mognar hos eder sjelfva*, så sätten det i sanning och *kärlek till det*, som jag i sanning och kärlek försökte *gifva eder*, och förkasta åtminstone icke det hela af mitt *lifs sträfvan*den såsom en sak, den der redan vore *afgjord* och icke behöfver någon vidare *pröfning*. Den är sannerligen ännu icke *afgjord* och behöfver helt säkerligen en *allvarlig pröfning*, och det icke för min eller min *böns skull*.

PESTALOZZI.

Hvar då något som sig later mykit tyckia säna wille, at Schole=ordning är een slett och ringa ting. Honom swaras, At ther om må wara huru thet kan, Likwel moste hwar och en bekenna, ehuru ringa thetta är, så är thz likwel ganska mykit aff nödenne, att barn och yngdomen i tucht och lofliaa konstler må således instruerat och lärð warda, Dherföre skal man sådant icke heller förachta, effter ingen till thet som högge är, utan genom thesa ringa stycker komma kan.

Laurentius Petri.

Pedagogiken har i Sverige ännu icke hunnit *upparbeta sig till vetenskap*. Att den skall *hinna dertill*, är dock både säkert och nödvändigt, ty det, som hos andra folk är en *ordnad vetenskap*, kan icke länge *förblifva outredt* hos en *civiliserad nation*, så vida dess *bildning ej skall gå tillbaka*. Mätte derföre någon *svensk skolman snart företaga sig*, att, *lånande allt hvad ädelt och godt är i utländningens pedagogiska forskningar*, utarbeta åt oss en *vetenskaplig pedagogik*, lämpad efter *svenska bruk och förhållanden*.

Det är för att bringa *folkskolans arbete i någotordad ordnad form*, som jag utgifver denna *lilla bok*, hvilken *hufvudsakligen är författad efter A. LUDWIGS "der Schulmeister"*, med *rådfrågande af åtskilliga andra tyska pedagogers arbeten*. Den är ämnad till *ledtråd vid undervisningen på folklärareseminarierna*. Kan den *derjemte gagna någon redan anställd skolman*, så är det mig angenämt.

Till undvikande af *vidlyftighet* har jag ej *citerat mina källor*. Detta kan ock i ett *arbete sådant som detta vara onödigt*; ty endast *sanningen är vigtig*, icke personen, som *framställer den*.

Emedan jag ofta tolkar andras erfarenhet, hade jag kanske bordt säga "vi": det hade då, som vanligt, betyd: "jag och de, jag bearbetat;" men stilen blir derigenom tyngre, än nyttigt är, när man gifver råd.

Jag har kanske stundom talat i för mycket bestämda ordalag; — min mening blir derigenom åtminstone icke mindre begriplig.

Stilen är någongång hård: det kommer deraf, att jag försökt vara så kort som möjligt.

Hvad Skolmästarkonst är.

SKOLMÄSTARKONST eller PEDAGOGIK *) är den vetenskap, som framställer de regler en lärare och uppfostrare bör följa, då han uppfostrar och undervisar. Skolmästarkonstens högsta uppgift är att, genom utveckling af hvarje barns individuella anlag, medelst konst kunna bringa hvarje människa till en fullkomlighet, hvars högsta grad är lik det oskuldstillstånd, hvilket våra första föräldrar egde. Målet kan ej uppnås; men man måste söka närma sig det. Kunskaper äro endast medel till förståndets skärpande och till förvärfvande af den ställning i samhället, som är gynnande för människans moraliska fullkomning. All god undervisning måste således afse både hjertat och förståndet. Förståndet skall reda och förklara hjertats känslor; hjertat värma förståndets begrepp.

*) Af grekiska ordet *παιδαγωγία* barnauppfostran.

SKOLMÄSTAREN *).

Skolmästaren och hans kall.

Skolmästare är hvar och en, som offentligt eller enskildt åtagit sig att undervisa de unga. Hans kall är alltid inflytelserikt, och därför högst viktigt. Den offentlige lärarens verkningskrets är större, hans inflytande följaktligen större och hans kall för staten viktigare än privatlärarens; änskönt denne sednares kall för honom enskildt

*) Jag begagnar med lit ordet "skolmästare" öfverallt, ändock jag vet, att det i mängas inbillning är gammalmodigt och missljudande. Men jag anser det vara rätt och betydelsefullt, emedan det uttrycker just precis det, som en skolmästare bör vara: en mästare i och för sin skola, liksom målaren, bildhuggaren, smeden m. fl. är i sin verkstad. Jag inser ej, hvarför ordet skol-lärare skall vara förnämre och vackrare, i synnerhet som det af de flesta organer uttalas såsom sko-lärare. Språkriktigare är det ej heller, emedan, om man betraktar saken från etymologisk synpunkt och nödvändigt vill bibehålla ordet lärare, man då borde säga barnalärare. Låtom oss därför tala som våra fäder. Det är barnsligt att lika efter nya titlar; ty titeln skall ej ge anseende åt personen, utan personen åt titeln. Om en skolmästare låter kalla sig till och med prost och professor, blir han ändå icke annat än skolmästare. Behållen därför edert gamla namn, skolmästare! men hemöden eder att vara sådana män, att namnet "skolmästare," ehvar det nämnes, må låta som ett ädelt och ärligt namn, hemtadt från ett ädelt och ärligt yrke.

och för dem, som af honom handledas, måste ega samma vikt. Wisseligen får icke ens den lärare, hvars inflytande är som mest utbredt, inbilla sig att samhällets hela väl hvilar på honom, och att intet annat stånd i samhället är så viktigt som hans; men viktigt blir det dock alltid att i kraft af sitt embete kunna utöfva ett så stort inflytande på hela generationers moraliska lif, att icke sällan den riktning, som människans förstånd och hjerta skall taga för hela lifvet, bestämmes af honom; något viktigt blir det alltid att ega inflytande på så många familjers husliga trefnad, att kunna bidraga till spridande af glädje eller sorg i så många hus. Det ligger därför makt uppå, att skolmästaren noga besinnar hvilket förtroende som blifvit honom lemnadt af familjen, af samhället och af kyrkan. Familjen anförtrot honom sina små medlemmar, med den fordran, att han skall handleda dem så, att de allt mer och mer skola kunna bidraga till dess sedliga utveckling, inre trefnad och yttre bestånd. Samhället anförtrot honom sina små medborgare, med den fordran, att han skall handleda dem så, att de en gång med utbildade förmögenheter må kunna i sin mån bidraga till dess borgerliga och moraliska fullkomning. Kyrkan anförtrot honom sina små medlemmar, med den fordran, att han genom lära och efterdöme skall handleda dem så, att de må kunna blifva medlemmar af den osynliga Guds kyrka här i tiden, och saliga i en kommande evighet. We den lärare, som någonsin glömmet detta. We

den, som glömmer, att han måste uppfostra barnen till sedlighet och kristlig dygd. We den, som glömmer, att den moraliska bildningen betyder mera än kunskaper. Hans synd är stor inför Gud. Om han öfverser med fel, som hos barnet lätt kunnat häfvas; Om han genom orättvisa och hårdhet väcker bitterhet i barnasjäl; Om han genom sitt exempel, inom eller utom skolan, gifver anledning till synd: om han leder sina skolbarn fram på brottets breda väg; bättre vore honom att en sten vore bunden om hans hals och han nedsänkt i hafvets djup. Han är föraktlig såsom människa och en styggelse inför Gud; ty han är en förargelseklippa för dessa små, som stå så nära Jesu fadershjerter.

Stora fordringar måste en lärare alltid hafva på sig sjelf: höga och ädla åsigter måste han alltid hafva om sitt kall; ty eljest nedsjunger han lätt till ett uselt legohjon, som, försänkt i andlig försoffning, förlorar förmågan att sjelf värmas till nit och drift, och följaktligen blir oskiicklig att tända någon moralisk eld hos sina skolbarn. Men derföre får han ej inbilla sig, att det är han, som bestämmer hvad som skrives på historiens blad, att det är han ensam, som vattnar samhällets finaste hjertrötter, att staten står i en obetald tacksamhetsförbindelse till honom för hans osparda möda: idel halfsanna, dimmiga fraser, som låta väl, men ej gifva läraren något klart begrepp om sin ställning, utan endast uppfylla honom med in-

billningar, pedanteri och missnöje. Anspråkslösare, förståndigare måste läraren tänka. Han hålle derföre sitt kall 1) för ett arbete, hvarmed han förvärfvar sitt dagliga bröd, som väl har hög betydelse i samhället, men inför Gud icke högre än mångt annat ärligt yrke; 2) för en plats, som är vida svårare att uppfylla, än mången annan öfver och under honom, och att det derför icke är en småsak att kunna fylla den så, att man gör den ära; 3) för ett yrke, hvars ändamål endast i vissa detaljer kan fullständigt uppnås; men med hvilket hög tanka om egen förtjenst lättare förenar sig, än med många andra; För ett yrke ändtligen, som visserligen fordrar sin man, men ändå lemuar många stunder öfriga, hvilka läraren utan samvetsqual kan egna åt vederqvickelse och åt skötandet af enskildta värf. Wälmeningen pratar: *all* tid och *alla* krafter måste egnas åt lärarkallet, och först när för detta icke mera återstår att göra, må man tänka på sig sjelf och sin hvila; men lättsinnet föder inconsequenser, så att mången, som tror på sanningen af ofvanstående, likväl anser sitt embete för en tung börda, hvilken man bör söka taga så lätt som möjligt, och skyr derför ofta ej det minsta att förrätta de viktigaste skolsaker endast pro forma. Derföre, för att slippa dessa eländiga motsägelser mellan tanke och handling, låtom oss medgifva, att skolläraren, liksom hvarje annan människa, måste lefva både för sig sjelf och för sitt kall: att han har rättighet att njuta af

lifvets glädje, men att han hufvudsakligen bör söka denna njutning i ett troget utöfvande af sina embetspligter. Dermed komma vi till ett tydligt och riktigt begrepp om vår ställning. Klagomålen öfver statens och barnens otacksamhet måste upphöra; ty så länge vi icke gjort mera än vår pligt kräfver, så länge kunna vi billigtvis ej fordra någon extra vedergällning af tacksamhet. Med seende ögon ingår läraren i sitt kall; han ser dess svårigheter, dess fördelar. Will han njuta de sednare, så måste han tåla de förra. Ingen tubbas. Hvar och en säger fritt: jag vill! Wid detta "jag vill" bör han ock stå, som en man, och bemöda sig att vara hvad han *skall* vara, med hjerta och med själ, och icke till hälften. Då kan han hoppas Guds välsignelse öfver sitt arbete, och märka den både i den själafrid han känner efter ärlig verksamhet, och i de framsteg han ser hos sina barn. Hans räkning med samhället är då alltid uppgjord. Han vet, att han är dess tjenare, ej välgörare; men också att hans arbete ej får vara ett liknöjdt legohjons.

Skolmästarekallets obehag och glädje.

Skolmästaren får liksom hvar och en annan känna både sorg och glädje. Han njuter i allmänhet ringa vedergällning för mycken möda; hans kall blir ofta källan till bittra bekymmer och djup ånger; medför alltid mycken omtanka,

skarpt tadel och många misstydingar, ofta mest, när det är minst förtjent: men han får ock njuta det ljuftva nöjet att ega en stilla men derföre icke mindre inflytelserik verksamhet. Honom förunnas, nästan mera än någon annan, att skåda frukterna af sin verksamhet från deras första knoppning till deras skönaste mognad. Han belönas genom den varma tacksamhet, som goda barns lyckliga föräldrar hembära åt den trogne deltagaren i deras omsorger, och som barnen ofta sjelfva bevara in på sena ålderdomen. Alla ädlare skola ock villigt erkänna värdet af hans stilla verksamhet. Men vid få embeten beror det så mycket på den som sköter det, om det skall bringa honom glädje eller sorg. Nit, duglighet och allvarlig mildhet gör glädje. Liknöjdhet, oskicklighet och ohejdad hetta gör sorg. Ynglingen bör också aldrig egnas åt detta kall, om han ej känner sann böjelse derför; ty då handlar han vanhederligt och syndigt. Drifves han dertill endast aflättja, af äregirighet eller af begär till inkomsterna, då är han ett otjenligt skollärareämne, och fara är, att han aldrig blir annat, än en usel dagsverkare. Ädlare måste hans bevekelsegrunder vara. Lärarekallet måste synas honom önskansvärdt för det gagn, han der kan göra. Endast då, när hans samvete säger honom detta, kan han hoppas att arbetet skall blifva honom en ljuflig börda, och grämsen en sällsynt gäst. Det tillhör honom derför att städse bedja Gud, att han ville

med sin heliga anda uppvärma hans hjerta och upplysa hans förstånd, så att han både må känna och förstå de pligter, som åtfölja hans kall, och förläna honom kraft att dem alltid iakttaga.

Nödvändigheten af en värdig förberedelse.

Af det redan sagda faller af sig sjelft, att ett sådant kall icke kan åtagas så utan förberedelse, som man anlägger en ny klädnad. Skolläraren får icke vara så oförberedd, att han först i embetet lärer känna det, som fordras att värdigt kunna bekläda det. Han måste vid anträdet till sitt kall redan ega en viss mognad, ett visst förråd af praktiska och theoretiska kunskaper i yrket, om han skall kunna sköta det till egen glädje och barnens gagn. Att blott ega allmän bildning är lika litet nog för skolmannen, som för läkaren. Qvacksalveri vid behandlingen af själens utbildning och sjukdomar är vida farligare för det allmänna, än qvacksalveri, användt på kroppen. Dock tyckes man hos oss länge hafva förbisett denna sanning, ända derhän, att lärare funnits, som icke känt ett ord af den vetenskap, hvars bud de dagligen varit förbundne att tillämpa. Mången tror, att det gått väl ändå. Derom vill jag också icke här strida, utan blott anmärka, att man just ej så noga kan se ett fel, utan att känna det rätta. Har en duglig man nu blifvit en oklanderlig lärare, sedan han några år praktiserat och gjort män-

ga misstag, så är det säkert att samma man skulle på kortare tid och utan så dyrköpt erfarenhet blifvit en skickligare lärare, om han förut haft den theoretiska och praktiska bildning för yrket, som varit jemngod med den, som fordras af en djurläkare i hans sak. Nej, tidigt måste läraren börja bildas för sitt yrke, blifva förtrolig med dess pligter, fröjder och sorger, studera människohjertat, den jordmån i hvilken han skall så, de vattenskott han måste afskära, de sår han måste hela; med ett ord, han måste känna den planta, hvars harmoniska utbildning han skall befodra; han måste känna de medel, som förgångna generationer brukat, för att kunna nå detta mål, på det att han må kunna börja, der de slutat, och möjligen i någon ringa mån bidraga dertill, att hans vetenskap må rycka framåt ett fjät genom hans åtgärd.

Men Skolmästaren måste äfven vara förberedd i andra afseenden. Kunskaper äro honom icke nog. Hela hans lif måste ha varit honom en förberedelse till hans kall. Han får icke hafva varit en utsväfvande, liderlig yngling, med försvagade kropps- och förståndskrafter och befläckadt rykte; ty skolmästaren behöfver full kraft för att med energi kunna sköta sin tjänst, och för att icke snart blifva utnött och förvandlad till en slö, onyttig löninsamlare; han behöfver ett obefläckadt rykte, åtminstone så till vida, att icke hans uppförande väckt all-

mänt uppseende och varit eller är ett föremål för allmänhetens rättvisa tadel. Skönt talar den nordiska sagan om den moraliska renhetens makt, då hon berättar om Balder, oskuldens gud, att hans renhet var Asarnes fastaste värm, och att alla mörkrets makter ej förmådde skada dem förr, än de sjelfva i öfvermod och oförstånd dödat Balder. Så är det äfven med människan: hon är stark i samma mån hon är god, och blir svagare ju djupare hon faller i sedligt hänseende. Skolmästaren i synnerhet behöfver denna moraliska oförvitlighet, för att upprätthålla sitt anseende hos stora och små; ty har han det ej, skall allt hans inflytande grundas på riset, då kan han hvarken gagna såsom uppfostrare eller lärare. Illa är det således, om hans lefnad före inträdet i skolmästarekallet varit utsväfvande; men bättrar han sig, då är det åtminstone en möjlighet att han kan gagna på en fremmande ort; fortfar deremot hans lastbarhet, fortfar han att äfven såsom skolmästare befläcka sig med oredlighet, trätgirighet, fylleri, okyskhet och dylikt, då är det en bland skolstyrelsernas tydligaste pligter, att skilja en sådan föraktlig människa från tjensten eller genom ständig meddelad permission sätta honom ur stånd att skada såsom embetsman. — Må skolmästare-elev, som vederbör, besinna detta, och i tid draga sig från ett yrke, der moralisk uselhet *alltid* måste ådraga honom ekonomiskt elände, så vida hans förmån göra sin enklaste skyldighet.

Den examinerade Seminaristen såsom sökande till en skolsyssla.

Han förnedre sig aldrig till något uselt figgeri, som nedsätter hans lärarevärdighet; men poecke ej heller på sin förtjenst, utan vise genom sitt jemna anspråkslösa väsende, att han är värdig det förtroende han söker.

Den raka, ärliga vägen är den bästa till allt. Derfor bör en skolmästarekandidat alltid sky att

1:o. Försöka att genom mutor vinna sin befordran. Detta är vanhederligt och syndigt, och kallas efter Ap. Gern. 8: 18. ff. *Simonä*.

2:o. Erbjudas sig att afträda vissa, sysslan åtföljande, löneförmåner. Detta är orätt, emedan det dömmes honom till fattigdom, hvarigenom han öfverhopas med näringsbesymmer, så att han ej kan egna hela sin kraft åt sin tjenst. Det är dessutom en orättvisa mot hans medsökande till sysslan, och mot hans efterträdare.

3:o. Lofva gifva sig med en person, som står i något närmare förhållande till de maktegande, för att derigenom vinna befordran. Han har då vanligen endast två val: antingen att hålla sitt ord, och bli olyckligt gift, eller bryta det som en skurk.

4:o. Utsprida förklenliga rykten om sina medsökande och upphöja sig sjelf på deras ryktes bekostnad; att krypa för någon mäktig sockenpatron o. s. v. Detta är alltid vanhederligt, och medför ofta en motsatt verkan mot den, man asyftat. Ingen bär aktning för en sådan man.

Deremot välje Seminarist, då han söker befordran, alltid den väg, på hvilken han med heder kan vandra. Han skrifve sin ansökan så väl och så felfri som möjligt; söke genom ett redligt, kristligt och enkelt uppförande att skaffa sig ett godt rykte om sig; aflägge sina prof så väl som möjligt; med få ord: bemöde sig om att vara sådan, som hans samvete säger honom, att han bör vara. Då kan han vänta Guds och människors hjälp.

Skolmästarens rättigheter.

Han har rättigheter:

a) Till aktning i samhället, så länge han nitiskt uppfyller de skyldigheter, han åtagit sig. Han poeke dock ej på denna aktning, utan förelyse alltid genom anspråkslöshet, och vise derigenom, att han är aktning värd.

b) Att ej utan laga skäl skiljas från sin tjänst.

c) Att uppbära sin lagliga lön till fastställt belopp och beskaffenhet.

d) Att ostörd förrätta sin tjänst, och att för sina åtgärder såsom embetsman endast ansvara inför sina lagliga förmän.

Skolmästarens skyldigheter.

Utom de pligter, som honom i allmän lag åläggas, och hvilka han kan tvingas att uppfylla, har han serskildt följande att iakttaga:

1. Han skall i allmänhet föra en fullkomligt tadelfri, nykter och rättskaffens vandel, förvalta sitt kall med den strängaste samvetsgrannhet och trohet, och söka på allt kristligt sätt att göra det hedradt.

2. Alltid både i inre och yttre måtto visa vördnad för religionen.

3. Älska sitt fädernesland, hafva aktning för lagarna och Konungen, och visa villig lydnad för allt hvad laglig öfverhet lagligen befäller.

4. Aldrig missbruka sina rättigheter, eller söka tillskansas sig rättigheter, som han ej lagligen eger.

5. Han skall sjelf vara otillgänglig för muttor och bestickningar, och icke djerfvas bruka något sådant till ernående af sina afsigter.

Skolmästaren såsom medlem af en församling.

Det gagn en skolmästare kan göra beror ganska mycket af det förhållande, hvari han står till den församling, i hvilken han tjenstgör.

1. *Skolmästaren bör alltid söka att stå i ett godt förhållande till sina sockneboer.* Han vise derföre aldrig något högmod öfver sina ringa kunskaper eller öfver sin syssla; tale aldrig i hög ton, eller vise sin lilla myndighet; utan vare alltid höflig och vänlig, inlåte sig gerna, när hans tjänst tillåter, i samtal, både för att få och gifva goda råd. Mot socknens herrskap

vise han sig höflig, men aldrig krypande; ty kryperi väcker aldrig välvilja, utan blott förakt.

2. *Skolmästaren bör likväl undvika för stor förtrolighet med sina sockneboer.* Hit räknar jag: när han rumlar om med råa, obildade och utsväfvande grannar, i deras sällskap drifver omkring i gårdarna, besöker marknader och krogar m. m., och gör dem flitigt besked i glasen, uppträder såsom deras lustigmakare, later drifva spektakel med sig, inlåter sig i spel och dobbel med dem, eller deltagar i oanständigt gyckel. I alla dessa fall är det ej att tänka på någon aktning hos församlingen. Wisserrligen kan en och annan af hans stallbröder i det yttre förblifva hans vänner, emedan de älska hans traktering och hans skämt; men i sitt hjerta skola de hysa samma förakt för honom, som de förståndigare visa obeslöjadt.

3. *Skolmästaren bör undvika hvarje sken af egennytta i fråga om hans inkomster.* Wisserrligen eger han ej rätt att afstå något af sin lön, emedan detta vore att bortskänka äfven sin efterträdares inkomster; men han vare icke småaktig vid dess emottagande; han före icke alltid sina inkomster och deras ringhet på tungan; han söke aldrig någon inkomst på andras bekostnad; infinne sig icke med klagovisor vid bröllop, barndop och andra glada tillfällen, för att snylta sig till något. Men tredskas några daliga sockenboer att till honom utgöra hvad de skola, så kan ingen förnuftig misstycka, om

han, när vänliga påminnelser ej hjälpa, anlitar lagens hjälp. Men i allmänhet verkar hans egennytta, att många gifva honom mera än de skola, så att han äfven kan få synliga bevis på den aktning han sig förvärfvat.

4. *Skolmästaren akte sig att gå omkring med sqvaller och förtal.* Han blande sig aldrig opåkallad i familjsaker. Har han mot sin vilja blifvit inblandad i sådant, så söke han samvetsgrannt att ställa saken till rätta; men han bör tåga med hvad han derom vet. Att vid sådana tillfällen vilja bära kappan på båda axlar, är oklokt: man bryter då vanligen med alla.

5. *Skolmästaren yttre sig icke obetänksamt öfver personer eller öfver seder och bruk i socknen.* I hvarje socken gifves det tadelvärda medlemmar, och ofta är det de inflytelserikaste, som förtjena mesta tadel. Att berömma dem vore orätt. Att tadla dem tillkommer ej skolmästaren; ty han är ej deras lärare. Genom sådan opåkallad dom gagnar han intet; men kan skada mycket, emedan han väcker bitterhet hos den tadelade, och ogillande af allt förståndigt folk. — Gamla löjlige seder och bruk göre han icke till föremål för sitt tadel och spott, utan söke blott understundom vid samtal att på ett fint sätt visa deras löjlighet eller syndighet; men genom sitt inflytande på ungdomen, och genom sitt eget exempel, kan han göra mycket till utrotande af gamla dåliga vanor.

6. *Skolmästaren söke i alla förhållanden att upprätthålla sin värdighet.* Undvike dock all

styfhet och bonddryghet. Han glömmе aldrig, att han är skolmästare, och ingen ting annat. En strängt sedlig vandel och ett fromt sinne bidrager dock mest till värdighetens uppehållande, i detta som i alla andra stånd.

7. *Skolmästaren dele gerna ljuft och ledt med sin socken.* Wid allmänna olyckor bör han visa, att hans större bildning har gjort honom mera angelägen om allmänt väl, och aldrig sky någon möda för att gagna sin nästa. Den råde hjälper sin nästa för betalning. Den bildade och kristne af ömhet och pligtkänsla.

Skolmästaren i förhållande till enskilda församlings-medlemmar.

1. *Mot dem, som hafva inflytande i församlingen* bör han vara höflig och tjenstaktig, öfverse med deras svagheter och bära aktning för deras ställning; emedan de eljest kunna lägga många hinder i vägen för hans verksamhet; men aldrig får han blifva krypande och aldra minst får han för fadrens skull anvisa barnen en högre plats i skolan än de förtjena, eller lemna deras fel ostraffade. Sådant är orätt, föraktligt, och ådrager honom slutligen samvetsqual och mångfaldiga olägenheter.

2. *På ungdomen, som redan utgått ur skolan,* söke han att bibehålla sitt inflytande så länge som möjligt. Många fel kunna derigenom förekommas. Han bibehålle derföre så län-

ge som möjligt. Många felsteg kunna derigenom förekommas. Han bibehålle derföre så länge, som passande är, det förtroliga *du*, och vänje barnen att hämta råd hos sin gamle lärare. Har skolmästaren förstått att i skolan skaffa sig deras förtroende, så kan han äfven länge bibehålla detta, och derigenom upplifva deras sinne till kärlek för det goda och sanna.

3. *Mot hjälpbehöfvande och sjuka* bör han visa, att han känner och följer den kristliga kärlekens bud.

4. *Med sina grannar måste han lefva i frid.* Wäl säger ett ordspråk: "den bäste kan ej lefva i frid, om ej hans elaka granne vill;" men om man sjelf ej ger anledning till strid, ej är kinkig eller småaktig och gerna visar sig tjenstaktig med det man kan, så blir sådan fridsamhet aldrig obelönt. Förakta ej den felande och olycklige; ty förakt kommer af högmod, och väcker vrede och hämnd.

Skolmästaren såsom uppfostrare och lärare.

Man har rätt att fordra mycket af en uppfostrare och lärare, och han måste fordra mycket af sig sjelf, och aldrig kan skolmästaren vara, hvad han borde vara, om han ej i alla afseenden, vid alla tillfällen och på alla ställen bemödar sig att uppfylla det. Man måste nämligen fordra:

1. *Ohycklad kärlek till ungdomen och till sitt yrke.* Skolmästaren måste älska barnen, derföre att de äro barn. Deras lekar, deras barnslighet, deras allt måste göra honom nöje, och han bör ingenstädes trifvas bättre än i kretsen af sina barn. Han måste bland dem hafva sin glädje, sin tröst och sin lefnadsnjutning. Om han än eljest är en duglig man, men saknar denna kärlek, så bör han aldrig egna sig åt detta yrke, ty han blir deri aldrig annat än en dagsverkskarl. Han måste hafva aktning och kärlek för sitt yrke, anse det för sitt högsta mål och ära att blifva en duglig skolmästare, och alltid söka hålla den önskan liflig och innerlig hos sig, att allt mera kunna nå sitt yrkes mål, det: att med Guds nåd bilda sina lärjungar till goda medborgare på jorden och saliga i himmelen.

2. *En fördelaktig personlighet.* Detta är visserligen en gåfva af Gud, som skolmästaren ej kan med den bästa vilja gifva sig sjelf; men den, som i hög grad saknar den, borde aldrig egna sig åt skolmästarekallet. Mycket kan ock förvärfvas. Hans kroppsbildning bör vara fri från alla lyten, som kunna göra honom till föremål för lärjungarnes spe, eller hindra hans rörlighet i skolrummet. Han får icke vara löjlig i sitt sätt att vara, utan alltid bemöda sig om en enkel värdighet. Han får icke stamma, hacka eller gnälla, icke hålla ett evigt harklande, snyftande, snusande och spottande; icke haf-

va vanan att vårdslöst vräka sig på stolar och bänkar vid undervisningen; icke ständigt skrat- ta och grina eller göra grimacer; icke ständigt banna och kåta; icke alltid uppträda med missnöjd min och af förargelse rynkad panna: allt sådant visar råhet, dumbhet eller elakhet; han skall deremot alltid vara herre öfver sina rörelser och åthäfvor och bemöda sig om behagliga manér. Skolmästaren får aldrig visa sig oauständigt utstyrd i skolan. Han skall aldrig uppträda med hatten på hufvudet, tobakspipan i munnen, i nattrock eller med smutsiga och träsiga kläder eller någon löjlig utstyrsel. Han skall deremot alltid vara renlig, anständig och enkel. Sker det annorlunda, så väcker det förargelse och löje, han kan ej verka, hvad han eljest kunnat, och föregår sina barn med ett dåligt exempel.

3. *Ett gladt, jemnt lynne.* Undervisningen bör visserligen vara allvarlig; men denna allvarlighet får aldrig urarta till tråkighet. Hvad barnet finner tråkigt, gör det ej utan tvång, och hvad det gör med tvång, gör det illa. Tråkigt allvar måste således undvikas; men ännu mera snäsighet och knarrighet. Sådant väcker ett hat, som kan vara lifvet igenom. Jag vet exempel derpå. Skolmästaren måste visa en öppen, ärlig, manlig glädthet i allmänhet, men strängt allvar, när det behöfs. Ju glädigare, förtroligare han kan vara med barnen, ju mera han kan värma dem till sig, ju större inflytande får

han, ty han står ej främmande bland dem, och ju strängare kan han bestraffa ett fel, utan att anses af dem som tyrann.

4. *Goda naturanlag.* Skolmästaren behöfver ej vara något suille; men han bör hafva ett sundt, godt förstånd, godt minne, en varm känsla för religion, sedlighet och rätt, samt beslut-samhet och själsnärvaro. Han bör ej blifva för-lägen om något ovanligt inträffar, icke blifva kall och ligkiltig, när han varnar för synd och manar till dygd, eller när han belönar och straf-far. Icke tala groft och pöbelaktigt, eller med någon partiskhet visa, att han ej har sinne för det, som rätt och billigt är. Skulle han känna sig fallen att bryta mot dessa föreskrifter, så bör han besinna, att samma regel gäller för ho-nom, som för barnen: att en allvarlig god vilja och ansträngd flit kan afhjelpa snart sagdt alla brister.

5. *Grundliga kunskaper i de ämnen lag stad-gar.* Han måste grundligt känna det han skall meddela, eljest blir hans undervisning eländig. — De kunskaper, som lag fordrar, känna vi alla. Wet han något, ja mycket derutöfver, så ska-dar det aldrig. Man vet aldrig och gör aldrig så mycket, att icke mycket återstår som bör vetas och bör göras. — Mycket vett är lätt börda.

6. *Skolmästaren måste så länge han lefver bemöda sig om att allt mer och mer utbilda sig:* han blir aldrig för gammal att lära. Isynnerhet

i vår tid, då hela samhället har ögonen på skol-mästaren och verkningarne af hans arbete; då allt är i rörelse: upptäckter följa upptäckter, och alla klasser höjas genom bildning, får skol-mästaren ej vara nöjd med sina seminariikun-skaper och den fattiga erfarenhet, han sjelf möj-ligen kan förvärfva i sin lilla verkningskrets. Tiden går då långt framom honom. "Framåt!" är tidens lösen, och detta ord bör vara lifligt fattadt i hvarje skola och i hvarje skolmästa-res själ. Det, som inom andans verld ej går framåt, det går tillbaka; ty stillestånd kan ej finnas der. Den, som vid befordran till en skol-tjenst tänker: "kära själ! nu har du bröd; ät och drick och gör dig goda dagar," den är en låg-sinnad menniska, som aldrig har fattat betydelsen af sitt kall, som har låga begrepp om pligt och heder, och som förgäter, att han en gång må-ste aflägga räkenskap för hvarje honom anför-trodd barnasjäl. Lika tadelvärd är den löjligen högfärd, som tror sig veta allt, derföre att han på seminarium lärt sig några compendier af vis-het, och läst ett och annat "berömlig" på sitt betyg. Dessa två: lättsinnig liknöjdhet och in-bilskhhet äro de orsaker, som hindra skolmästar-nes fortbildning och befordra deras "förbondsk-ning."

Man säger kanske, att skolmästarne hafva få medel, hvarigenom deras vidare utveckling kan ernås. Wi vilja likväl visa några, som redan finnas, och gifva anvisning på andra, som

kunna beredas; och vi lägga på samtliga skolmästarnes hjertan att noga besinna huru viktigt det är att inbördes uppmuntra hvarandra till begagnande häraf, emedan derpå beror den aktning och det anseende, som deras hos oss nästan nyss uppvuxna stånd skall få bland allmänheten. Skolmästaren bör:

a) *Dagligen ärligt bereda sig* till hvarje timmas undervisning, äfven om han redan flera gånger föredragit samma sak. Detta är det säkraste och enklaste medlet. Man tvingas derigenom att skarpt genomtänka ämnet. Man upptäcker nya sätt att behandla saken, om man vill gagna. Den uppgjorda kursen filas och rättas, och ju mera man filar och rättar, ju mera växer förbättringslusten. Denna förberedelse lättas för skolmästaren ganska mycket, om han i början af sin tjänstgöring utskrifver läseplan för sin skola, så omständligt som möjligt, på vikta ark, på det han må ha rum att ändra och förbättra. Han har häri en säker domare öfver sig sjelf: finner han efter några års tjänstgöring, att han ingenting rättat och ingenting förbättrat på sitt första arbete, då kan han deraf sluta, att han ej serdeles duger för sitt kall och att det gått dåligt med hans utbildning. *)

*) Att utarbete lärokurser och läseplan samt hålla dagbok öfver sin pedagogiska verksamhet för hvarje timma, hvar för sig, har redan länge varit sed bland Danmarks och ännu mera bland Tysklands lärare, och denna sed har varit upphovet till den rika pedagogiska litteratur,

b) *Skaffa sig goda böcker att läsa.* Ej anse de penningar bortkastade, som utgifvas för en god bok, emedan hon är ett dött kapital. Detta är endast dumt prat. Har han likväl ej råd att köpa, så har han tillfälle att låna i kyrkoarkiverna, hos presterskapet och hos annat bildadt folk. Dock bör han akta sig:

1. Att läsa för mycket och olika saker på en gång.
2. Att läsa för flyktigt. Bäst är att läsa med pennan i hand, och anteckna hvad man finner märkvärdigt.
3. Att läsa förmycket romaner och tidningar, emedan det ödar mycken tid, utan att lemna motsvarande valuta.

Ett lätt sätt att bereda tillfälle till läsning är inrättandet af *läseföreningar* mellan skolmästarne, då man för ringa afgift kan få läsa pedagogiska tidskrifter, och andra nyttiga arbeten. Wisseligen äro de stora afstånden emellan hvarje skola ett hinder för inrättandet af sådana bolag; men på högst få ställen öfvervinnerligt, om skolmästarne blott hafva något intresse för läsning och kunskaper.

hvaröfver Tyskland kan vara stolt, och som vittnar om Tyskarnes ärliga, flitiga nit. Hvarom vittnar väl vår fattigdom i detta hänseende? Jo, att våra lärare varit prester och icke pedagoger. Eljest borde mycket kunnat vara undangjort af vår i allmänhet lärda lärarekorps, isynnerhet af gymnasii-lärarne, som i flera år fått undervisa i samma ämne.

c) *Söka umgänge med presterskapet.* En huan prest skall säkert gerna samtala med en redlig, anspråkslös, vettgirig skolmästare, och meddela honom åtskilligt af sina kunskaper och sin erfarenhet. De böra alltid draga jemnt med hvarandra, och båda skola vinna på det eniga umgänget, om de äro rätta män hvar och en på sin plats.

d) *Besöka andra skolor.* Detta bevarar honom för enformighet, entonighet, ensidighet och högfärdig inbillning, och han lär dervid ofta hvad han skall göra; oftare kanske hvad han skall underlåta. Tid dertill får han, om han söker permission hos skolstyrelsen. Sådan permission nekas honom säkert ej, om han är en man, om hvilken man är förvissad, att han ej anför blott en falsk förevändning.

e) *Besöka skolmästare-sammanträden,* hvilka visserligen ännu ej äro, men säkert innan kort blifva ordnade. Att befordra sådana nyttiga sammanträden, bör ligga hvarje nitisk skolmästare ömt om hjertat. Wäckelsen dertill bör utgå från lärarne sjelfva, ty endast de kunna göra något deraf. Är blott början gjord, så kan staten ej undandraga sig, att, genom anslag till biblioteker och andra med sammanträdena förenade kostnader, befordra den goda saken.

ANM. I Schweitz och Württemberg har man inrättat skolor, der redan befordrade skolmästare äro pligtige att på vissa bestämda tider ge-

nomgå förnyade lärokurser. På andra ställen har man utdelat belöningar till de lärare, som visat sig mest nitiska i sina skolor. Men mera verksamt torde det vara att anordna en noggrann uppsigt öfver folkskolorna, och på grund af den kännedom om lärarnes duglighet, som derigenom inhämtas, befordra dem till förmånligare ställen. Att befordra efter bättre och sämre kunskapsbetyg vid examen, är orätt, emedan detta lilla mindre eller mera betyder nästan intet, enär alla måste vara godkända. Nej, endast duglighet och nit i skolan, i förening med kristeligandel, bör vara befordringsgrunden för skolmästare. Lärdom är visserligen alltid nyttig och god för den som eger den; men kan han ej väl meddela den åt andra, så måste han som skollärare stå tillbaka för den praktiska dugligheten, äfven om denna händelsevis ej skulle vara lyckliggjord med så stora betyg. Den motsatta principen, som hittills hufvudsakligen blifvit följd vid våra elementarskolor, har i hög grad verkat förlamande på hela Sveriges lärarekorps. Men den saken hör till ett annat kapitel.

7) *Skolmästaren bör vara en praktisk man,* som utan otymplighet kan förrätta och sköta hvardagslivets bestyr, en verldsman i sin krets, som känner världen och dess förhållanden, d. v. s. han får ej tillhöra detta tafatta, "dabbiga" slag af menniskor, som ej förstå att lägga hand vid några timliga förrättningar, ej kunna utreda nå-

gra praktiska frågor, ty då blir han snart ett spektakel, hvaråt barnen skratta, och som snart förlorar all respekt och allt godt inflytande; han får ej vara af dem, som halfsofvande och drömmande gå genom världen utan att se eller höra hvad som sker omkring dem, och utan att deraf hemta någon undervisning. Skolmästaren deremot måste ega en skarp förmåga att iakttaga *allt*, icke endast i sin skola, utan i allmänna lifvet; han måste känna huru människorna lefva, huru de fela och huru de rättas och förbättras. Han bör derföre icke draga sig från världen, utan lefva i världen. Icke så till förståendes, att han bör likna världen i dess fåfänglighet och synd: visst icke! men han får ej sluta sig inom sitt skolrums väggar och blifva en fremling i sin tid. Ty, om han ej eger denna världskänedom, huru skall han väl kunna på rätt sätt arbeta på utplånandet af sådana fel hos barnen, som just implantas i dem af deras omgifning? Huru rätt råda? Huru förmana? Huru rättvist och billigt bestraffa? Barnen bildas ju också för verldslifvet, för att lefva i världen, och denna bildning vinna de säkrast, om läraren är en man, som står för dem som ett ideal, till hvilket de med aktning kunna skåda upp såsom på en mönsterbild äfven för deras praktiska lif.

8) *Skolmästaren bör ega skarpa, alltid vaksamma sinnen*, d. v. s. han bör vara "vask," ingenting hvarken bakom eller framom honom får undgå hans alltid öppna ögon eller öron.

Ingen egenskap hos skolmästaren bidrager så mycket till ordning och lugn i skolan, som denna vakenhet. En mängd små oordningar behöfva blott vara observerade af läraren och bestraffade med en blick eller åtbörd för att tillintetgöras. Få de deremot löpa tritt den ena gången efter den andra, så komma de evinnerligen att upprepas till hinder för undervisningen och förtret för skolmästaren. Barnen lära snart att känna huru mycket skolmästaren "tål," och söka alltid att inkräkta allt större och större "spelrum" för sitt sjelfsvåld.

9) *Uppmärksamhet på allt, som kan skada eller befordra barnens kroppsliga utbildning och helse*. Skolmästaren måste söka undanröjda det, som kan skadligt inverka på deras helse. Det skadar barnen att sitta i ett fuktigt, trångt och qvaft skolrum; att blottställas för drag; att sitta bredvid en varm kakelugn; att plötsligt komma ur värme i köld; att i kalla vintern stå utom dörren; om de tvingas att länge återhålla sina naturliga behof; om de blifva för hårdt kroppsligen agade; om de sitta för trångt och tvunget i skolan; om de sitta snedt: kroppen blir då ofta sned; om de äro för tunnt eller för varmt klädda; om de äro orenliga och snuskiiga; om de äro omåttliga eller oförsigtiga i mat och dryck. På allt detta och mycket mera måste skolmästaren vara uppmärksam och genom ord och handling söka afvärja allt skadligt. Deremot befordrar det kroppens utbildning, att barnen emellanåt få röra sig i fria luften, leka,

klättra, springa och vara glada; att de få undervisning i gymnastik, på det att deras kropp må bli van vid god hållning och få säkerhet i alla rörelser; att de ofta få bada och, om möjligt, simma. Vid alla skolbarnens gemensamma lekar bör skolmästaren vara närvarande för att tillse, att allt går ordentligt till, och att icke skamlöshet och oanständighet får visa sig på minsta sätt.

Såsom ett tillägg vid antydningarne angående barnens helsovård, torde det tillåtas mig säga, att skolmästaren *bör vara en nykter man, ja, han bör afhålla sig från bruket af starka drycker.* Icke så till förståendes, som skulle jag vilja påstå, att han bör vara en s. k. nykterhetsifvare i otid, men — då det är en erkänd sak, att den råa supseden alstrat tusentals människors elände och moraliska förderf, isynnerhet inom vårt land, och skolmästaren är en man, som på ungdomen och dess vanor bör kunna förvärfva sig stort inflytande, så torde hvarje skolmästare vid mogen eftertanke finna, att det är hans tydliga pligt att göra allt hvad han kan med ord och exempel, för att rädda sina små från att falla såsom offer för den i andligt och lekamligt hänseende lika förderfliga oseden. Och — huru skall han väl kunna säga och verka något varaktigt godt i detta fall, om han icke sjelf är athållsam? — En supig skolmästare är en styggelse både för Gud och människor.

10) *Punktlighet i sina pligters uppfyllande.* Han bör aldrig stjäla den såkallade akademi-

ska qvarten *) från sina barn, utan alltid infinna sig före slaget på skolrummet och ej aflägsna sig derifrån före barnen. Ej i skolan emottaga visiter och hålla prat, utan fortsätta undervisningen, när någon främmande inkommer i skolan, alldeles på samma sätt, som om ingen annan än barnen vore närvarande. Ej i skolan läsa romaner, avisor o. d. som ej hör till timmans göromål, ej skriva bref och besörja sina enskildta angelägenheter m. m. Allt sådant verkar oordning i skolan, vänjer barnen vid vårdslöshet, hindrar undervisningen och öfverläsningen och är ett löftesbrott mot samhället, hvilket skolmästaren lofvat tjena som ärlig karl och ej som ögontjenare. Behofvet att begagna lektionstimmar till bisysslor, vittnar om brist på ordningssinne. En ordentlig man indelar sin tid så, att han hinner med allt hvad han bör göra i ordentlig tid.

11) *Grundlig kunskap i allmän och enskildt Methodik,* d. v. s. i de allmänna reglorna för all förnuftig undervisning.

*) Om en skolmästare bortslumrar eller bortröfvar blott $\frac{1}{4}$ timma hvarje gång, han under ett 40 veckor långt läsår uppträder i skolan, så förlösas derigenom *ett hundra tio timmar!* Huru mycket hade ej kunnat göras på denna tid?

Allmän Methodik.

Allmänna Methodiken är läran om de regler, som vid hvarje slags undervisning böra följas, och innehåller:

Allmänna undervisningsregler.

I spetsen för dessa bör följande stå: *Wälj det undervisningssätt, genom hvilket undervisningens ändamål säkrast och fortast uppnås.*

a) *Undervisningen bör i allt lämpas efter lärjungens fattning*, d. v. s. man får ej söka bibringa honom något, hvars elementer han ej känner, och hvilket han således ej kan förstå och minnas; ej heller får man hålla på med ett ständigt repeterande af det, som lärjungen redan känner. Deraf lär barnet intet. Läraren bör derföre noga bestämma kurserna i hvarje klass, och anteckna hvad han genomgått, på det han alltid med visshet må kunna veta, hvar han skall börja.

b) *Undervisningen bör vara planmässig*. Läraren bör för sig sjelf uppgöra en viss plan, efter hvilken undervisningen bör gå; alltid hvarje timma börja, der han slutade den föregående, och så småningom gå steg för steg, tills han uppnått det för hvarje klass bestämda kunskapsmål. Under kursens fortgång bör läraren understundom repetera det föregående, men blott som hastigast. Men när kursen är genomgången, bör en grundlig repetition ske, helst frågvis, på det läraren både må kunna veta hvad

han har att bygga på, och för att komplettera det, som möjligen brister. Läraren gör väl att i en folkskola taga korta kurser, t. ex. för månad och då anställa repetitionen så, att barnet derigenom får en allmän öfversigt öfver kursen. Till undervisningens planmässighet hör äfven, att aldrig någon lucka lemnas, d. v. s. att man aldrig öfverhoppas något nödvändigt trappsteg, och aldrig förlorar undervisningens mål ur sigte.

c) *Undervisningen måste alltid afse menniskosjälens naturliga utveckling*, d. v. s. man måste alltid gå från det lättare till det svårare, och icke tvertom, emedan det är naturenligt, att barnet ej kan förstå det svåra förr än det lätta.

d) *Undervisningen måste vara grundlig*, d. v. s. den måste utgå från grunden. Hvad barnet vet, måste vara redigt fattadt, det måste vara dess andliga egendom. Elementerna måste noga genomgås, betraktas från flera sidor, och fullständigt inöfvas, och läraren bör ej gå vidare förr än de äro redigt fattade. Fullständigheten måste rätta sig efter barnets ståndpunkt och aldrig urarta till mångordig vidlyftighet, som är all kunskaps graf. Man måste ila långsamt, icke släppa något förr än det med minne och förstånd är fattadt och inlärdt af de flesta, samt då först gå till nya begrepp. Lära litet i sänder, fordra litet; men gå noga tillväga med det lilla. Noga tillse att ej något blir en förstånds-lös minneslexa, hvaraf tanklöshet utbildas, ihågkommande den gamla regeln: *att läsa och ej förstå, är att plöja och ej så.*

e) *Undervisningen bör vara underhållande, d. v. s. läraren måste förstå att fångsla barnens uppmärksamhet, så att de blifva begärliga att få höra och veta mera. Den detta alltid kan, han må kallas en duglig skolmästare.*

Skolmästaren måste söka att alltid hålla barnens själskrafter i spänd verksamhet. Detta måste ske genom raskhet i föredraget, genom frågors kastande hit och dit, alltid till den, som ej är uppmärksam, genom korta varningar, högst sparsamt genom loford. Man låte en repetera igenom hela lexan; en annan anställa förhör med sina kamrater o. s. v. Man göre dem uppmärksamma på den nytta i allmänna lifvet, för hjertat eller förståndet, som hvarje ämne kan hafva. Man omtale huru kunskapen gagnat den eller den, eller huru bristen skadat en annan eller gjort honom löjlig. Undervisningen bör äfven försinnligas genom exempel ur dagliga erfarenheten, eller genom att visa huru den omtalade saken ser ut eller sker. Ändtligen beror mycket på lärarens föredrag, kunskaper och nit. Känner *han* sin sak, är hans tal lifligt och varmt samt klart och flytande, hans hållning värdig, och hans åthäfvor otvungna och vänliga: så fångar han ovillkorligen barnen, och hans undervisning blir angenäm för dem.

f) *Undervisningen bör, så mycket som möjligt, sysselsätta barnets både minne och förstånd. Kunskaper måste inpreglas i minnet för att vara till hands, när de behövas. De måste vara*

fattade med förståndet, på det att, om de skulle glömmas, menniskan ändå må hafva i behåll det odlade förstånd, som är en bildad mans förnämsta kännemärke. Härvid måste jag uttala, i sända förnuftets namn, mitt högtidligaste ogillande af den i allt för många af våra skolor herrskande utanläsningen. Denna aflata, odugliga lärare påfunna, af andra legokarlar följda method, dödar förstånd och eftertanka, släcker hvarje gnista af intresse för kunskap och har ej ens förtjensten att öfva minnet, emedan utanlexan blir endast ett på tungan liggande pladder, en vana, lika mekanisk som skraddarens färdighet att handtera nälen, och från pedagogisk synpunkt utan allt värde. I sanning: det fordras en egen sorts öron, för att evinnerligen kunna höra utanlexor i allting. Men sådana öron finnas flera, än någon oinvigd kan tro.

g) *Undervisningen bör ställas så att den blir nyttig för alla skolbarnen. För att verka detta, indele man barnen i serskildta klasser, och söke att gagna hvar och en för sig. Der läraren sjelf ej räcker till, begagne han de mera för sig komna barnen såsom monitörer; dock bör detta ske så sparsamt som möjligt och endast i de ämnen, som framdeles bestämmes. Skolmästaren måste komma ihog, att *han* är lärare, och att han således ej bör vara endast en sysslolös uppsyningsman. Har han ej för stort antal barn, så kan han, om han är omtänksam, uppgöra en sådan läsordning, att han kan hafva*

alla på en gång sysselsätta, utan att ändå använda för många monitörer. Monitörssystemet bör alltid betraktas såsom en nödhjelp, 1:o emedan undervisningen alltid sker sämre och osäkrare af ett barn än af läraren; 2:o emedan monitörernas tid förslöses utan någon egentlig nytta för dem sjelfva; 3:o emedan monitörerna ofta derigenom blifva små tyranner, som sedan både utom och inom skolan vilja herrska och befalla. Hos den, som ofta är monitör, utbildas gerna en öfversittareton, som blir skadlig för hela hans lif, om icke läraren stundom, ja oftast, der så ske kan, är undervisare sjelf.

ANM. Wexelundervisningsmetoden har först genom D:r Bell, en engelsk prest, vunnit ryktbarhet. Han införde den temligen fullständigt 1795 i Madras i Ostindien. 1796 flyttade han till England och införde sin method i några landtskolor der, men gjorde ej stort väsen af sig. Den 1 Januari 1798 öppnade *Josef Lankaster* en skola för fattiga barn i London, efter en af honom uppfunnen vexelundervisning, som var något olika med D:r Bells. Hans barn gjorde förvånande framsteg, och redan 1805 hade han 1000 barn i sin skola. Lankaster brann af nit för folkets upplysning, reste öfverallt omkring i England och höll tal, förkunnande, att Herren hade befallt, att Britanniens fattige, att Europas fattige, ja, att hela världens fattige skulle undervisas, och att han trotsade alla menliga krafter att hindra detta. Han hade genom sina uppoffringar för skolors inrättande satt sig i stor skuld. Men sällskaper bildades, som sammansköto stora summor och betalte hans kreditorer. Lankaster förstod sig likväl ej på att hushålla, utan satte sig i nya skulder, så att han omsider måste göra cession 1814. Sedan reste han någon tid omkring i England, Irland och Scottland, och uppmanade till inrättande af skolor. 1820 reste han

öfver till Amerika, der han väl inrättade några skolor, men dog i armod i New-York den 24 Oktober 1838, 61 år gammal. Lankasterskolor äro nu inrättade öfver hela världen. Men i Tyskland, Danmark och äfven i Sverige har man på sednare tider funnit, att methoden är mest användbar vid den allra första undervisningen, samt att den alltid sparsamt och med förstånd bör användas.

h) Undervisningen bör vara praktisk, d. v. s. att ingenting bör läras, som icke kan blifva användbart i livet, och ingen regel läsas, hvars användning icke genast visas och inöfvas.

Läroformer.

I. Det afbrutna lärosättet, då läraren afbryter sig sjelf för att låta lärjungen svara på en fråga.

A) KATEKETISKA LÄROFORMEN. Att *kateketisera* är, att genom frågor, hvilka planmässigt föreläggas med anledning af förut gifna svar, leda barnet till redig uppfattning af saker och ämnen. *Kateketik* är läran om detta undervisningssätt. *Katekes*, en i denna form författad lärobok i något ämne.

Den Kateketiska frågans egenskaper.

En fråga måste vara *tydlig*, till form och innehåll lämpad efter den frågades fattningsförmåga; *bestämd*, så att endast ett svar derpå kan vara riktigt;

enkel, så att man icke åstundar mera än ett svar; *omtänksamt ställd*, så att barnet ej må kunna svara med ja eller nej, emedan det vid så korta svar ofta är en lyckträff, som gör svaret rätt; *kort*, fri från alla onödiga ord; *noga sammanhängande med föregående och efterföljande frågor*, fri från språkfel, tvetydigheter och motsägelser.

Fördelning af frågorna.

Man fråge aldrig i bestämd ordningsföljd, nedåt eller uppåt på bänken — nämne aldrig namnet på den som skall svara, förrän frågan är framställd — fråge endast ett barn i sänder, sällan hela afdelningen — man fråge hvarje barn minst några gånger under timman — man låte icke samma barn besvara för många frågor i rad — man fördele frågorna efter hvarje barns fattningsgåfva och kunskaper — den svarandes namn bör tydligt upprepas. — Alla, utom den tillfrågade, böra hållas till tystnad, och, omden tillfrågade ej svarar, endast tillåtas att genom något synligt men ej hörbart tecken, t. ex. fingrets uppräckande, gifva tillkänna, att det kan svara.

ANM. Då läraren gifver en lexä till öfverläsning eller föredrager ett läroämne, bör han *aldrig* förklara, att saken är *svår*. Flit och eftertänka förklaras derigenom. Är lexan för svår för barnet, så bör den ej gifvas. Är den lagom svår, så har läraren sagt en dumhet eller osanning. Läraren bör också aldrig säga till barnen, att en sak eller bok är *tråkig*; ty barnet tror honom, och arbetar därför oelagadt och vårdslöst.

Widare iakttagelser vid frågor och svar.

På en fråga antingen följer eller uteblir svaret. Uteblir svaret, så ligger felet antingen hos läraren eller hos barnet. Hos läraren: då han frågat antingen för svårt, eller för otydligt, eller för obestämdt, eller för barskt eller häftigt. Alla fel häri böra rättas genast. Hos barnet: då det antingen ej *vill* eller ej *kan*. *Will* det ej, så måste läraren straffa, om det är af trots och illmarighet, eller uppmuntra, om det kommer af försagdhet, rädsla eller blyghet. *Kan* det ej svara, så måste frågan upprepas för den ouppmärksamme med uppmaning att höra upp; den, som har svårt att uttrycka sig, måste hjälpas på väg genom inledande frågor; den okunnige måste upprepa svaret, sedan en annan lärjunge gifvit det. Men svars uteblifvande får aldrig gifva anledning till några långa pauser i undervisningen, allraminst bör läraren föresäga svaret med begynnelsebokstafven eller till en del, emedan sådant ger anledning till dumma svar och till ett tanklöst eftersägende af det, som blifvit dem företuggadt.

Om ett oriktigt svar följer på en otydlig fråga, bör läraren upprepa frågan med andra ord. Svarar barnet oriktigt af okunnighet, bör läraren rätta svaret, innan han går vidare. Svaret bör vara bestämdt, innehålla riktig mening och vara fritt från språkfel. Vid rättandet af ett fel, bör läraren aldrig håna eller göra narr

af barnet. Läraren kan likväl låta ett annat barn rätta ett felaktigt svar. Detta bör dock alltid anses som ett straff för den felande. Svaret bör alltid gifvas med hög, tydlig stämma. Har någon gifvit ett opassande, i plumpa, bondaktiga ord uttryckt, oanständigt svar, så bör läraren gifva honom en bestraffande blick; låta en annan besvara hans fråga och i den timman ej vidare bevärdiga honom med någon fråga; men efter timmans slut gifva honom en föreställning för hans fel.

Reglor för läraren vid frågor.

Läraren bör ej envist fordra, att barnen skola svara med samma ord, som stå i läroboken eller som läraren förut föresagt; ty derigenom åstadkommes tidspillan och harm.

Läraren bör ej upprepa hvarje riktigt svar. Dock må det, för fastare inpregling skull, ske i svåra ämnen eller för mycket små barn.

Läraren akte sig att vid hvarje rätt svar förklara sitt bifall; ty det förorsakar onödig tidspillan. Barnet vänjes ock att alltid vänta beröm, och blir dervid så vant, att berömmet förlorar all verkan. Man hör sällan berömma, och aldrig med annat, än med ett kort: rätt!

Läraren bör aldrig tillåta, att en annan än den tillfrågade svarar. Läraren vet då ej om den frågade kunde svara. Det ger äfven anledning till buller och oordning och till ett tanklöst eftertuggande af det hörda. I vissa fall,

som framdeles nämnas, kan man dock låta barnen svara i chor.

Läraren tillåte högst sparsamt att barnen, under katechisering, få ställa en fråga på honom; åtminstone aldrig vid religionsundervisning. Det verkar störande. Vid timmans slut må de fråga.

B) DEN HEURISTISKA LÄROFORMEN består deri, att läraren i frågan framställer en uppgift, som barnet genom svaret skall utreda och lösa.

Denna läroform tager mera barnets sjelfverksamhet i anspråk, anstränger mera hans hufvud, håller honom mera munter och liflig. Den är användbar vid undervisning i alla sådana ämnen, der ett godt hufvud kan hjälpa sig fram sjelf, d. v. s. der begreppet finnes hos barnet medfödt, men i dvala, och blott behöfver väckas, såsom i matematik, aritmetik, språk; men i religion endast då, när någon lärobok först är lärd, öfver hvilken förklaring skall gifvas.

Skolmästaren måste derföre, då han följer denna method,

a) icke använda den förr än han vet, att ämne till utveckling finnes, antingen medfödt eller lärdt;

b) visa barnen bästa sättet att lösa en sådan uppgift;

c) laga så, att uppgifterna icke öfverstiga barnets krafter, och att de alltid gå från lättare till svårare;

d) vara så sparsam som möjligt med sin egen hjälp.

e) göra sig säker derom att uppgiften är af barnen klart fattad;

f) efter skedd upplösning taga reda på barnets sätt att dervid gå till väga;

g) variera med uppgifter.

C) DEN EXAMINATORISKA LÄROFORMEN består deri, att läraren genom frågor gör sig underrättad hvad barnen duga till, hvilka kunskaper de förvärfvat och hvilka luckor, som finnas i deras vetande. När denna läroform vid undervisningen användes, måste läraren naturligtvis komplettera det som brister, och rätta det som är skeft fattadt.

II. Det oafbrutna lärosättet, eller det akroamatiska. Då läraren undervisar utan att afbryta sig med framställandet af frågor.

Man betjenar sig här af för mycket små barn, då man säger före och låter dem säga efter. — *Då man dikterar.* Detta bör dock endast ske vid rättstafningsöfningar eller då man vill inpregla hufvudpunkterna af en föreläsning. Det tager för öfrigt mycken tid och många skrifva orätt. — *Då man föreläser.* Detta bör aldrig ske i en folkskola. — *Då man berättar.* Detta måste dock ske tydligt, sammanhängande, flytande och fritt. Duger eljest ej. — *Då man uppmantrar, varnar eller förmanar.* Liflighet, korthet och kärna måste här iakttagas.

Den akroamatiska läroformen kan begag-

nas för små barn i biblisk Historia och i Historien, då man berättar korta historier. För öfrigt till att komplettera läroboken i synnerhet i Naturläran, om man på samma gång har något att förevisa.

ANM. Det gifves ingen läroform, som ensam passar för någon klass eller för något ämne. Öfverallt måste alla läroformer vexla, och deri ligger den största lärarets kunnighet, att man vid hvarje tillfälle förstår att välja den form, som är mest passande.

Läroton.

En god läroton visar sig i det hjertliga sätt, hvarmed läraren umgås med barnen vid undervisningen; huru han talar till dem; huru han bestraffar eller berömlar: den visar sig i hans värma, hans liflighet, hans hela hållning, hans miner och åthäfvor. Mycket här af är medfödt, men mycket kan ock förvärfvas. Ju mera kärt det blir för läraren att kunna gagna de åt honom anförtrodda barnen; ju större aktning han hyser för sitt yrke; ju mera han i öfrigt förädlar sitt hjerta; ju mera han aktar sig för ovärlighet och knarrighet, för köld och liknöjdhet, för bitterhet och hårdhet, för lättsinnighet och glömska af sin värdighet, samt för rädsla: desto mera skall han, med Guds hjälp, så småningom träffa den rätta lärotonen. Endast den, som är ett legohjon i sin tjenst, en kall, hjertlös menniska kan det ej.

Läromanér.

Läromanér är det mer eller mindre skickliga för barnen passande och begripliga sätt, hvarpå läraren använder en method. Naturen gör äfven härvid mycket, men mycket kan ock genom god vilja och ansträngning förvärfvas. — Läraren akte sig för styfhet, torrhet, enformighet, entonighet, småaktighet, tillgjordhet, pladder, att för länge uppehålla sig vid det allmännaste, samt för stående ordstäf. Vidare gifve han noga akt på hvad som gör undervisningen angenäm för barnet. Märker han att barnen vid en lection äro mer än vanligt uppmärksamma och muntra, så forske han efter orsaken dertill. Ligger den i manéret, så bemöde han sig alltid om samma manér. Han gifve undervisningen lif och friskhet, genom att tillämpa det lärda på ofta förekommande händelser. Någon gång, men sällan, kan han krydda sitt tal med något roligt infall; men aldrig vid religionstimmarna. Akte sig likväl att tro sig vara qvick, om än barnen finna hans infall roligt.

Anmärkning angående de allmänna methodiska föreskrifterna.

Här, likasom öfverallt, der man ej har att göra med döda mekaniska krafter, utan med tänkande, lefvande väsenden, kan man icke bestämdt föreskrifva huru hvarje enskild vid hvarje enskildt fall bör handla. I den meningen gifves ej någon methodik, ej någon läroform eller

något manér. Den ene har af naturen mera talenhet för en, den andra för en annan form. Hvar och en pröfve derföre ärligt sig sjelf, för att utfinna sin individuella fallenhet, och bemöde sig nitiskt att utbilda den till största möjliga fullkomlighet. Likväl bör man ej vara för hastig att bedömma sig sjelf härutinnan. Två å tre års erfarenhet torde dertill för de flesta behöfvas, och äfven då bör man taga förståndigt folk till råds. Men äfven förut bör man noga betänka, att den, som efter slutade öfningar på seminarier, ej kan röra sig hjälpligt i alla läroformerna, är oduglig till skolmästare, och gör bäst, om han genast går till något annat yrke; ty på skolmästarebanan möta honom endast ånger och förödmjukelser. Det gifves ingen konst att af intet göra något; ingen method, som kan ersätta eftertanka, nit och ärlig arbetsamhet. Methoderna kunna dock vara tunga eller lätta, dåliga eller mer och mindre goda. De dåliga måste naturligtvis förkastas; men af de öfriga bör, som vi förut sagt, hvar och en *välja den, med hvilken han efter ärlig forskning finner sig bäst, och märker sig kunna göra största nyttan.*

Serskildt Methodik.

Den serskildta methodiken lemnar anvisning huru de serskildta undervisningsämnen i skolan böra behandlas, så att skolans ändamål må kunna vinnas.

Vi hafva här hufvudsakligen att betrakta målet, dit man vill hinna; sättet att hinna fram till målet, och medlen, hvarmed vi här förstå befintliga läroböcker.

De ämnen, hvilka i Kongl. Skolstadgans 6 §. nämnas såsom föremål för undervisningen i en folkskola äro: *Religion, Biblisk Historia, Innanläsning, Modersmålet, Historia, Geografi, Geometri* i förening med *Linearteckning, Räknekonst, Naturlära, Skrifkonst, Sång* och *Gymnastik*. Dessa ämnen blifva naturligtvis på olika ställen drifna till olika höjd, allt efter skolstyrelsernas och lärarnes duglighet och nit. De methodiska antydningarne äro derföre ställda så, att de till större eller mindre del kunna begagnas vid alla folkskolor, till dess vårt folkskoleväsende hinner vinna stadga och vidare utbildning. Jag har med flit vid den speciella methodiken endast gjort *antydningar*, huru man bör undervisa, om det mål, man bör bemöda sig att hinna, och om de misstag och fel en skolmästare bör rätta hos sig sjelf och sina barn, dels derföre, att vi i Oldbergs methodik redan hafva fullständiga och på mycken erfarenhet grundade detalj-anvisningar rörande un-

dervisning i de ämnen, hvilka bäst efter vaxel-undervisningsmethod kunna behandlas; dels derföre, att jag förutsätter, att en från ett seminarium utexaminerad skolmästare, genom praktik vid någon folkskola, inhemtat det, som nödvändigt hörer till en folkskolas simpla mekanik, hvilket också aldrig ur någon bok kan fullständigt läras. Man kan visserligen utarbete en speciell methodik, vida fullständigare än hvad jag gjort; men jag tror, att det gagnar mindre än ett simpelt "se upp," emedan detaljföreskrifter i allmänhet läsas af få och följas af ännu färre. Måhända har jag orätt. Men jag har tänkt så.

Mången tycker kanske, att jag tänkt mig folkskolans undervisningsfält alldeles för vidt, och jag vet, att det i många öfverfyllda skolor blir omöjligt att ens i de flesta ämnen hinna det mål jag utsatt. Men att detta mål ej är oupphinneligt, hafva flera af Tysklands och Danmarks folkskolor visat. Hvarföre skall väl Sveriges folkbildning vara dessa länder underlägsen? Hvarföre skola vi påstå, att folkskolan ej kan undervisa i annat än litet innanläsning, religion, läsa och skriva? Vi hade ju då kunnat behålla våra gummor, som undervisade utan plan och mål i sina små mörka, qvafva stugor. Nej, har folkundervisningen blifvit en nationalangelägenhet och ett arbete för män, så måste den ock blifva ett karla-arbete, för hvilket nationen ej behöfver blygas. Vi få ej i kortsynt

välmening söka genom teorier för skolan göra något oändligen litet af det, som *kan* blifva så oändligen stort: ej säga till upplysningens unga örn, att han skall hoppa på tufvorna, utan tvertom uppmana honom att sträfvä allt högre och högre på sina med hvarje dag allt starkare blifvande vingar. *Han* bränner vingarne säkert lika sent, som den naturliga örnen, då han sträfvar emot solen; ty ljuset skadar ingendera; de vinna blott en mera vidgad utsigt.

I. RELIGION.

Religionsundervisningens allmänna *mål* är grundandet af en fast och oomkullstötlig tro på den Fader i himmelen, som skapat och styrer allt, uppväckandet af en hjertlig kärlek till Honom och till Jesum Christum, vår återlösare, förenad med en ovilkorlig lydnad för Guds bud och en fast tro på en försoning och ett lif efter detta med gudomliga belöningar och straff.

Undervisningens gång. Läraren lägge till grund för första undervisningen de första historierna ur gamla Testamentet och tio Guds bud. Han låte barnen sedan läsa Katekesen utantill, men söke alltid att genom frågor väcka barnens uppmärksamhet på innehållet, så att det ej blir en förnuftslös utanläsning, som dödar allt andeligt lif. Han göre dem uppmärksamma på små barns pligter, läre dem utantill några lättfattliga bibelspråk, och låte dem vid hvarje hög-

tid genomläsa berättelserna i Bibeln om orsakerna till dessa fester. — Från denna första början utvidge han småningom sin kurs genom liktidiga framsteg i Katekesen och bibliska Historien. Läraren bör icke gifva någon lexa till öfverläsning, innan han förut genomgått den, (om han möjligtvis kan få tid dertill,) och i korthet gjort barnen uppmärksamma på dess innehåll *). Vid lexans uppläsning bör dock den egentliga kateketiseringen hållas. — I stora och mycket barnuppfyllda skolor och äfven i andra, der barnen äro mycket olika för sig komma, bör skolmästaren låta utanläsningen vara en serskild kurs, der lexorna på serskild timma afhöras dels genom läraren, dels genom monitörer. Oberoende af denna läsning tage man en serskild timma, helst den, som omedelbart följer på morgonbönen, på hvilken man kateketiserar igenom den antagna religionsboken sida för sida, hvarvid man låter alla barnen sitta på bänkarna och dels svara efter upprop, dels i chor, eftersom läraren pröfvar nyttigt och med serskildt tecken (synbart, ej hörbart) bestämmer. Bibeln bör läsas hvarje dag på första timman. Läraren kan gå i samma ordning, som böckerna stå; men äfven derifrån göra undantag, om han finner sig hafva anledning dertill. Evangelierne och Apostla-Gerningarne torde vara lämpligast

*) Åt lärarens egen pröfning öfverlemnas, ätt, efter förrevarande omständigheter, afgöra, om barnen hemma böra öfverläsa alla utanlexor, eller tid dertill kan lemnas dem i skolan.

att börja med, emedan de äro lättast att fatta. De äldre barnen böra äfven läsa de mera svårtydda epistlarne. Bibelförklaringen bör vara kort och icke öfvergå till predikoform. Barnen fatta det ej, höra ej derpå och halva deraf alldeles ingen nytta. — Gamla Testamentets böcker böra äfven stundom läsas, om man hinna. Dock bör allt bibelläsande i skolan alltid ske efter af läraren uppgjord plan, så att barnet får läsa det, som, enligt dess ståndpunkt, är nyttigast, d. v. s. mest användbart att stärka dess tro, rena dess moraliska känsla, utveckla sinnet för det sanna, goda och sköna, bibringa det lefnadsvishet och leda det till en riktig åsigt af lifvet; men icke läsa det, som måste fylla det ännu icke utbildade förståndet och den lifliga sväfvande fantasien med oklara, förvirrade och dunkla begrepp och bilder; icke det, som afser endast bestämda tider, rum och personer och icke kan begripas af dem, som dermed äro obekanta. När således vissa stycken plausigt öfverhoppas, fylla skolmästaren luckorna genom en kort muntlig redogörelse, om så nödigt pröfvas för sammanhangets skull. — När man börjar en biblisk bok, bör den indelas i vissa stycken allt efter innehållet, hvarvid man icke alltid bör låta binda sig af kapitelindelningarne, hvilka stundom äro oriktiga. Är det upplästa stycket *historiskt*; då förklara läraren först det nödvändigaste i historiskt, geografiskt och språkiskt hänseende, samt använde sedan hela berättelsens innehåll till styrkande af barnets tro

och befastande i det goda. — Är stycket *didaktiskt* (undervisande), såsom t. ex. bergspredikan, epistlarne, Salomos ordspråk, så låte läraren barnen utleta styckets hufvudtanke, hvar efter läraren kateketiskt visar dem, huru denna finnes i hvarje vers utvecklad. — Är stycket *paraboliskt* (liknelsevis taladt), låte läraren barnen likaledes utleta hufvudtanken, och förfare sedan liksom vid ett didaktiskt stycke, men akte sig, att vilja förklara allt för mycket.

A. N. M. Bibelspråk böra läras utantill; kanske flere än som finnas i Katekesen. Men skolmästaren bör bruka mycken försigtighet härvid. Han får ej lära barnen andra än sådana, som *äro lätt begripliga*, eller *lätt blifva det genom hans förklaring*. Han välje ej sådana, som, ryckta ur sitt sammanhang, blifva dunkla eller intet sägande, änskönt de läsa på sitt ställe i Bibeln innehålla de upphöjdaste och trösterikaste sanningar. Han sammanställe ej språk, som genom sammanställningen förmörka hvarandra, änskönt de hvart för sig äro klara. (Ty när barnet läser utantill, läser det gerna i rad, utan att så noga låta hindra sig af skiljetecken: när det derföre påminner sig ett språk, påminner det sig ock det, som stod att läsa på samma ställe.) Han måste vid förklaring lemna både ordförklaring och sakförklaring; men likväl akta sig att förklara sådana bilder, som i sin ursprungliga form äro tydligare än någon förklaring, och som kanske tala begripligast till barnasjälén. — Ofta blir ett språk bäst förklaradt, när läraren ställer en fråga så, att barnet kan svara med språkets upprepande. Men detta bör dock ej auses som regel, emedan det ofta ej utan ordkrångel kan ske.

Öfver Psalmboken bör läraren äfven anstäl-

la kateketiska öfningar, då han genom frågor först utvecklar innehållet af hvarje vers, och sedan förklarar hela psalmens hufvudinnehåll, samt gör barnen uppmärksamma derpå, att meningens slut ofta icke är vid rimslutet eller versens ände. — Dagen före helgedag bör man genomgå texterna för den blifvande predikan. Efter predikan bör man hålla predikoförhör i största korthet, och, om möjligt är, äfven anställa en kort kateketisering öfver de sjungna psalmerna. — Innan barnet utgår ur skolan bör det känna namnet på alla Bibelns böcker, hufvudinnehållet af hvarje bok, samt ega kunskap om dess författare och uppkomst, både i historiskt och geographiskt hänseende. — Hvilka framsteg barnet häri gjort, vare äfven föremål för pröfning vid hvarje examen.

Läroformen bör, såsom jag förut sagt, för små barn stundom vara akroamatisk, då man omtalar små bibliska berättelser för dem; men deras uppmärksamhet kan ej länge på det sättet vidmakthållas. Man bör därför hufvudsakligen förfara kateketiskt och heuristiskt. Endast så kunna barnen hållas lifliga och uppmärksamma. Långa abstrakta föreläsningar hvarken höras eller förstås af dem.

Föredraget vid religionsundervisningen bör skilja sig i vissa fall från föredraget i andra ämnen. Det måste vara värdigt och allvarligt. Barnet måste af lärarens ton kunna märka, huru vigtig han anser religionsundervisnin-

gen vara. I sin hållning gifve han tillkänna ett värdigt allvar, som dock icke får urarta till hårdhet, styfhet eller ovänlighet. Tonen får aldrig vara lekande, och aldrig får ett skämt då komma öfver hans läppar. Hvarje lättsinnigt ord måste skys som gift. — Föredraget måste vara varmt och lefvande. I synnerhet vid religionsundervisningen måste barnet kunna märka hos läraren, att han undervisar med iure lefvande öfvertygelse, af sitt hjertas fullhet och af varm kärlek till saken. Köld och likgiltighet är religionsundervisningens död. Religionen kan då väl blifva en sak för förståndet, men aldrig för hjertat; ty det som skall gå till hjertat, det måste komma från hjertat. Skulle skolmästaren känna hjertat kallt, när han börjar religionsundervisningen, så vände han tanken på vigten af sitt förehafvande, och sände en tyst suck till Herran, bedjande att Han ville värma hans kalla hjerta; och han skall ej bedja förgäfves. — Föredraget skall vara klart och begripligt. Läraren får icke föredraga det, som på något sätt är obegripligt för den krets af barn, till hvilka han talar. Besväre sig dock ej med några misslyckade försök att förklara religionens hemligheter. Med de små tale han barnens språk, utan att vara barnslig. Fjerran vare allt det, som icke hör till barnaverlden; fjerran alla oklara bilder, allt ordprål och all långsläpighet. Hvad barnet ej förstår af ett muntligt religiöst föredrag, det minnes det ej heller, utan allt försvinner, som agn för vädret. — Föredraget vare

ändtligen ohyckladt och okonstladt. Allt tillgjordt i språk och åthäfvor är alltid vidrigt, men vidrigast vid religionsundervisningen, och gör aldrig något godt intryck, om methoden eljest är aldrig så god. Odrägliga äro dessa fariseiska himlingar, odräglig är denna hycklade värma och högtidlighet, som saknar all hjertlighet och värdighet, och som söker ersätta det bristande allvaret genom tillgjorda miner och åtbörder, eller genom en ynkelig, osmaklig ton. Aldrig än har en sådan lärare bedragit sina lärjungars känsla eller gjort dem godt, utan tvertom varit skadlig och alstrat åtlöje öfver sig sjelf. Barnet resonnerar visserligen ej skarpt; men det känner i luften, instinkten säger det, att is är is, änskönt den tillegnat sig glödens färg och form.

Läraren bör alltid inrätta sin religionsundervisning så, att barnen begripa, huru de i lifvet skola använda och följa kristendomens läror och bud, eller huru de skola göra bruk deraf på sig sjelfva och andra. Han bör indraga kristendomens sanningar i barnens vanliga lif; han bör upplysa dem genom exempel ur Historien eller ur dagliga erfarenheten. Långt ifrån att det heliga derigenom befläckas, blifver det tvertom mera kärt och vårdadt, emedan det blir bättre förstådt; en himmelsk glans och betydelse meddelas också till de jordiska förhållanderna, och barnet känner allt mera, att äfven det vandrar under Herrans ögon och hägn, ju

mera det lär känna, att Gud styrt och styrer så väl det lilla som det stora. Det lär sig att ej förakta det ringa och obetydliga, då det får veta, att den store Guden ej försmår att värna den lilla i stoftet krälände masken.

I synnerhet under Kristendomstimmarna bör läraren vara rätt hjertlig. Barnet bör kunna se det på honom, att det är honom ett nöje att meddela undervisning i Religionen. Han söke genom vänlighet, hjertlighet, genom ett omisskännligt uttryck af välvilja och ett lifligt deltagande i de sanningar, han framställer, att draga barnen till sig, så att de äfven af kärlek till honom lemna uppmärksamhet åt det, han talar om. Stöter han deremot barnen ifrån sig genom stelhet och afvoghet, så gifves ingen talekonst, som kan skaffa honom uppmärksamhet, och ingen bevisning, som kan göra honom trodd: hans undervisning afskys likasom han sjelf.

Läraren bör framställa Gud som en kärlekens, och icke som en hämnens konung. Visserligen får icke läraren öfverhoppa det, som i kristendomen handlar om syndens straff, utan han bör tvertom i sinom tid framhålla det klart och tydligt; men han får icke alltid föra helvetet och förbannelsen på tungan, icke alltid stå som en straffpredikant bland sina enfaldiga barn. Derigenom väcker man ej kärlek till Gud, utan trälaktig bäfvan, och det är icke andan af försonarens lära.

Läraren undvike och undanrödje allt, som kan störa barnens andakt, d. v. s. han undvike då alla bestraffningar och varningar, och allt icke till saken hörande tal. Han undvike folksamlingar i skolrummet; ty derigenom störes barnets uppmärksamhet och andakt.

A N M. *) Skolmästaren bör i sin skola icke uppträda som talare för folket. 1:o Detta är icke hans embete. Hans skolbarn, och inga andra äro hans församling. 2:o Han bör icke förmäta tilltro sig ega den bildning, som kristna kyrkan fordrar af sina lärare. 3:o Folksamling störer skolans ordentliga gång, drager skolmästarens tankar på saker, som ej höra honom till, och stjälar bort den tid, som han är pliktig att egna åt bar-

*) Denna anmärkning förekommer kanske mången obehöflig. Förf. känner dock bestämdt orter, der skolmästarne minst en gång i veckan hållit s. k. repetition med barnen, då dessa visserligen fått tillfälle att lysa med de bibelspråk och religiösa satser, som de under veckan lärt sig utantill; men dervid dessa barnens svar egentligen endast varit en förevändning för och anledning till flera timmar långa predikningar för stora folksamlingar. Härunder hafva barnen suttit inklämda mellan folket, ofta i små och qvafva rum. Dessa samlingar hafva till och med på ett ställe gifvit anledning till sådana uppträden, att Contracts-Prosten fått lägga sig i saken. Att sådant måste anses som skolbuller, torde ingen kunna neka. Mitt ogillande utgår också endast från sakens betraktande ur pedagogisk synpunkt. Att betrakta saken från annan sida hör ej hit.

nen och ingen annan. 4:o Det frestar skolmästaren att falla in i fariseernas synd, andligt högmod, då han ser, med hvilken undran han höres af en gapande mängd. 5:o Det ställer honom oftast i ett mindre vänligt förhållande till socknens presterskap, emedan de anse honom ha gått utom sin kallelse och lagt sig i deras embete. Presten och skolmästaren borde dock båda i kristlig sänja sträfva till samma mål, befordra samma sak, Guds rikets tillväxt, hvar och en inom den honom anvista verkningskrets. 6:o Tänkande folk anse honom också för en fanatisk svärmare. Detta verkar menligt i hans lärare-verksamhet. 7:o Borgerliga lagen förbjuder hvar och en, som icke är lagligen pröfvad, att offentligen uppträda som religions-lärare. — Att göra bön med barnen på ett sådant sätt, att människor derigenom lockas till skolan, så att de störa barnens andakt, lär ej kunna ske, utan att skolmästaren brukar otillbörliga åthäfvor och talesätt, för att väcka uppseende, och har för öfrigt någon likhet med Fariseernas bedjande i gathörnen, som Kristus bestraffar. Det lockar enfaldigt folk från sina sysslor, utan att lända dem till någon uppbyggelse. Det bidrager till spridande af den villfarelsen, att ett sådant böngörande är behagligare inför Gud, än en annan hjertlig bön, och bör därför af hvarje rättssinnig skolmästare undvikas. — Uppträder skol-

mästare såsom talare offentligen, utan att atse någon timlig vinst, då vill jag anse honom endast såsom en vilseförd, välmenande man, som bör bedja Gud om sitt enfaldiga förstånds upplysning; men gör han det, för att efter slutadt tal, och efter utösta hotelser och förbannelser, insamla penningar eller andra håfvor, hvarigenom de skrämde själarne tro sig köpa den förfärlige mannens öfverseende och förböner, då är han en dålig menniska, då drifves han endast af girighet, som är en rot till allt ondt, och då är han ovärdig att bekläda en lärares viktiga kall.

Skolmästaren bör tvertom alltid undvika att göra väsen af sig, att genom något besynnerligt väcka uppseende. Hans verksamhet vare tyst och utan anspråk, och alltid hållen inom de för hans kall af lag och förstånd stadgade gränser; men derinom vare hans nit varmt. — Spisbrasan sprakar och gör väsen af sig vida mera än solen; men hvilkenderas verkningar äro väl mest välgörande?

LÄROBÖCKER: *) *Atzerodt*, Bibelhandbok.

Ohlshausen, Bevis för äktheten af Nya Testamentets heliga skrifter.

*) Denna bokförteckning gör ej anspråk hvarken på fullständighet eller ovedersäglig kritik, utan är blott en anvisning på några arbeten, som kunna begagnas af en skolmästare, dels till sjelfstudium, dels vid skolundervisningen.

Tilgenkampf, Inledning till de Bibliska Skrifterna.
Lisco, Gerlach, Bergqvist, Förklaring öfver Nya Testamentet.

Wallins, Almqvists, Thomanders, Bergqvists, Lundgrens m. fleres Katekeser.

Dahl, Förklaring öfver tio Guds bud.

Nohrborgs, Rambachs, Wallins, Rogbergs, Franzéns m. fls Predikosamlingar.

Schartau, Kateketiska arbeten.

II. BIBLISKA HISTORIEN

bör börjas liktidigt med Katekesen och föredragas först muntligen af läraren; sedan bör han låta barnen öfverläsa en lexä i boken hemma eller i skolan, och indela lexlagen så, att han sjelf kan förhöra alla. Barnen böra kunna göra reda för händelsernas gång med sina egna ord; men de i läroboken citerade bibelspråk böra återgifvas med bokens egna ord, liksom katekesen. Vid hvarje historia göre läraren en praktisk tillämpning och framhålle tydligt de många exempel på ståndaktighet, undergifvenhet, fromhetens belöning och syndens straff, som historierna innehålla. Hvarje svårtydt bibelspråk och hvarje färaldradt ord bör förklaras. Uppmärksamheten bör fästas vid det viktiga och ledas från det mindre viktiga. Allmogen har en serdeles fallenhet att fästa sig vid mindre viktiga saker, såsom längden af Konung Ogs säng, tyngden af Goliaths pansar, huru många

”och” och ”tusen” der finnes i ett kapitel i Bibeln o. s. v. Barnet bör göras uppmärksamt derpå, att sådan klokskap är fåfänglighet. Bibliska Historien bör, med få ord, läsas så, att den bidrager till förtydligande af den öfriga kristendoms-undervisningen, till grundläggande af vördnad för och sann tro på Guds heliga ord, och till väckande af varm kärlek till Gud, om hvilkens magt, vishet och godhet hela Bibliska Historien så tydligt vittnar.

LÄROBÖCKER: *Hübners, Lundgrens, Åkerbloms* Bibliska Historier.

III. INNANLÄSNING.

Ändamål: att med färdighet och med en efter ämnet passande betoning kunna läsa svenska, vare sig skrifven eller tryckt med svenska eller latinska stilar.

Den enda i en större skola användbara method, torde vara vixelundervisning, som här, vid stafning och första renläsningen, är på sin rätta plats. Dock bör skolmästaren föra noggrann uppsigt öfver monitörerna, att de tillhålla barnen, att noga och rent uttala stafvelserna och utan snedsprång följa de läsereglor, som för hvarje cirkel äro antagna. Skolmästaren bör gå omkring från cirkel till cirkel, rätta alla fel i sättet och i tonen, och tillse att man ej fuskar på något ställe. Gör skolmästaren sin

skyldighet i detta hänseende, så försvinner till en stor del den förebräelse, man gjort Lankaster-metoden, att den är långsam och slarfvig. Monitörer böra ofta ombytas vid hvarje klass, på det att den enes möjliga fel må kunna rättas af en annan. Den, som ofta slarfvat, må aldrig få förtroendeposten igen. — Vid en ny skola måste skolmästaren sjelf vara den första monitören, tills han hinner att öfva några. Detta är visst besvärligt, men läraren har då tillfälle att akta sig för vissa ovanor i afseende på tonens långsläpighet och dylikt, som så ofta finnas i gamla skolor. I en ordnad skola behöfver skolmästaren ej vara ständig monitör förr, än renläsningen börjas; men då är hans undervisning högst nödvändig; ty om ej ovanor då strängt bortskaffas, så blir det dubbelt svårare med hvarje vecka att borttaga dem. Barnet bör då läras att läsa efter skiljetecken; att bortlägga allt hackande och sjungande, att lägga tonen på det ord, som är hufvudordet i satsen, och att sänka rösten mot meningens slut. — Vid läsning i cirkel bör iakttagas, att läsningen ej alltid bör gå i ordning, utan efter monitörens tillsägelse med käppen; eljest följer barnet ej med läsningen, utan står slumrande och tankelöst.

Undervisningen i stafning bör drivas med samvetsgrann omsorg. Utan säkerhet i stafning blir aldrig innanläsningen säker; och utan säker innanläsning kan menniskan föga eller intet lära ur någon bok. Huru länge ett barn bör

stafva innan det bör få börja läsa rent, kan icke bestämmas; emedan det beror på undervisningens beskaffenhet och barnets flit och anlag. Så mycket är dock säkert, att stafningskursen bör, äfven sedan den tyckes vara inlärd, noga repeteras, åtminstone en gång vid hvarje termins början.

För att skyndsammare och säkrare inlära stafningen, bör barnet, redan innan den förberedande stafningskursen (på de 16 första tabb.) är slutad, ega en abcbok, i hvilken det kan läsa hemma, och i hvilken det stundom, för omvexling skull, bör få läsa i skolan.

När barnet säkert känner bokstäfverna på första tabb., börjas stafningen på 2:dra och 3:dje, hvarvid inöfvas 1:o en gång hvarje dag de kringstående alfabeten, rad för rad, dock utan ordning mellan raderna. 2:o Innanstafning af de med större stil tryckta raderna. 3:o Stafning med 2 och med 3 bokstäfver, t. ex. p, a = pa; p, a, r = par. 4:o Stafning af raderna med 3 bokstäfver. 5:o Renläsning utan stafning. Härvid bör monitören ej rätta för hastigt. Barnet bör sjelft stafva sig fram, om det börjar läsa orätt. 6:o Utanstafning.

4:de Tab. 1:o Alfabetens vidare inöfning. 2:o Läsas de 2 eller flera ord, som tydligen höra tillsammans, t. ex. bot, bott. 3:o Renläsning. 4:o Utanstafning.

När barnet läser *väl* rent på de fyra första tabb. flyttas det till högre läsecirkel.

Allmänna reglor vid tabelläsning.

1. All stafning bör ske med lagom hög röst, och jemu, men icke släpig takt. Monitören bör noggrant peka på den bokstaf eller det ord, som läses, och barnen tillhållas att noga följa med på tab.

2. Hvarje stiftabell bör a) stafvas innan till, b) läsas rent innantill, och c) stafvas utan till.

3. Innanstafning öfvas på 6 sätt:

a. Ett barn stafvar: "b, o, k = bok."

b. Ett barn stafvar: "b, o, k;" hela cirkeln i chor: "bok."

c. № 1 säger b, № 2: o, № 3: k, № 4: "bok."

d. Bokstafveras på samma sätt, men hopläggningen göres af cirkeln i chor.

e. Bokstafveras lika med c och d, men hopläggning göres ej för hvarje stafvelse, utan endast vid hvarje ords slut, i chor eller af ensamt barn.

f. Ett barn stafvar hela ordet, äfven om det är mångstafvigt, och lägger ihop dels vid hvarje stafvelse, dels vid hela ordets slut.

4. På alla tabb., der det icke tydligen synes, att orden måste läsas i en viss ordning efter hvarandra, för att inlära bokstäfvernas olika ljud vid olika ställning, bör läsningen stundom gå radtals från höger till venster, stundom

tvertom, på det barnen ej må lära sig tab. utan till; men denna vaxling bör alltid göras utan regellösa hopp, och efter ett uppgjordt system, emedan eljest ett ord lätteligen blir alldeles oläst.

5. Utanstafningen inöfvas på samma växlande sätt som innanstafningen, med undantag af a, b, dervid monitören bokstafverar; men det bör endast ske i de lägsta cirkelne.

6. Läsning i abcboken sker på samma sätt som tabelläsningen.

A N M. Abcboken bör innehålla samma öfningar som tabellerna.

7. Vid flyttning från cirkel till cirkel bör skolmästaren fordra, att barnet kan läsa raskt rent hvilket ord som helst på de inöfvade tabb.

8. Monitörerna böra tillhållas att ofta repetera skilnaden mellan vokaler och konsonanter, lång och kort vokal, skiljetecken o. s. v.; men skolmästaren bör sjelf minst en gång i veckan genomgå detta för hela skolan på en gång, emedan monitörs-undervisningen gerna blir osäker. Skolmästaren kan då äfven låta alla på en gång stafva utantill i chor.

9. Skolmästaren bör serskildt inöfva monitörerna och noga pröfva deras duglighet, emedan några osäkra monitörer snart göra hela skolans stafning och läsning osäker, hvilken osäkerhet sedermera icke utan mycket besvär kan af skolmästaren borttagas.

10. Skolmästaren bör lära barnen stafva efter skrifstafvelse och ej bråka med något tal om grundstafvelser, förr än innanläsningen är fullkomligt säkert inhemtad. Barnen blifva eljest förvillade och osäkra i all stafning.

A N M. Den nu omtalade och i våra skolor mest brukliga metoden att lära innanläsning, kallas *bokstafveringsmethod*. I Tyskland begagnas ofta en af *Stephani*, om icke uppfunnen, åtminstone populariserad method, som kallas *Ijudmetoden* eller *Lautirmethoden*. Skilnaden består deri, att, då barnet, enligt vår method, lär sig alla bokstäfverna innan det börjar stafva och lägga ihop, så lär det sig, enligt ljudmetoden, först vokalernas ljud och tecken, hvarefter konsonanternas egendomliga ljud tilläggas vokalerne, först efter och sedan före, och slutligen både före och efter m. m. Detta konsonanternas tilläggande inöfvas medelst bokstäfver, som äro tryckta eller präntade på små lösa fyrkantiga papperslappar. Vokalerne äro äfven tryckta på sådana smålappar. Genom lapparnes sättande bredvid hvarandra kan man således bilda hvilket ord, man behagar. Enligt denna method nämnes aldrig en konsonants namn, utan endast dess egendomliga ljud, antingen i förening med eller skildt från vokalljudet. Man kan således lära läsa, utan att någonsin hafva hört en bokstafs namn. Konsonantens egna ljud lär man känna och uttala, om man uttalar konsonanten efter vokalen, låter vokalljudet falla bort, och hvilat länge på konsonantljudet, t. ex. as—s.

Denna method torde med fördel kunna användas af privata lärare och i mycket små skolor, der läraren kan egna hela sin tid åt några få barn; men möter många svårigheter i en stor folkskola, der undervisningen måste besörjas genom monitörer.

En annan af *Graser* och *Diesterweg* bearbetad method åsyftar att lära barnet skrifva förr än läsa,

eller rättare: att lära barnet läsa just derigenom, att det lär sig skriva. Denna method, som är använd af nämnde berömda skolmän, torde vara både nyttig och lämplig, men är, mig veterligen, ännu icke i Sverige använd, åtminstone icke i stort.

På *declamationsöfningar* bör skolmästaren lägga särdeles vikt, emedan det beror på declamationen, om en mening skall rätt förstås; missförstås eller alldeles icke förstås. Första öfningarne häri göras, när barnet börjar läsa rent; men detta förslår ej. Skolmästaren bör därför låta barnen lära sig något för declamation lämpligt stycke ur någon bok, stundom vers, stundom prosa, och tillhålla dem att med hög röst uppläsa detta i skolan. Det går till en början illa och entonigt, men om läraren ej tröttnar vid att rätta och förbättra, skall han snart finna, att få öfningar äro så tacksamma som denna. Somliga barn, som hafva dåligt öra och klen omdöme, fordra dock mycken tid och mycket tålamod.

Wid inläsnings-öfningarne och för öfrigt så ofta han kan det, utan att störa undervisningen, bör skolmästaren söka lära barnet att tala ren svenska, och aflägga de olika dialektbrytningarne, så mycket som möjligt. Han har derved att rätta accent, ton, böjningar och uttal af bokstafs- i symmetri vocal-ljuden. Han måste naturligtvis först bemöda sig om att själf härutinnan aflägga alla gamla ovanor.

IV. MODERSMÅLET.

Undervisningens ändamål: att lära tala tydligt, riktigt och flytande, att kunna stafva och interpunktera rätt, samt med sammanhang skriftligen framställa sina tankar, och att rätt förstå hvad man läser.

Första grammatikaliska undervisningen i en folkskola torde ej böra börjas förr än barnet kan läsa rent och flytande innantill, och förvärfvat sig någon öfning i utanläsning. Skolmästaren samla då omkring sig en cirkel af 20 å 30 barn, och börje med att säga för dem några enkla satser, hvars beståndsdelars namn och kännetecken han sedermera uppgifver, hvarvid han ock genast får tillfälle att lära dem skillnaden mellan substantivum och verbum. Wid satsens småningom skeende utbildning får han tillfälle att göra dem bekanta med formlärans öfriga innehåll. Wid *första* undervisningen bör han ej öfverhoppa barnen med för många exempel på satser, utan behålla vissa stående talesätt, för att vid dem tillfoga utbildningarne. Barnet blir eljest lätt förvirradt. Men när begreppet börjar blifva redigare, bör han anföra exempel i mängd. Definitioner böra alltid gifvas med samma ord, utan minsta förändring. På deklination och konjugering bör han ej lägga *för stor* vikt, men likväl ej förbise det, emedan endast derigenom en mängd dialektfel kunna utrotas. Man låter t. ex. på många ställen alla

Infinitiver och andra ord på a ändas på e, böjer första konjugationens verber efter andra, sätter verbet i singularis till subject i pluralis, o. s. v. — När satsläran är noga genomgången och inöfvad, kan man låta barnen analysera satser. De böra då först sönderdela en period i hufvud- och bisatser, ombyta deras numerus och tempus, förklara elipserna o. s. v. Derefter sönderdelas de olika satserna i sina beståndsdelar: subject, object, tids- och rums-bestämningar m. m. och slutligen angifves hvarje ords klass, form o. s. v.

I de flesta folkskolor torde språkundervisningen helt och hållet komma att gifvas muntligen af skolmästaren, emedan de flesta barnen ej hafva råd att köpa sig någon grammatika. Skolmästaren bör likväl uppmuntra dem, som kunna förskaffa sig en sådan bok, att köpa den, som skolmästaren sjelf bäst känner, d. v. s. den han läst på seminarium.

Rättstafningsöfningar böra tidigt börja på vanligt sätt efter monitörers dictering. Vid första öfningarne låte man barnen i chor stafva det uppgifna ordet och derefter nedskrifva det på taflan. När en mindre kurs är på detta sätt genomgången, repeteras den utan högljudd stafning; men sedan ordet vid denna repetition är skrifvet, bör monitören stafva ordet en gång högt, på det att barnen må få rätta, hvad de gjort felaktigt. Denna första stafning kan ske alldeles utan regler, efter gehör. Men när bar-

net sedan börjar skrifva någorlunda raskt, bör läraren först uppskrifva en stafningsregel på taflan och låta barnen afskrifva och lära den utantill. Derefter dictere läraren ur papper eller minnet en hel mängd exempel, innehållande ord, der endast de förut lärda och ifrågavarande regler kunna begagnas. Dessa exempel böra sedan genomgås, hvarvid barnen böra göra reda för både den regel, som är under inöfning, och de förut lärda. När barnet nu rättat noga och renskrifvit korrekturet, emottage läraren böckerna och rätte alla fel, helst med rödt bläck. Nästa timma bör barnet göras uppmärksam på alla anmärkta fel. Förekommer ett fel ofta, bör lämplig bestraffning användas. Ofta är det tillräckligt att låta dem skrifva taflan full med det ofta felskrifna ordet. Vid afskrifning af förskrift eller bok, bör aldrig någon felskrifning få ske utan bestraffning. Rättstafningskursen bör noga genomgås, tills reglorna äro väl inöfvade, och ofta repeteras, emedan reglorna för rättskrifning, kanske mest derföre att de äro alldeles godtyckliga och mekaniska, äro ytterst svåra att minnas, och ej utan ett idkeligt repeterande kunna inöfvas. — Först då kan läraren låta barnen efter dictering skrifva åtskilliga i vanliga lifvet förekommande handlingar, såsom qvittenser, reverser m. m. Omsider bör han låta dem uppsätta sådana handlingar, dels efter muntliga uppgifter, dels efter egen uppfinning. Slutligen bör läraren omtala en kort berättelse, samt låta barnen skriftligen uppsätta

det. — Allt, som skrives, bör samvetsgrannt af läraren korrigeras, orsaken till en rättelse alltid angifvas, och hvarje ofta förekommande fel på lämpligt sätt bestraffas. Läraren måste vid all språkundervisning vara tålig, om än framstegen ej skulle vara hastiga; men likväl aldrig lemna något fel oanmärkt. Vid ingen undervisning frestas lärarens tålmod så mycket och så ofta. Han måste dock taga saken kallt, och icke misströsta om framgång, om det än till en början ser mörkt ut; ty den tålige och flitige vinner dock *alltid* sitt syftsmål, men aldrig utan idkeliga repeteringar och inöfningar. Det fordras härvid att läraren skall kunna liksom öfverösa barnen med exempel, och låta sig tåligen öfverösas af dem igen. Det går dock. — Såsom en ganska nyttig öfning vid början af språkundervisningen och under hela dess gång, vill jag rekommendera förståndsöfningar, anställda enligt den anvisning, som lemnas i Cnattingii Läsebok, pag. 48. Skolmästaren bör efter dessa anställa öfningar både till att lära barnen förstå hvad de läsa, och till att inöfva dem i satsers upplösning.

Så vida ej föräldrarna speciellt önska det, behöfver man ej gifva flickor lika omständlig språkundervisning som gossar. Orthografien är dock lika angelägen för de förra som för de sednare.

Wexelundervisning får här ej användas vid annat än dicteringar efter tabell, bok eller pap-

per. All undervisning, inöfning och korrigering bör göras af läraren.

LÄROBÖCKER: *Fryxell*, Svensk Språklära.
Svedbom, Ledtråd vid första undervisningen i modersmålet.

Almqvist, Svensk Språklära. Rättstafningslära.
Winge, Idun.
Svedbom, Läsebok för Sveriges ungdom.

V. HISTORIEN.

Ändamål: Att visa barnet, huru en gudomlig försyn styr länders och folkslags öden liksom enskildtas, samt huru det goda belönas och synden straffas i det stora, som i det lilla.

Den första undervisningen bör börja dermed, att läraren omtalar, på ett enkelt och redigt sätt, några enskildta drag ur något folks eller några märkvärdiga personers historia, t. ex. Ragnars död, Gustaf I:s vandring i Dalarne, Trojas eröfring, Roms anläggning o. s. v. Sedermera, när barnet kan sin Katekes och Bibliska Historia väl, och gjort någorlunda framsteg i språkkunskapen, bör det få läsa något i våra skolor brukligt mindre sammandrag af Svenska Historien, hvarest skolmästaren anställer förhör på vanligt sätt, då han bör fästa uppmärksamheten synnerligen derpå, huru religionen och upplysningen så småningom undanröjt en mängd villfarelser och fördomar; huru Gud vid stor nöd alltid uppväckt någon, som i likhet

med Gideon och Maccabeerna räddat fäderneslandet från undergång, såsom Engelbrekt, Gustaf I. Barnet bör läras att vörda hvarje rättshaffens mans minne och att afsky hvarje begånget brott. Läraren bör på lämpligt sätt söka lära det att hysa kärlek för fäderneslandet, der våra fäder vandrat och verkat för vårt väl, och som nu höljer deras multnade stoft: att älska det land, hvars lagar gifva oss skydd, och hvars inrättningar söka göra oss till goda medborgare och medlemmar af Kristi osynliga rike.

De moraliska betraktelserna få likväl ej för ofta förekomma, emedan de då blifva ledsamma. Bäst är, att lärobokens eller skolmästarrens muntliga framställning är sådan, att sjelfva historien kan göra det önskade intrycket på barnets hjerta och sinne.

Allmänna Historien bör ej läsas förr än något kort sammandrag af den svenska är flera slag genomgånet och noga inpregladt. Läraren bör dervid söka visa, huru Herrans hand hägnar hela menskligheten; huru människoslågheten, liksom hvarje enskildt menniska, haft sin barndom och sitt okunnighetstillstånd, samt huru Gud genom religiös och vetenskaplig undervisning leder det hela till allt högre bildning och odling; huru det råa måste vika för det odlade, och våldet för rättvisan; huru en stor tanke kan sätta millioner i rörelse, såsom vid korstågs- och upptäckstiderna m. m.

Wexelundervisningsmetoden bör härvid ej

användas; dock kan man låta en mera rask gosse understundom få förtroendet af att förhöra en mindre vigtig lexa.

LÄROBÖCKER: (Svensk Historia.)

Geyer, Svenska Folkets Historia.

Strinholm, Svenska Folkets Historia.

— Wasa-ättens Historia.

Fryxell, Berättelser ur Svenska Historien.

Ekelund, Läroböcker i Svenska Historien.

Bruzellius, Svensk Historia.

Gumalius, Svensk Historia.

Mellin, Svensk Historia.

Dahm, Sveriges Historia.

(Allmänna Historien.)

Becker, Werldshistoria.

Ekelund, Gamla, Medeltidens och Nya Historien.

Palmblad, Berättelser ur Allmänna Historien.

Bredow, Läsebok i Allmänna Historien.

— Sammandrag af D:o.

Nösselt, Allmänna Historien.

Lönbom, Gamla och Medeltidens Historia.

Löwenberg, Historiska Kartor.

VI. GEOGRAFI.

Ändamål: Bekantskap med jorden, dess produkter och innevånare, dess förhållande till andra verldskroppar, samt Historiens rätta förstånd.

Denna undervisning bör börja något förr än undervisn. i Historien, som dessförutan är svårfattlig. Läraren förklare först noga det, som

angår jordens form, ställning, rörelser o. s. v. Derefter börje han med stiftets geografi, och låte barnen småningom rita en karta öfver stiftet, Sverige, o. s. v., allt efter den begagnade lärobokens anvisning. För att hinna något, måste läraren bestämna något litet stycke, som på timman ovilkorligen måste genomgås och aldrig låta något uppskjutas till en annan timma. Sådant strider mot god ordning, och verkar tidspillan. Om tid blir, bör läraren låta barnen rita alla Europas riken serskildt, och verdensdelarne hvar för sig, så att de vid lärotidens slut hafva en atlas, som kostar dem ingen ting, men som kan upplysa dem i många förekommande fall.

Kartritning verkställes på mångahanda sätt. Den lättaste methoden torde vara följande: Läraren har en svart trädtafla, ungefär 2 alnar i fyrkant, indelad medelst raka cinnoberröda streck i ungefär kvartershöga kvadrater, samt en karta öfver det land, som skall ritas, indelad medelst blyertsstreck i lika många kvadrater som trädtaflan. Materialier för lärjungarne äro: ett pappersark, indeladt med blyertsstreck i lika många kvadrater som stora taflan, samt vanlig blyertspenna. När läraren tillsett, att alla barnen hafva sina materialier i ordning, börjar han att upprita den del af landet, som ligger närmast det ställe, der han sjelf bor, noga observerande, att han inom hvarje kvadrat på taflan uppritar de gränсор m. m. han finner inom motsvarande kvadrat på sin karta. Småningom upp-

ritar han således länder, städer, floder, sjöar, longituds- och latituds-linier m. m., betecknande hvarje ställe, som barnen böra minnas, med den ziffra eller bokstaf, hvarmed orten i läroboken är utmärkt. Städer och länder betecknas lämpligast med den i boken utsatta ziffra, som tillkännogifver tusentalet af ställets invånare. När barnet sedan tillhåles att lära sig hvarje teckens betydelse, lär det sig äfven, utan serskildt möda, folkmängden på hvarje plats. Detta är hufvudsakligen hela methoden. Fördelarne dervid äro: att barnen säkrare lära sig alla ställets belägenhet; lättare förvärfva sig Geografis elementer, än på vanligt sätt genom läsning i lärobok och orternas igensökande på nannad karta; att den genomgångna kursen fortare hinner repeteras, och att barnen få en sysselsättning, som öfvar handen och ögonmättet, samt högligen roar dem, i synnerhet om de tillhållas att färglägga sina arbeten. Den färdighet i ritning, som af läraren erfordras, är icke större, än att den kan af hvar och en inhemtas på ganska kort tid. Barnen lära snart att med mycken finhet återgifva de grofva kritstreck, läraren uppdragit på taflan.

Till afhörande af lexan kunna monitörer väl användas, men ej vid läsningen af matematiska geografien. Då fordras lärarens egen utredning och förklaring.

LÄROBÖCKER: *Palmblad*, Handbok i fysiska och politiska äldre och nyare Geografien.

Palmlad och Stenhammar, Lärobok i Geografien.
Tineld, Geografi öfver Sverige.
Forssell, Statistik öfver Sverige.
Hartman, Lärobok i allm. Geografien.
Ågren, Utkast till constructiv Geografi.
Stoud Platou, Sammandrag af Geografien.
Dahm, Allmän Geografi för Skolmästare-Seminarier.

Kartor:

Åkerland, Kartor öfver Werldsdelarne och Sverige.
Sydow, Wäggharta öfver Werldsdelarne.
 Karta öfver Skandinavien, af Wexelunderv. Sällsk.
Stieler, Wieland, (bäst) Atlas.
Bäckström, Sköldberg, Atlas.
 En jordglob borde alltid finnas i skolan.

VII. GEOMETRI.

Undervisningens ändamål är att skärpa tankeförmågan, och att lära känna de vanliga geometriska figurerna och åtskilliga i vanliga lifvet nyttiga användningar deraf.

Läraren börje med att låta barnen på sina taflor upprita raka linier i alla möjliga ställningar, derefter vinklar, hvarvid man bör förklara deras egenskaper och namn, samt sedan de enkla figurerna, hvilka alla benämnas och förklaras.

När detta är genomgånget, bör barnet lära sig att uträkna alla plana figurers areal-, och solida figurers kubik-innehåll, hvarvid läraren alltid måste tillse, att kunskapen blir praktisk. Han låte dem derföre uppmäta rummets, skol-

gårdens och andra till hands varande lämpliga ytors arealinnehåll, äfvensom trädstyckens, väggars, stenars o. s. v. kubikinnehåll. Ju mera sådana uträkningar kunna ske just bredvid det föremål, hvars storlek skall uträknas, ju säkrare blir kunskapen. Barnen böra äfven vid sådana mätningar lära sig att rätt använda cirkel, lineal, scalar, gradskifva samt, om tillfälle är, nivelleringsinstrument. Detta sistnämndas teori bör förklaras och anvisning lemnas att med begagnande af vanligt vattenpass göra ungefärliga nivelleringar.

Monitörer kunna användas vid uppritning, och äfven stundom (om behof är) vid förklaring, dock under lärarens stränga kontroll.

LÄROBÖCKER: *Alreik*, Lärobok i Elementar-Geometrien.

Almqvist, Lärobok i Geometrien.

Nordmark, Lärobok i Geometri för Apologistskolor.

Lagerhamn, Geometri och Linearteckning.

VIII. RÄKNEKONST.

Ändamål: Att med färdighet och lätthet både i hufvudet och på taflan kunna lösa de räkneuppgifter, som förekomma i vanliga lifvet.

Den första undervisningen sker på vanligt sätt med kulor, hvarmed fortsättes tills barnet hunnit en hög grad af färdighet i addition och subtraktion. Läraren måste vänja monitören att

aldrig gifva frågorna i en bestämd ordning. Nyttigt torde det vara att hafva 30 eller 40 kulor, med olika färg på hvarje tiotal. I början frågas: Hvilket tal ligger mellan 10 och 8? 3:dje uppåt från 6? nedåt? Man kan äfven med kulor inöfva multiplikation och division genom att dela kulorna i lika stora klasser = division eller sammanlägga 2, 3, 5 o. s. v. klasser = multiplikation. När dessa öfningar äro slutade bör barnet kunna skriva och läsa siffrorna. Man lär det då betydelsen af enheter, 10-tal, 100-tal, o. s. v., och öfvar det först att i hufvudet sammanlägga dem, och sedan mekaniken på taflan. På samma sätt inöfvas subtraktion. Innan multiplikation börjas, bör barnet, genom monitör vid väggtafla, lära sig både lilla och stora multiplikations-taflan. Sedan inöfvas multiplikation och division, först med lätta tal i hufvudet och sedan på taflan.

När de fyra räknesätten äro väl inlärdade, borde man rätteligen börja med Bråk; men kanhända verkar det mycken tidsutdrägt, derföre låte man barnet lära fördelningen af mått, mynt och vikt, och derefter sorträkningen, först i hufvudet, sedan på taflan. På samma sätt förfares allt framgent. — Barnen böra aldrig få göra några hopp. Allt måste grundligt genomgås och ingen den minsta lucka lemnas. Det följande blir eljest omöjligt eller också blott en död mekanik, som ej kan tillämpas på andra fall, än blott de inlärdade.

Wid tafleräkning bör läraren alltid visa, huru det tillgår på genaste och redigaste sättet, men icke vara för hastig eller i början gripa till de krångligaste sätten, utan tvertom de enklaste, emedan det icke är fråga om att visa sin lärdom. Läraren låte likväl barnet följa hvilken method som helst, blott den leder till målet och ej är långsam. Barnen böra indelas i vissa räkneklasser, som få exempel af en monitör och äfven för honom få säga upp; men läraren bör alltid sjelf förklara och förevisa ett nytt räknesätt, och stundom låta barnet högt räkna igenom hela exemplet, för att se, att allt är rätt gjordt.

Räkning i hufvudet är en i skolorna allt för mycket försummad sak. Den är likväl högst nyttig, ja nödvändig i alla de fall, der man ej har griffeln eller pennan till hands, och besparar mycken tid, emedan en öfivad hufvudräknare fortare kommer till facit, än en öfivad tafleräknare. Ansträngningen, hvartill barnet tvingas, öfvar skarpsinnigheten, vänjer det vid en ordnad tankegång, och framkallar uppfinningsförmåga och fyndighet. Hufvudräkningen glömmes också ej så hastigt som tafleräkningen, just derföre, att man ej har någon method att minnas. Wid tafleräkning deremot är mekaniken oftast allt hvad barnet lär, och den glömmes snarare än man skulle tro.

De första öfningarne bestå i addering, subtrahering m. m. af tal, hvilka sällan böra vara

abstrakta, utan alltid beteckna mängden eller storleken af någonting som barnet känner, emedan de abstrakta talen äro svårare att minnas. Man säge därför ungefär såhär: 5 äpplen i handen och 4 i fickan; huru många äro de tillsammans? — Du har 12 sk. och köper kakor för 7; huru många har du kvar? — Carl har 3 päron och Jon har fyra gånger så många; huru många har då Jon? — 4 gossar ha tillsammans fått 12 julbullar; huru många skall vardera hafva? När barnen blifvit inöfvade att lösa dylika små uppgifter, bör man gå till mera sammansatta, men först lära dem, att man vid hufvudräkning bör anse en sexskilling, en åttaskilling, en tolfskilling, en femmarkare, ett halfpund, en halftjog såsom enheter, hvilka han sedan måste förvandla till Riksdaler, Lisp. o. s. v. Man bör därför först öfva dem i sorters förvandling genom att fråga, t. ex. Huru många Riksdaler äro 8 tolfskillingar? — Huru många R:dr äro 14 tjugofyraskillingar? — Huru många Lispund äro 12 femmarkare o. s. v. Sedermera kan man låta dem lösa svårare uppgifter, t. ex.

Hvad kostar 1 Lisp. smör efter 14 skilling pr skålpund?

Sv. Man har först 20 tolfskillingar, som är 5 R:dr. På hvarje af 20 skålp. kvarstår 2 sk., som tillsammans utgöra 40 sk.

Hvad kostar 17 bräder efter 6 R:dr tolfsten?

Sv. Hvarje bräde kostar 1 tjugufyraskill., 17 bräder kostar således 17 tjugufyrask. eller 8 R:dr 24 sk.

Hvad kostar 25 skålp. Russin i R:gs efter 5 R:dr B:co pr Lisp.

Sv. Hvarje skålp. kostar 1 adertonskill., 5 skålp. kostar således 5 adertonskill., eller 1 R:dr 42 sk., hvilket, lagdt till 7 R:dr 24 sk., gör 9 R:dr 18 sk. R:gs.

Hvad kostar 1 skålp., när 48 skålp. kostar 15 R:dr?

Sv. Hade 48 skålp. kostat 1 R:dr, så hade hvarje skålp. kostat 1 sk.. Nu kostar det 15 gånger så mycket, således 15 sk.

Så ungefärligen går hvar och en tillväga vid hufvudräkning. Så bör barnet också öfvas att kunna räkna. Men läraren bör ej tvinga det att följa blott en method eller en genväg. Ty många kunna finnas, och fallenhet och vana göra, att den ene rör sig lätt i en method, som för en annan tyckes vara serdeles svår. Kan barnet begagna fingrarna, för att vid en eller annan af dem fästa något tal i minnet, må det ej förbjudas, emedan *den* räkneapparaten alltid kan vara till hands. Skolmästaren bör ofta, i synnerhet i början, höra efter huru barnen tänka, och rätta deras arbetsätt, om han finner det vara för vidlytigt eller ledande till misstag.

Skolmästaren bör noga öfvertänka uträkningssättet innan han framställer exemplet, och icke bråka med för stora eller krångliga tal, emedan sådana blott förvirra barnen. Ej heller

bör han drifva hufvudräkning så att han försummar grundlig undervisning i räkning på tabla. Det ena måste göras och det andra icke låtas. Båda räknesätten kunna rätt väl trifvas tillsammans i en skola, hvart och ett på sin tid. Hufvudräkningen bör alltid gå förut; tafleräkningen följa noga efter i spåren, såsom en förhöjning af konsten, och ett sätt att lösa de uppgifter, som i hufvudet ej kunna redas.

Wid början af hufvudräkning bör skolmästaren taga små cirklar och noga förklara, huru man fortast kan lösa en uppgift. När barnen blifva mera öfvade, kan han taga större antal, och låta dem alla stå med hvar sin tafla i handen. Derefter framsäger skolmästaren tydligt uppgiften. Det barn, som först uträknat den, uppskrifver tigande facit på taflan, hvilken det sedan vänder och håller framför sig. När tillräcklig tid förflutit, efterses om uträkningen är riktig. De riktiga summorna utstrykas. De, som räknat orätt, må ännu få göra ett försök, hvars resultat åter af skolmästaren öfverses. Derefter låte skolmästaren något af de barn, som räknat rätt, förklara huru det gått till väga, och gille eller corrigere methoden. Sedan tages ett nytt exempel. Sträng tystnad och ordning äro härvid oundgängliga. Barn, som äro för mycket olika i själsförmögenheter, böra ej ställas i samma räknelag; ty derigenom åstadkommes tidsutdrägt och uträkning.

Dahls och Landgrens hufvudräkningskurser lemna vidare reglor och exempel.

Räknekursen i folkskola utsträcker så långt tid och lärarens kunskaper medgifva.

LÄROBÖCKER: *Lavén*, Räknelära.

Forssell, Arithmetik.

Zweigbergk, Arithmetik.

Landgren, Hufvudräkningskurs.

Junker, *Åkerblom*, Arithmetiska exempeltabeller.

IX. NATURLÄRA.

Ändamål: Kännedom af naturen, dess lagar, krafter och fenomen, för att deri kunna skåda Skaparens makt, för att bevaras för skadliga villfarelser och vantro, förstå många i dagliga lifvet förekommande händelser, samt kunna begagna naturkrafterna till allmän och enskildt nytta.

Till denna undervisning tage skolmästaren minst en timma i veckan, och låte derunder alla barnen sitta stilla på sina bänkar. Har han någon lämplig lärobok att följa, bör han gå i den ordning med undervisningen, som boken utvisar. Har han ingen annan än de nu befintlige, (*Hartman* och *Thomé*) hvilka äro för vidlyftiga för folkskolan, så bör han, enligt uppgjord plan, förklara för barnen det simplaste i läran om kropparnes allmänna egenskaper, de af dessa härledda naturlagarna o. s. v.; men hufvudsakligen visa dem orsakerna till de vanligaste händelserna i naturen, såsom vind, moln, regn, snö,

hagel, dimma, dagg, eldkulor, lyktgubbar m. m., och i synnerhet bemöda sig att utrota vidskepelser och fördomar. Barnen böra visserligen ej lära sig att anse naturen som ett dödt, åt sig sjelf lemnadt, machineri, men de böra lära, att Guds hand ej mera ingriper i det, som de hitills ansett underbart, än i det, som de ansett simpelt, och att Guds storhet visar sig äfven deruti, att han räcker till att ordna och uppehålla så väl det lilla som det stora. — Sådana moraliska och religiösa reflexioner böra stundom förekomma, men man måste akta sig för all hårdragning. Beträktelserna måste komma sjelfmant ur och genom framställningen.

Exempel i smått bidra mycket till naturlärans förklaring. De böra derföre, om möjligt, framställas. — Ett nytt ord (en vetenskaplig term) må gerna nämnas och brukas, blott den göres begriplig; men långa definitioner böra undvikas, emedan de vanligen ej begripas. Skolmästaren bör ej tro att denna undervisning är svår. Tvertom: Barn, som eljest äro temligen inskränkta, lära sig lätt att förstå en hel hop häraf. Har man blott lyckats att förklara någonting hvardagligt (t. ex. en pump eller blåsbeg) rätt tydligt, så kan man sedan vara säker om uppmärksamma lärjungar. Får barnet veta något reellt, så vill det snart veta mera. Endast det obegripliga och obegripna ordsvamlet väcker ingen lärgirighet.

Men för att undervisa begripligt, måste man

begripa sjelf. Skolmästaren bör derföre studera något större arbete i Fysiken, t. ex. Poppe, Brandes.

Wexelundervisningen duger härvid ej. Läraren bör bibringa allt muntligen, dels akroamatiskt, dels kateketiskt.

LÄROBÖCKER: *Hartman*, Populär Naturkunnighet. *Nilsson*, Skandinavisk Fauna.

Hartman, *Högberg*, Svensk Flora.

Åkerman, Elementarkurs i Chemien.

Brandes Populära Föreläsningar i Fysiken.

Sommer, Naturmålningar.

Littrow, Populär Astronomi, samt alla öfriga arbeten, utgifna i Hægströms Bibliothek för Populär Naturkunnighet.

Poppe, Fysik.

Abbot, den lille Naturforskaren.

Sundewall, Zoologi.

X. NATURAL-HISTORIA.

Ändamål och method = föregående. Man lära barnen känna de olika naturens riken, dess viktigaste alster, samt hvarifrån de allmännast brukliga utländska produkter komma, och huru de framalstras. Menniskokroppens anatomi och fysiologi bör så noga som möjligt genomgås efter plancher, som till folkskolans begagnande borde serskildt utgifvas. — Inga monitörer. Allt muntligt: akroamatiskt och kateketiskt.

LÄROBÖCKER: (Se ofvan.)

ANM. I en folkskola blir det visserligen svårt att till en början göra något serdeles af Naturalhistorien,

emedan det der är ett nytt och ovant lärohämne. Det ligger likväl stor vikt derpå, att det icke försummas, i synnerhet som det kanske mera än något annat intresserar barn, när det populärt framställs. För att derföre kunna undervisa riktigt populärt, bör läraren taga de större barnen med sig ut på marken, der visa dem huru fröet gror, huru roten och stammen skjuta, huru befruktningen sker, huru trädet växer m. m. ur vexternas allmänna fysiologi. Om djuren får han äfven då tillfälle att säga mycket: han har alltid tillgång på kända foglar och däggande djur, och finner vanligen myror, bin, fjärilar, skalbaggar och andra insekter i grannskapet, ur hvilkas naturalhistoria mycket för barnen roande kan sägas. På landet bör man lägga mesta vikt på det, som för landtmanen är viktigast att veta. En landtgosse lär sig fort både namn och egenskapen på de föremål, han är van att se.

XI. SKRIFKONST.

Skrifkonsten inhämtas rätt väl på vanligt sätt i lankasterskolor; dock torde man böra låta barnet börja med skrifning af de enkla grundstrecken, hvilka genomgås först i sandbänken, *) och sedan, när dessa, tillika med alla bokstäfverna, der blifvit väl inöfvade, i kritbänken med alla föreningar två bokstäfver emellan. Derefter böra de genomgås på skiffertafla, tillika med alla dithörande öfningar, och slutligen på papper. Vid alla dessa öfningar bör läraren tillse, att barnet sitter rätt på bänken, att det håller pennan rätt, att det noga ser efter

*) Skolmästaren bör *genast i början* se noga efter, att barnen hålla armen och skrifstiftet rätt.

förskriften, och att denna ej ligger omvänd på bänken. Alla fel i bokstäfvernas form eller ordens stafning böra alltid anmärkas, och på passande sätt bestraffas. Läraren bör ej slarfvigt utan noga genomgå alla afdelningarnes arbeten, och teckna i brädden ett betyg för hvarje dags arbeten. Ett värdslost gjordt arbete bör öfverkosas och omgöras. Ju mera methodiskt skolmästaren vid skrif-öfningarne går till väga och ju noggrannare uppsigt han håller, ju snarare vinner han ett önskligt resultat. — Ingen bör få skriva med stalpenna; det skämmer stilen. Ingen med små pennstumpar eller i smutsiga eller söndriga böcker, eller på flottiga taflor. Sadant är oordentligt, och vittnar, i förening med barnens daliga stil, om en skolmästares ouppmärksamhet och liknöjdhet.

Reglor vid Skrifning:

Kroppens hållning. Den skrivande sitte 3 å 4 tum från bordets kant, rak, ledig, med något böjdt hufvud, och ögat 10 å 12 tum från papperet, bröstet uthäfdt, magen icke tryckt, benen icke lasta, utan både knän och fötter skilda från hvarandra. — Detta bör i början strängt iakttagas. Daliga vanor härutinnan kunna knapt af läraren borttagas. Att sitta snedt och krokigt, åstadkommer bröstsjukdomar, snedhet, närsynthet och tungsynthet. — Bänken bör vara så gjord, att barnet kan bekvämt lägga framarmarne på bordet, när det sitter rätt.

Armens, händernas och papperets läge. Främre hälften af venstra armen ligger på hor-

dets kant och stöder kroppen, så att högra armen blir alldeles ledig. Wenstra handen fasthåller, framskjuter och utslättar papperet, samt följer pennan på något afstånd. — Högra armen bör ligga på bordet ända upp till armbogen. Handen bör vid handleden böja sig något åt höger. — Papperet bör ligga vinkelrätt mot bordets kant; men kan ock ligga något snedt, dock icke mycket.

Pennhållning. Pennan hålles mellan tummen och långfingret, så att den sistnämnde stöder pennan midt under, något uppom skärningen. Pekkfingret bör ligga midt ofvanpå, en nagellängd högre upp. Fingrarna böra vara något böjda och hålla i pennan stadigt, men löst. Pennans skaft bör peka åt högra axeln. Lillfingret kan vara utsträckt eller böjdt, efter hvars och ens handlag; men handen bör hvila på det helt löst, så att den lätt kan röras öfver papperet. Pennan bör alltid föras ofvanför handen, och tryckas rätt mot papperet, så att båda spetsarna på en gång vidröra det, eljest blifva dragen orena. Detta bör noga efterses, emedan barn hafva en serdeles böjelse att släpa pennan efter handen, och hålla den snedt, så att den ena spetsen ligger mot papperet hårdare än den andra.

Pennan göres hård, elastisk och glasaktig, derigenom att den instickes i het aska eller sand, eller hålles öfver glödande kol, och gnides med en yllen lapp tills den öfra fetthinnan

går bort och den hvita färgen vid afsvalningen försvinner.

Wid första öfningarne bör barnet skriva efter linier. Man har till och med använt ett nät af linier *) öfver hela papperet, hvarigenom barnet tvingas att gifva bokstäfverna och deras upp- och nedstreck bestämd längd, lutning och äfven form. Detta sätt att lära skriva måste naturligtvis vara ändamålsenligare än det vanliga regellösa försökandet och tanklösa eftermålandet, dervid barnet svårligen kan se, om det ritat bokstafven rätt eller orätt. Skrifver det deremot efter linienätet, så kunna alla fel, utan någon lång öfning, lätt upptäckas. Huru länge linierna och nätet bör begagnas, beror på lärarens pröfning. De böra dock ej begagnas så länge, att icke barnet, då det utgår ur skolan, kan färdigt skriva räta rader. — Man har äfven använt papper, på hvilket bokstäfverna äro genom prickning utmärkta. Methoden är god, och har blifvit med framgång begagnad; men torde ej kunna brukas i en folkskola, emedan sådant lithografieradt papper är dyrare än annat skrifpapper. — Wi hafva endast nämnt dessa metoder. Skolmästaren bör vid semina-

*) Dessa linier uppdragas lättast, om man har en tunn trädiskiva, något större än en vanlig kvartsida, genom hvilken smala linier äro utskurna. I dessa utskärningar föres blyertspennan. Man drager då först alla linierna långs åt, och sedan tvärs öfver sidan, och behöfver ej frukta att de blifva sneda inbördes, om utskärningarne äro rätt gjorda.

rium eller i någon skola praktiskt lära sig deras användande.

XII. SÅNG *).

Ändamål: Att öfva barnen i sjungande af choraler och vanliga sånger, så att de dels i kyrkan må kunna bidra till uppbyggelsen, dels utom densamma bereda ett stilla nöje, eller, om röst fattas dem, de åtminstone, genom gehörets utbildning, må kunna lära sig att lifligt njuta af ett musikaliskt föredrag.

De tvänne oundgängliga villkoren för sång äro *röst* och *gehör*. Detta sednare, eller förmågan att noga kunna upplatta höjden eller djupet af en ton, ehuru den är olika, så att den enes gehör är skarpare än den andres, måste dock till någon grad hos lärjungen förefinnas, om med sångundervisningen skall åstadkommas nytta. Lärarens första sysselsättning med lärjungen blir därför att utröna, om han eger musikaliskt gehör, och till hvilken grad han eger detsamma. Denna gåfva är af naturen så olika utdelad, att ofta ett med andra förmögenheter ringa utrustadt barn, likväl förmår att väl urskilja tonhöjden, då deremot den i öfrigt bättre begåfvade ej ens genom trägen möda kan lära sig detsamma.

Icke sällan finner man hos barn den vack-

*) Benäget meddeladt af Sångläraren vid härvarande Folklärare-Seminarium, Herr A. Johansson.

raste organ och alla öfriga för sång erforderliga anlag; endast gehöret tyckes vara osäkert. Dock kan denna brist afhjelpas genom öfning. och man bör icke genast afvisa ett barn, om de första försöken misslyckas; ty erfarenheten lärer, att icke allenast gehöret, utan ock sjelfva rösten genom ändamålsenlig sångundervisning högst betydligt kan förskönas och förstärkas; hvarföre läraren icke bör afskräcka, utan fastmer uppmuntra sådana barn, emedan de i en framtid möjligen kunna bildas till sångare.

Vi känna ingen bättre method för sångundervisningen, än den, som anvises i Direktör Nordbloms Sångskola, hvaraf 1:a kursen är beräknad för folkskolan. Denna kurs har begagnats vid undervisningen uti Folklärare-Seminarium i Kalmar i 3:ne år med framgång, och då vi således rekommendera den till bruk hos hvarje lärare, som vill och kan främja det stora målet: kyrkosångens förbättrande, anse vi oss icke böra här gifva någon utförligare underrättelse om det sätt, hvarpå läraren bör bibringa sina elever sångkunskapen, ty det vore att nästan ord för ord afskrifva ofvannämnde bok, som bör finnas i alla folkskolor; utan inskränka oss till att gifva några vinkar om dess rätta begagnande.

Det är högst nödvändigt, att läraren noga följer den ordning vid inöfvandet af tonernas träffande, som Nordblom föreskrifver, och icke

fortskyndar så, att något blifver förbigånget, utan att vara säkert inöfvadt, emedan följden eljest blifver osäkerhet hos eleverna. Läraren måste ock sjelf hafva genomgått öfningarna praktiskt, så att han med säkerhet och lugn kan rätta, då en ton icke träffas. Han bör dock ej rätta genom föresjungning, (hvilket endast får ske, då det gäller att säga *huru* en ton skall sjungas, så att den blifver *ren, full, jemn* och *fast*.) utan låta eleverna upprepa den oriktigt sjungna intervallen, tills den blir riktigt träffad. Öfningarne börja med inöfvandet af 1:sta och 2:dra tonen, och fortsättas sedan hela skalan, till 8, hvarvid läraren blott har att göra eleverna uppmärksamma på afståndet emellan hvarje af skalans toner, och väl inskräpa de halva tonstegens läge mellan 3-4 och 7-8. Wid fortsätta öfningarna tillökas nu $\begin{array}{c} 1\ 2\ 3\ 4\ 5 \\ \hline 7\ 6\ 5 \end{array}$ i öfra och i undre octaven, hvilka inöfvas på samma sätt som föregående.

Härefter öfvas 3-klangens toner 1 3 5 8 i alla förekommande former, hvaraf steget från 8 till 3 är svårast för nybegynnaren att träffa, hvarföre 5 måste stundom tagas som ledare, t. ex. 8 5 3 8 3. — Under fortsättningen af dessa öfningar kan läraren börja med taktöfningar, enligt bokens föreskrift. Det skulle tyckas, att taktöfningarna börja allt för tidigt, innan eleverna ännu hunnit lära sig mera än blott de allra enklaste intervallstegen; men man måste

betänka att barnasinnets snart tröttnar, om det icke får ombyte, utan oupphörligt skall trugas att hålla på med den, äfven för äldre personer triviala tonträffningen. Det är derföre man bör omvexla med taktslagning, hvaraf man har den stora fördel, att då barnen kunna slå den enklaste af alla taktarter, nemligen $\frac{2}{4}$:dels, läraren kan låta dem sjunga de första af de små lätta musikstycken, som finnas utsatta i zifferskrift, och som blott omfatta 3-klangens toner. Denna omvexling underlättar betydligt lärarens möda, emedan det naturligtvis roar barnen att se, det de kunna fortare lära sig sjunga något, än de sjelfva skulle trott. Intervallöfningarne äro dock hufvudsaken i början, och läraren bör derföre använda den första halftimmen af hvarje lektion härtill, samt den andra halftimmen till taktslagning och sjungandet af ofvannämnde små musikstycken.

Intervallöfningarne fortgå sedan i följande ordning: 2:dra tonen öfvas till 5 först, och sedan tillbaka från 5 till 2, hvaraf det sednare är svårast. 4:de tonen öfvas till 2, sedan till 1, så till 8, och tillbaka från 8 till 4, som är svårast. 6:te tonen öfvas först till 4, sedan till 8, och tillbaka från 8 till 6; derefter till 2:dra och 3:dje tonerna, så väl i öfre som nedre oktaven; hvaraf steget från 6 till 2 anses svårast. 7:de tonen öfvas först med 5, sedan med $\frac{2}{2}$ i öfra oktaven, derefter med de öfriga tonerna i skalan, hvarmed den förut icke blifvit öfvad.

När detta blifvit väl genomgånget, böra eleverna med lätthet kunna sjunga alla förefallande intervallsteg i dur. Nordblom säger, att läraren härefter kan med fördel låta eleverna sjunga alla melodier i choralboken, som stå i dur, eller som i Dillners psalmodikon hafva denna företeckning +2 +3 +6 +7; hvarvid jag dock vill göra den anmärkning, att läraren *icke* får välja någon sådan choral-melodi, som gör utvikning, d. v. s. som har \times för 4:de tonen inuti sjelfva melodien, ty då detta icke vid de föregående öfningarna blifvit omnämndt, så kunna eleverna ej heller sjunga ett sådant intervallsteg, hvars inöfning förekommer först längre fram. Läraren välje således blott sådana choraler, som äro utan några tillfälliga höjnings- eller sänkningstecken.

När läraren nu genomgått alla choralerna i dur, följer i ordningen att öfva den lättaste utvikningen i dur, som uppkommer genom \times för 4:de tonen, och hvilken utvikning är den vanligaste bland chormelodierna i dur. Anvisning huru denna utvikning öfvas, finnes i sångskolan, §. 54. När eleverna väl fattat denna utvikning, är fördelaktigt att såsom öfning låta dem sjunga de chormelodier i dur, som hafva sin 4:de ton höjd.

När durskalan blifvit inöfvad, så att eleverna med lätthet och säkerhet träffa alla intervallsteg, (hvilket är nödvändigt, om man skall kunna påräkna några varaktiga framsteg) så

blifver mollskalan lätt att öfva. Öfvergången från dur till moll sker nästan utan att eleverna märka det, på det sätt, att man förbereder moll genom ett flera gånger upprepadt sjungande af intervallstegen $\overset{1}{-} 7 \overset{1}{6} \overset{1}{-} \overset{3}{6}$, och slutligen genom höjande af 5:te tonen, hvarigenom tonarten blifver helt och hållet moll. 6:te tonen blir tonica, hvarföre 1 förlorar sin egenskap såsom sådan, och blir i stället en liten ters, som är mollskalans karakteristiska ton, genom hvilken den skiljer sig ifrån durtonarten. När denna utvikning blifvit behörigen öfvad, kan läraren med fördel låta eleverna sjunga alla de chormelodier, som äro rent moll, d. v. s. hafva de företeckningar, som vårt moderna moll fordrar.

Ännu återstå en mängd chormelodier, som icke kunnat hänföras till någon af de ofvannämnda förut öfvade och omtalade, nemligen de så kallade gamla grekiska kyrkotonarterna, som hafva sina egna karakteristiska skalor, och måste väl studeras, först af läraren, och sedan af eleverna, emedan de äro så alldeles olika våra dagars musik, att den i denna konst mindre bevandrade anser dem vara krångliga, ja till och med fula, och gerna undviker dem så länge han kan. Oriktigheten af ett sådant bedömande inser man först då, när man hunnit göra sig mera hemmastadd med dessa för kyrkan egendomliga toner, som tillhöra en amman, bortgången verld. I dem finnes en kraft och

en storhet, som talar så mäktigt till sinnet, att var tids choraler vid jämförelsen måste stå långt tillbaka. Detta förutskickadt, som vi önska måtte af hvarje sanglärare behjertas, vilja vi tillägga några kännetecken på dessa tonarter, da de äro transponerade, och hvilka kännetecken icke nämnas af Nordblom. De halfva tonstegens läge utgöra naturligtvis den egentliga skilnaden emellan dur- och moll-skalorna samt kyrkotonarterna. Så har den Doriska kyrkotonarten sina halfva tonsteg emellan 2—3 och 6—7; den Phrygiska emellan 1—2 och 5—6; den Lydiska emellan 4—5 och 7—8; samt den Mixolydiska emellan 3—4 och 6—7.

Då ziffror begagnas vid undervisningen, äro dessa kännetecken allt hvad eleverna behöfva veta, för att skilja tonarterna från hvarandra. Men för läraren vilje vi tillägga, att i Hæffners choralbok förekomma de gamla kyrkotonarterna oftast transponerade, hvarföre de i hast äro svarare att skilja åt. Ett lätt igenkänningstecken gifves dock, och består deruti: att om man t. ex. jämför Doriska och Phrygiska tonarten med den vanliga molltonarten, så befinnes den förstnämnde hafva ett \sharp mer eller b mindre; den seduare deremot ett b mer eller ett \sharp mindre än den motsvarande mollskalans företeckning. Jemför man den Lydiska och Mixolydiska tonarten med den vanliga durtonarten, gäller samma förhållande; ty den Lydiska erhåller da ett \sharp mer eller ett b mindre, och den Mixo-

lydiska ett b mer eller ett \sharp mindre än den motsvarande durtonarten.

Om nu intervallerna äro riktigt träffade, återstår för läraren att väl iakttaga och inöfva de regler, som gifvas för andhämtning och vokalernas uttal &c.; en sak, hvarpå man hittills fästat allt för liten uppmärksamhet. Det är högst viktigt vid uttalet af orden, att vokalerna erhålla sitt rätta ljud, ty om en sångare än hunnit uppöfva sin röst till böjlighet och behag, och träffar ziffrorna eller noterna riktigt &c., men icke uttalar orden med sina rätta vokalljud och angenämt: så gör hans sång icke mera verkan än ett dödt tonverktyg. Det är först då orden uttalas väl, som de verka gemensamt med tonerna, och denna förenig ger sången ett behag, som *icke kan* upphinnas af något instrument. Är detta viktigt i all sång, viktigast likväl i choralsång, der orden böra höras väl, hvilket icke är möjligt, då de uttalas illa, t. ex. vokalen *a* uttalas så, att dess ljud närmar sig *â* eller *ä*, *e* som *ä*, *i* som *e*, o. s. v. Konsonanterna, som i sång äro att anse endast såsom öfvergångar från vokal till vokal, böra uttalas så skyndsamt som möjligt, och tonen endast underhållas på vokalen.

Utaf mycken vigt är äfven, att läraren söker bortskaffa de felaktiga biljud vid uttalet, som nästan hvarje öfvad sångare begagnar. — Manga låta bokstafven *n* höras framför vissa stafvelser. I stället för *jag* sjunga de *njag*, i

st. f. *allt*, *nallt*, i st. f. *o*, *no*. Andra hafva svårt att undvika bokstafven *h*; dessa säga i stället för *jag* och *allt*, *hjag*, *hallt*. Andra inskjuta emellan tvänne konsonanter en vokal, vauligen *ä*, och säga i st. f. *herrlig*, *herrälig*; i st. f. *våldsam*, *våldäsam*, o. s. v.

Det vidriga och löjligen af hvarje sådan språkförvrängning behöfver blott anmärkas, för att också genast inses. Sångaren bör alltid anse sången såsom ett förädladt uttal af språket, och derföre icke låta orden i kyrkosången nedsjunka till ett platt hvardagsspråk.

Ett mycket vanligt fel, till och med hos mera öfvade sångare, består i andans hämtande på oriktiga ställen, hvarigenom textens sammanhang skadas. En allmän regel, *när* och *huru ofta* andan bör hämtas, kan icke gifvas, i synnerhet då frågan är om choralsång, der inga bestämda perioder finnas, och sången dessutom bör vara utdragen. Man måste derföre akta på *ordens sammanhang*, så att man aldrig *sönderdelar* något ord, och icke stör meningen, som är angifven genom interpunktionen. Alla skiljetecken kunna således tjena till vägledare, t. ex. *Hvad rätt*, " *hvad ärligt är*,"

Hvad kyskt, " *hvad ljufligt lyder*," eller:
Salig den, " *som i sitt hjerta* "
Är saktmodig, " *from och god*;"

Här utvisar tecknet " de ställen, hvilka genom interpunktion lämpa sig bäst till andans hämtning.

Sällan finnas så korta versrader, att man kan sjunga en hel sådan i samma andhämtning; ty oftast äro raderna långa och icke sällan utan kommatering. I dessa fall bör meningen bestämma stället för andans hämtande. T. ex. *Har jag nåd " hos Gud i höjden " &c.* eller *Är mödan tung " och striden svår " &c.*

I alla händelser få, såsom jag redan nämnt, aldrig flerstaviga ord skiljas åt, så att deras sednare stafvelser icke sjungas med samma andhämtning som de första. Emedan man vid vår choralsång så ofta felar i detta hänseende, hafva vi ansett oss böra litet utförligare uppehålla oss just vid dessa *folkets* sånger.

Skolmästaren bör noga akta sig för alla för tidiga försök att låta barnen sjunga två-, tre- eller fyrstämiga sånger, emedan alla sådana försök mera skada än gagna, så vida icke barnen förut med fullkomlig säkerhet kunna träffa *alla* intervallsteg och sjunga *rent*, *fast* och *jemnt*. En flerstämmig sång, deri hvarje stämma för sig icke är säker eller sjunger rent, är icke allenast förfelad, utan rent af sårande för hvarje musikaliskt öra och sinne. Skolmästaren bör besinna, att sångundervisningens ändamål icke är att till examen plugga in i barnen några flerstämmiga sånger som en utanlexa, hvaraf minnet snart spårlöst försvinner, utan att, genom ett säkert och redigt begagnande af intervallsång, inöfva isynnerhet choralerna så,

att barnen under hela sin lifstid deraf kunna hafva både gagn och nöje.

När barnen gjort erforderliga framsteg och läraren känner sig skicklig att leda en flerstäm- mig sång, bör han först öfva två- och trestäm- miga choraler innan han företager inöfning af musikstycken i takt; och då han väljer några sådana, bör det vara enkla, lätta sånger, t. ex. de som finnas upptagne i Oldbergs större hem- skola, hvilka genom sina muntrande melodier äro serdeles passande för barn och af dem sjun- gas med nöje.

Jag vill slutligen ännu ytterligare uppma- na hvarje skolmästare, som vill åstadkomma någon nytta med sin sångundervisning, att väl studera och sjelf praktiskt genomgå oftanäm- de I:sta kurs af Nordbloms sångskola, och föl- ja den troget stycke för stycke; han skall då finna, att det, som förut kanske syntts honom svårt, eller ofattligt för barn att lära, blifver fattligt och lätt, samt lönar rikligen den derpå nedlagda möda.

L Ä R O B Ö C K E R: *J. E. Nordblom*, Sångskola eller Lärobok i Sång, I:sta kursen.

A. Mankell, Musikalier till begagnande vid Sångun- dervisningen i Skolor.

Dillner, Fyrstämmig Choralbok i zifferskrift.

Flera Psalmodikon i förhållande efter skolans storlek.

XIII. G Y M N A S T I K.

Gymnastikens syfte är att riktigt utbilda människokroppen, medelst riktiga, bestämda rö-

relser, så att man derigenom lär sig att använ- da sina krafter rätt och ändamålsenligt, att af- lägga all lunsighet och otymplighet vid rörel- ser, och att röra sig med behag.

I en Folkskola torde sällan tillfälle vara att anställa andra öfningar, än sådana, som kun- na göras af fristaende barn utan stöd, eller s. k. soldatgymnastik, hvartill detaljerade anvisnin- gar finnas i Stjernsvårds Handbok uti Gymna- stik, Stockholm 1843. Dock vill jag härmed ej säga, att rörelser med stöd och genom till- hjälp af maskineri äro onödiga. Tvertom: de äro i hög grad nyttiga; men jag afrader likväl hvarje skolmästare ifrån att använda dem, så vida han icke sjelf öfvat dem och känner de för- sigtighetsmått, som dervid måste användas, eme- dan barnen eljest möjligtvis deraf kunna skadas.

Men utom de kroppsörelser, som företagas efter kommando, finnas äfven många, som bar- nen af sig sjelfva gerna anställa, såsom löpan- de, hoppande, kastning af stång eller trädiskif- va, brottande, klättring å stång eller tåg, sim- ning o. d.; hvarvid läraren bör framträda en- dast såsom ledare och rådgifvare. Till dylika öf- ningar böra barnen hvarje fristund uppmuntras, ty rörelse i friska luften är en alltid nyttig helso- källa. Förklemade och dåsiga barn kunna ofta ej göra någon nytta i skolan, förr än de dom- nade krafterna blifvit väckta och hela kroppen uppqvickad genom kroppsöfningar. Barnet må gerna arbeta sig varmt och äfven aftaga klä-

derna under rörelsen, men det får ej dricka häftigt eller sätta sig i drag eller vara lika blotadt under afkyllningen som under öfningarne. Wid språng bör tungan ej hållas mellan tänderna, och vid lyftning (hvarifrån barn dock alltid böra afrådas) böra benen ej stå för mycket från hvarandra m. m.

Skolmästaren får icke använda gymnastiken, lika litet, som något annat af skolans läroämnen, för att skryta med vid examen. Saken är ny, och allmänheten inser ej ännu dess nytta. Bråkar skolmästaren således för mycket dermed, så väcker han just derigenom ogillande af hela saken, emedan allmänheten tror att andra saker försummas. Han måste därför vara förständig och gå småningom framåt. Till en början använda mindre tid, öfva små afdelningar i sänder, och ej låta barnen stå stilla för länge, utan raskt vexla med rörelserna. När de små afdelningarne blifvit öfvade, kan han slutligen öfva nästan alla på en gång och endast taga nykomlingarne i afdelningar. Kan allmogen sedan märka, att, änskönt den öfriga undervisningen gått framåt, barnen ändå förvärfvat hållning och ledighet i rörelser, så ega vi skäl att hoppas, det gymnastiken i folkskolorna under en kommande tid skall få tillfälle utveckla sina många och stora krafter.

En fri lekplats bör alltid finnas utanför hvarje skolhus. Denna plats bör vara täckt med fin sand, så att den snart torkar efter regn,

och på det att han må vara mjuk för den, som faller.

LÄROBÖCKER: *Lång*, Gymnastik för Svenska ungdomen.

Lång, Gymnastikens allmänna grunder.

Stjernsvärd, Handbok i Gymnastik.

XIV. TRÄDPLANTERING OCH TRÄDGÅRDSSKÖTSEL.

Denna sak är mera vigtig och angelägen, än den vid första påseende synes. Sveriges allmoge har ännu knappt en aning om de stora fördelar, en förständig drifven trädgårdsodling kan medföra; de förstå ej att nog uppskatta en blommas skönhet, och trädet är kanske för dem vackrast, när det ligger i vedfamnen eller på brädstapeln. Detta gör att de gå miste om en af lifvets mest oskyldiga njutningar. Skolmästaren bör därför tidigt fästa barnens uppmärksamhet vid naturens skönhet, och lära dem, huru menniskan, genom begagnande deraf, kan göra sitt hem treffligt och sundt. Skolmästaren söke därför att begagna sitt lilla jordland på bästa möjliga sätt. Han odle der nyttiga hushallsväxter och äfven prydnadsväxter, och hälle alltid putsadt och ordentligt. Under fritimmarna tage han barnen med sig dit, undervise dem om växternas namn, fortplantning, skötsel, nytta och skönhet, jordens gräfning, gödning och öfriga beredning m. m.; säge dem, att, om de vilja njuta af blommans doft och

fruktens sötma, de ock måste åtaga sig det besvär, som odlingen tarfvar, men att också få arbeten så rikligen löna mödan. All denna undervisning bör lemnas praktiskt; men skolmästaren bör ej använda barnen till något trädgårdsarbete, om de än sjelfva erbjuda sig der till, såvida han ej förut fått föräldrarnas samtycke, emedan det eljest väcker missnöje och misstanka för egennytta.

Om skolmästaren, såsom han bör, vinnlägger sig om trädgårdsodling och plantering, så skall han snart finna, att han blir rikligen belönad för sin möda både genom den trefnad och fördel, han bereder sig sjelf, och derigenom, att han snart får se, att hans lärjungar på ett förståndigt sätt begagna sig af hans anvisningar.

LÄROBÖCKER: *Lundström, Laurell, Fleischer*, Trädgårdsböcker, samt svenska trädgårdsföreningens utgifna skrifter.

XV. OM EXAMEN I FOLKSKOLA.

Ändamålet med examen i en skola är att visa såväl sättet, huru undervisningen dagligen bedrifves, som barnens framsteg. Vid examen bör derföre läraren förhålla sig alldeles på samma sätt som vid det dagliga arbetet, med den skillnad blott, att han undervisar mindre och frågar mera, samt genomgår alla ämnen på en dag.

Skolrummet bör vara nyskuradt och af barnen prydt med löf och blommor, om årstiden

tillåter; ty examen bör vara en högtid. Barnen böra vara rena och högtidsklädda efter tillgångar. Vid den af skolstyrelsen bestämda tiden intage skolmästaren katedern, låte ett barn upptaga en lämplig psalmsvers, ett annat göra bön och ett tredje uppläsa ett stycke ur Bibeln, hvaröfver skolmästaren håller en kateketisk förklaring. Derefter börje han med katekesen, frågande barnen, i den ordning de sitta, efter hvars och ens kunskaper, och kateketisere med dem efter hvars och ens begrepp. När detta är gjordt, förhöre han bibliska Historien på samma sätt. Under detta böra barnen sitta i sina bänkar. Sedan låte han de lägre cirklarne räkna och skriva. Derunder förhöre han den öfversta klassen i de läroämnen, han med dem serskildt genomgått. Derefter låte han alla barnen ställa sig i cirklar och under monitörers inseende genomgå de vanliga räkne-, stafnings- och läs-öfningarne. Sist låte han barnen visa sin skicklighet i tonträffning och sjungning af inöfvade psalmer eller sånger, samt i gymnastik. Har skolmästaren några premier att utdela, bör han anmoda presten att öfverlemna dem till barnen. Annat än nyttiga böcker bör aldrig utdelas såsom premium vid examen.

Hela akten slutas med en lämplig psalmsvers, hvarefter, om medel dertill kunna anskaffas, det medför sin goda nytta att hålla en s. k. *skolfest*, d. v. s. gifva barnen en liten lämplig traktering med mat och kaffe, hvarifran likväl de ooroentliga barnen böra uteslutas. In-

gen, som ej sett en sådan högtid, kan föreställa sig, huru innerligt barnen glädja sig äfven åt den simplaste undfägnad. Uteslutning derifrån är också ett strängt straff, och bör derföre icke användas mot andra, än dem, som varit mycket försunliga och odygdiga.

Barnen böra vid skolfesten få leka tillsammans under lärarens ledning. Man bryr sig i allmänhet alldeles för litet om barnens lekar. Äfven de kunna ju vara bättre och sämre, ja rent af skadliga. Skolmästaren bör derföre äfven vara herre öfver lekarne, befordra dem, som äro nyttiga och muntrande, gifva anvisning på nya, så att barnen ej ledsna vid det ständigt enahanda, och på ett förståndigt sätt afstyra de skadliga eller osedliga.

Vid examen bör årets läseplan framläggas, samt förteckning på de ämnen, hvari undervisning meddelats, och de kurser, hvarje barn genomgått. Likaså alla under terminen förda dagböcker och *alla* barnens öfningsböcker, af hvad slag de vara må, jemte de till examen serskildt gjorda profskrifterna.

Skolmästaren akte sig noga för alla bemödanden att vid examen föra allmänheten bakom ljuset och framställa sin skola i fördelaktigare dag, än hon förtjenar, genom att hjälpa barnen vid profskrifters författande, underrätta dem om examensfrågor, serskildt inöfva vissa kurser för examen o. d. Sådant bedrägeri är i och för sig vanhederligt, och kan ej ske, utan att läraren

samvetlöst ingår ett slags bedrägeriförbund med barnen, hvars syfte dessa lätt genomskåda och snart omtala, så att läraren far skam i stället för heder af hela tillställningen.

Frågorna vid en examen böra följa raskt på hvarandra, och aldrig ligga utom den genomgångna kursen, emedan det ej är fråga om att visa lärdom. De riktiga svaren gillas endast genom tystnad, och ett oriktigt svar affärdas med ett icke snäsande "nej." Inledande frågor och förklaringar böra sparsamt förekomma. De höra till undervisningen. Vet barnet något, kan det nog svara dem förutan. Skolmästaren bör examinera utan bok. Har han skött undervisningen med omsorg under terminen, hör detta ej vara honom svårt.

Skolmästaren bör fråga barnen i den ordning de sitta, och låta hvarje barn besvara några frågor i rad. Sker detta ej, så kan en åhörare aldrig lära skilja de kunnige och okunnige från hvarandra. Endast när den tillfrågade ej kunnat svara, må någon annan tillåtas att svara i hans ställe.

Skulle någon af skolstyrelsen vilja examinera, må det ej vägras; men märker skolmästaren, att svaren utfalla sämre än han väntat, derföre att barnen äro ovana vid sätt och ton, bör han höfligt utbedja sig att få förhöra samma sak på sitt sätt; ty skolmästaren är skyldig sig sjelf och sin skolas anseende, att ej låta någon oförtjent skugga kastas derpå.

Examensdagen bör alltid offentligen kungöras från predikstolen i sockenkyrkan.

Barnen böra sitta i ordning och ej tillåtas att gå ut under pågående examen. Hvarje halfannan timma böra de dock alla utsläppas under 10 minuter, för att lufta och röra på sig.

Huru många examina årligen skola vara, bestämmes af skolstyrelsen. Vid fast skola behöfves ej mera än en eller två; men i ambulatorisk bör hållas examen hvarje gång skolan upphör på ett ställe.

Skoldisziplin.

Skoldisziplin är sammanfattningen af allt det, som å skolans sida måste göras, för att bilda dess myndlingar till sedliga och ordentliga menniskor, och bevara dem för osedligheter och oordentligheter af hvad namn de vara må.

Werkningarne af en god skoldisziplin äro i samma man välsignelserika, som följderna af en dålig äro förderfliga, och i allmänhet kan man pasta, att en skolas värde beror på dess disciplin. Skoldisziplin är således vigtig:

1:o emedan endast derigenom skolans ändamål fullkomligt kan uppnås. Detta ändamål är dubbelt: a) att bibringa nödiga kunskaper, och b) att bilda barnen till sedliga och ordentliga medborgare. Der ingen disciplin är, der finnes hvarken kunskaper eller sedlighet.

2:o emedan den verkar, att den hastiga uppfostrans ändamål kan bättre uppnås. Om samma fel undvikas och bestraffas i skolan, som i hemmet, om *de* gemensamt sträfva att nå samma mål, om föräldrar och lärare gemensamt öfverlägga om ett fels utrotande, så uteblifver ej Guds välsignelse. Men är disciplinen i skolan dålig, så nedrifves derigenom åter hvad i hemmet blifvit uppbyggt, en mängd fel och odygder inrota sig genom några timmars daglig öfning så, att de slutligen hvarken genom stränghet eller kärlek kunna utrotas.

3:o emedan en god skoldisziplin ofta alldeles ersätter bristen på uppfostran hemma, och verkar att följderna af en dålig uppfostran å föräldrarnas sida visar sig mindre förderlig. I många hus förekommer alldeles ingen barnuppfostran. Föräldrarna äro dels för okunniga, dels för svaga, dels för mycket belastade med affärer och näringsbekymmer, för att kunna fördelaktigt inverka på sina barn. Barnen få der fritt göra hvad de vilja. Andra bekymra sig väl om barnen, men på ett förvändt sätt. Somliga äro för stränga och gifva ej sina barn ett vänligt ord. Andra öfverse med allt, och våga knapt banna, än mindre bestraffa barnen för ett fet. På ena stället är man på säker väg att bilda envisa tjurhufvuden, eller skrämde slafvar, som ingen egen vilja hafva, eller hyecklare och lögnare, som hata dem, de borde älska; på det andra egensinniga och fräcka, näsvisa, snarstickna, qvinliga varelser, som förakta sina föräldrar både hemligt och offentligt. — I andra hus höra och se barnen stundligen så mycket ondt, att de slutligen upphöra att anse det som orätt. Ja de uppmanas till och med att göra ondt, och uppfostras till syndiga människor. Allt detta i hemmet utströdda dåliga utsäde skulle i lifvet frodas och lemna rik skörd, om icke en god skoldisziplin krossade brodden. Skolans anseende maste motväga föräldrarnes. Det goda i skolan maste öfvervinna det onda i hemmet. Och det kan skolan till en god del; ty hon har barnets samvete och rättskänsla på

sin sida, och ju mera dessa i skolan utvecklas till klarhet, ju mindre skall förförelsen hemma verka, och man har exempel på skolbarn, som af föräldrarnas brottslighet tagit sig varning, sedan de i skolan fått veta hvad orätt är; ja, som till och med blifvit sina föräldrars förbättrare. Men detta kan skoldisiplinen endast verka, när hon är god. Det är derföre en skolmästares heliga pligt att bemöda sig om upprätthållandet af en god disziplin i sin skola, vare sig denna är stor eller liten.

Huru kan läraren grunda och upprätthålla en god disziplin?

I. Genom förståndiga lagar.

Läraren gifve för hvarje klass — med skolstyrelsens bifall förstås — vissa lagar, som särskildt passa efter hans skolas behof. Dessa lagar böra vara endast muntliga, och böra tydligen upprepas för hvarje barn vid dess första inträde i skolan. De böra hufvudsakligen angå skolans yttre ordning sasom t. ex. föreskrift att på slaget infinna sig; att bortga bänkvis vid bestämdt tecken; att icke onödigtvis uppehålla sig på skolvägen; att ga hem tyst och stilla; att alltid hafva sina skolböcker i ordning o. s. v. *Allmänna sedliga föreskrifter*, som barnet sjelf känner eller vid religionstimmarna bör lära känna, böra endast vid förekommande behof upprepas. och hvad som då ålägges en, bör gälla för alla. Lätt kan man

eljest göra dem uppmärksamma på synder, hvilka de förut ej kände, och sjelfva förbudet väcker begär att begå en handling, som eljest icke alls varit omtyckt. Men vid alla förbud bör läraren akta sig att fästa något bestämdt straff, som skall drabba öfverträdaren; ty derigenom beröfvar han sig sjelf friheten att lämpa straffet efter barnets individualitet och förseelsens beskaffenhet. Skriftliga lagar böra förkastas, dels emedan de alltid blifva ofullkomliga, och genom muntliga behöfva tillökas; dels emedan de alltid måste hållas i största allmänhet; dels emedan man måste stundom tillåta undantag; dels ändtligen emedan de lätt hos barnen komma i missaktning. Fordrar likväl skolstyrelsen sådana, så har skolmästaren att lyda sina förman; men han måste komma ihåg, att lagarne måste rätta sig efter Orts- och tidsförhållanden, och efter barnens ålder, bildning och kön. Barnen intressera sig också endast för sådana stadganden, som hufvudsakligen äro enkom beräknade för deras ställning. De känna att upprätthållandet af deras lagar skall höja klassens anseende; en viss klassära utbildas hos dem, som, ledd af en förständig lärare, kan göra mycket godt *).

*) Skulle skolmästaren blifva ålagd att stifta skriftliga lagar, så bifogas här, till hans tjänst, ett lagförslag, passande för en gosse-skola:

1. Visa alltid aktning och vördnad för din lärare.
2. Athör alltid din lärare med uppmärksamhet, och lek aldrig vid undervisningen.

II. Genom ett riktigt användande af diskiplinarmedlen.

Lärarens högsta mål måste vara, att lära barnet att göra det goda och rätta, derföre att det är en kristlig pligt, och icke derföre, att belöning följer det goda, och straff det onda. Men pligtkänslan hos barnet är svag vid frestelserna, änskönt den ofta är både riktig och liflig, och måste derföre stärkas, derigenom att uppfostraren, genom planmässigt uppväckt behaglig eller obehaglig känsla, förmår det att

3. Var aldrig högljudd och glappmunt, och svara endast när du tillfrågas.
4. Inställ dig i skolan regelbundet och punktligt; församma dig aldrig utan behof eller utan förtutgången anmälan och erhållen tillåtelse.
5. Förrätta allt arbete, som ålägges dig, på bestämd tid, och föreskrifvet sätt.
6. Håll dig sjelf och dina skolsaker alltid ordentliga och snygga.
7. Drif aldrig begabberi och gäck med dina kamrater, och var aldrig våldsam emot dem.
8. Var aldrig oanständig eller plump, hvarken i ord eller gerning.
9. Skolan och dess husgeråd böra väl aktas och hållas i helgd. Det är vanhederligt att förgripa sig på döda ting.
10. Kom alltid ihåg, att du är ett barn, som får uppfostran på samhällets bekostnad, och att du derföre bör göra dig en ära af att kunna visa dig tacksam genom ett godt uppförande.

Dessa lagar uppläs i skolrummet eller inskrivas i en bok, och böra alltid vara försedda med skolstyrelsens underskrift, för att vinna så mycket större anseende.

handla rätt och kristligt. De medel, hvarigenom denna känsla väckes, kallas disciplinar-medel, och äro *belöningar* och *straff*. Dessa kunna likväl lätt missbrukas och verka alldeles motsatsen af det, de skulle verka. Barnen kunna lätt bildas till ögontjenare och legohjon, som ej känna andra bevekelsegrunder än lönen eller straffet. Läraren måste därför noga besinna följande punkter:

1:o. Belöningar och straff måste alltid anses och användas såsom medel att befördra utvecklingen och förstärka den rena plikt-känslan, som bör vara grunden för alla mänskliga handlingar, och aldrig såsom de enda medel, hvarigenom barnet förmås till att handla rätt. De böra därför endast användas, när de rent sedliga motiverna äro för svaga. De skulle således nästan alltid behövas, emedan denna svaghet alltid finnes; men läraren måste likväl akta sig att *använda dem för ofta*. Användas belöningar *för ofta*, så undanträngas de lätt småningom de rena bevekelsegrunderna, och befördra visserligen laglydnad, men aldrig moralitet. De allstra oförskämdhet och högmod, och lära barnen att fordra det såsom en rättighet, hvarpå de egentligen alldeles ej kunna göra anspråk. Slutligen upphöra de ock att verka som retmedel, emedan barnet blir vandt dervid, och anser dem som naturliga följder. Användes deremot belöningar *för sparsamt*, så blir barnet förtreatt deröfver, att dess flit och sedlighet, hvarigenom det utmärker sig framför så många, icke

erkännes eller observeras, då det likväl känner med sig, hvilken kamp det har att bestå, för att förblifva hvad det är, och det faller lätt på den tanken, att ej längre besvära sig med att kämpa: det börjar att blifva *mindre* flitigt och sedigt; och redan *det* är illa. — *Straffens* oriktiga användande verkar ännu mera förderligt. Användas de *för ofta*, så undanträngas de sedliga motiverna helt och hållet, och fruktan blir barnets regent. Det kan visserligen stundom derigenom tvingas till ett ordentligt uppförande; — men denna slafviska fruktan har i följe med sig, låghet, hyckleri, lögn, hat, förbittring, falskhet och hal inställsamhet. För mycket straffande är således mera skadligt, än gagneligt. Stundom kan det också icke ens verka ordentlighet. Kraftiga naturer blifva motspänstiga, just därför, att de på ett onaturligt sätt tvingas, och de sätta en ära i att utan ändring af uppförande kunna uthärda straffen. Tröga naturer blifva alldeles förslöade; och hos *alla* utbildar sig åtminstone en viss likgiltighet, hvarigenom straffen förlora en stor del af sitt inflytande.

Men å andra sidan är det äfven skadligt, om straff, der de måste brukas, användas *för sparsamt*. Det barn, som behöfver detta förstärkningsmedel af dess rena motiver, blir, om straffet uteblifver, stärkt i sin oordentlighet. Det lär att förakta lärarens myndighet, skadar sina kamrater både genom sitt dåliga uppföran-

de och genom exemplet af sin strafflöshet, vänjer sig lätt att anse sitt uppförande mindre o-sedligt, derföre att det blir ostraffadt, och blir med hvarje dag tydligen allt sämre och sämre.

Diskiplinarmedlen måste derföre användas *sparsamt*, ty de äro i och för sig ett oundvikligt ondt. Man använde dem alltså icke mot sådana fel, som med tiden falla bort af sig sjelfva, t. ex. barnslig oerfarenhet, obetänksamhet och liflighet. Man bör icke försöka att genom konst framkalla frukten före blomman.

2:o. *Belöningar och straff måste alltid utdelas med sorgfälligt afseende på barnets kön, ålder, utveckling, bildning, sinnelag och kroppsliga beskaffenhet.* Hvad som passar för den ene, passar ej för den andre. Somliga diskiplinarmedel passa för gossar, andra endast för flickor; somliga för bildadt folks barn, andra för obildade; somliga för tröga, andra för lifliga; somliga den ena dagen, men alldeles icke den andra (i fall helsan e. d. förändrat sig); stryk till ex. skulle vanära en vuxen, bildad gosse, men är nyttigt för en liten och rå. Nedflyttning anses af den ene som en stor skymf; den andre skrattar åt motionen. Hvad som är straff eller belöning för barnet, förekommer kanske ynglingen endast löjligt, o. s. v.

3:o. *De måste så noga som möjligt lämpas efter den grad af godt eller dåligt uppförande, som barnet ådagalagt.* Vål är det svårt,

att så noga känna barnets hjertelag; men skolmästaren måste, genom ett skarpt iakttagande af barnets förhållande, bemöda sig att lära känna dess individualitet så noga som möjligt, emedan diskiplinarmedlens verksamhet till en stor del beror på det förhållande, hvori de stå till *verkliga* felet. Är en *belöning för stor*, så inbillar barnet sig, att det gjort någonting förträffligt, att det således ej fordras så mycket att blifva utmärkt för sedlighet, och det upphör att sträfva till någonting bättre. Skolmästarens anseende faller ock, emedan barnen anse honom oförståndig och orättvis. Är ett *straff* för stort, så åstadkommer det hos somliga raseri, hat och förbittring, och retar till nya förseelser, emedan det för ett argt sinne är en njutning att få trotsa den man hatar; hos andra väcker det modlöshet, så att barnet anser sig alldeles oskickligt att göra rätt; hvarföre det ej bryr sig om att undvika det orätta.

Äro deremot belöningar och straff *för obetydliga*, så skadar det visserligen, men ej lika hög grad, som om de äro för stora. En för obetydlig *belöning* upphör att verka som retmedel. Barnet lär att föga värdera sin handling, då den belönas så föga; det besvärar sig ej med att anstränga sig för ett så ringa pris, och det anser läraren för orättvis. Ett för obetydligt *straff* upphör att verka som afskräckelsemedel. Barnet faller lätt i den villfarelsen, att det ej var så farligt med dess fel, då det straf-

fades så föga, och tycker äfven nu att läraren är orättvis.

4:o. De måste vara naturliga, så vidt möjligt är, d. v. s. de måste synas såsom en naturlig följd af barnets uppförande. Detta kan väl icke alltid ske, emedan alltid vissa universalmedel, som äro passande för hvad slag som helst af sedligt eller osedligt förhållande, i skolan användas. Äfven kunna i hvarje fall flera olika medel anses som naturliga. Men alltid måste någon slags förbindning finnas mellan uppförandet och disciplinmedlet, om detta skall visa sig i sin fulla kraft. Om barnet känner, att medlet är en naturlig följd af dess uppförande, så inser det mera dess nödvändighet, och det verkar starkare, Det lär sig inse, att nöje eller obehag vid dylika fall ofelbart väntar det, och det drifves starkare att göra det goda, hvarföre det så belönas, och underlåta det onda, hvarföre det så straffas. Om den smutsige utskickas för att tvätta sig; den vårdslöse får göra om sitt arbete; den pratsjuka får sitta ensam; den late sitta efter; den valdsamme får kroppssaga, o. s. v., så tvingas äfven den tanklösaste till eftertanke. Stå belöningar och straff deremot i alldeles intet sammanhang med barnets uppförande, så tycka de, att allt beror på lärarens godtycke, och de inse ej, hvarföre icke denne då alltid, om han ville vara god, skulle kunna gifva belöningen och efterskänka straffet. — Misstag vid utdelning af belöningar och straff, äro ofta orsak dertill, att mången lä-

rare, som just heröfver sig af sin goda disciplin, har så föga verkligt moraliska skolbarn.

5:o. De få aldrig användas, utan att läraren tillkännagifver orsaken, hvarföre han straffar eller belönar, och hvarföre han använder detta och icke något annat medel. Läraren måste alltid vara beredd att aflägga räkenskap för sitt förfarande. Han får aldrig handla efter infall. Barnet vet stundom eljest också ej hvarföre det belönas eller straffas. Den undervisning om det rätta, som vid sådana tillfällen lemmas, inpreglas säkrare och fattas klarare, än någon annan förmaning och lärdom. Läraren frestas också ej så lätt att förhetsa sig vid straffande, om han betänker, att han offentligen måste omtala orsaken till straffet. Har han svårt för att finna rättvisa skäl, så är det honom ett säkert tecken, att det straff, eller den belöning, som han ämnar meddela, är orättvis. Han kan då hejda sig i tid. Men har han angifvit klara och tydliga skäl för sitt förfarande, så kan han vara säker, att han ej af barnen misstänkes för partiskhet och orättvisa. — En skolmästare bör i sin skola alltid handla så, som han skulle göra, om barnens föräldrar och hans förmän vore närvarande. Den högste förmannen och mäktigaste fadren är ock alltid när. Betänker han alltid detta, så skall han aldrig hafva svårt att offentligen gifva skäl för sina handlingar.

Belöningar.

Belöningar äro antingen själiska (psykiska), sinnliga eller blandade. Själiska äro de, som endast gifva barnet en inre lust och glädje. Sinnliga, de, som hufvudsakligen gifva en yttre njutning. Blandade, de, som gifva båda delarna. Rent själiska äro: t. ex. större bevis på faderlig kärlek å lärarens sida, muntligt och skriftligt beröm, hederssysslor, uppflyttning o. s. v. Hufvudsakligen sinnliga äro: t. ex. gåfvor i mat, penningar och kläder o. s. v. Blandade äro: t. ex. hederstecken (prismedaljer), gåfvor af nyttiga böcker, delaktighet i ett nöje o. s. v.

Vid *bestämmandet af belöningar* måste läraren göra afseende på kön, ålder, kroppsbeskaffenhet, husliga förhållanden, ögonblickets omständigheter och bevekelsegrunderna, och alltid akta sig att icke stolthet, öfvermod, äregirighet och girighet utbildas hos den belönade, och afund och hat hos medlärjungarna. Åstadkommer belöningen något sådant, då är allt förloradt, om än barnet förkofrat sig i kunskaper. Men huru skall läraren kunna förekomma detta? Jo, derigenom att han alltid, då han belönar, gör den belönade uppmärksam derpå, att han ännu har mycket att förbättra, hvilka fel han har att aflägga, hvilka kunskaper han har att inhemta, hvad som framför andra gjort det lätt för honom att blifva den han är o. s. v. Har barnet stora själsgåfvor, bör han lära det, att af den, åt hvilken mycket är gifvet, också mycket skall fordras, att de äro gåfvor af Gud,

för hvilka det måste visa sin tacksamhet derigenom, att det använder dem till sina medmänniskors nytta. Genom ett sådant *rättvist* framhållande af företräden och *brister* blir ingen högmodig och högst få afundsjuka.

A. Hvad skall läraren belöna?

Skall han belöna den flitige eller sedlige? han gör ju ej annat än sin pligt! Egentligen skulle läraren endast *gilla* flit och sedlighet; men som pligtkänslan ännu är hos barnet utvecklade, så måste läraren understundom begagna belöningen såsom en nödfallshjelp. Hvad skall han då belöna? *Talangen?* ja! genom att erkänna dess företräden och gifva den förtjent plats, ty den behöfver uppmuntras att begagna och utveckla sina fallenheter. Talangen är just den, som först tröttnar och ledsnar vid arbete, om den ej uppmuntras. Men den får naturligtvis ej belönas, så vidt den ej är förenad med sedlighet och flit, och det blir då egentligen dessa egenskaper man belönar, emedan talangen, såsom varande en icke förvärfvad egenskap, i och för sig icke förtjenar belöning. — *Flit?* ja! ty det är alltid barnets förtjenst. Till och med, om läraren skulle vara öfvertygad, att mindre ädla motiver, t. ex. belöningssjuka eller äregirighet ligga till grund därför, får han icke underlåta att *erkänna* och *berömma* den; ty flit är i och för sig någonting hedervärdt. Andra belöningar kunna endast tilldelas den flitige, om han är sedig och

gör några framsteg. Flit utan framsteg bör erkännas, men ej belönas på annat sätt. — *Kunskaper och framsteg?* komma de utan flit, af talang eller ålder, så böra de erkännas, men man bör alltid göra barnet uppmärksamt på de framsteg, som kunnat ske, om tiden blifvit rätt använd. Äro de förenade med osedlighet, så böra de alldeles icke belönas, emedan barnen eljest lätt falla på den tanken, att det i verlden ej är så noga med sedligheten, blott de ega kunskaper och duga till något. Men kunskaper, om de äro följder af flit, och förenade med sedlighet, förtjena ostridigt hvarje slag af skolbelöning. *God vilja och sedigt uppförande* bör genom ett lugnt gillande belönas, men ej genom några yttre utmärkelser, så vida det ej är förenadt med flit.

B. Huru skall skolmästaren förhålla sig, då han utdelar belöningar?

Ganska mycket beror på lärarens förhållande, när han belönar; derigenom bestämmes helt och hållet belöningens verkan. Läraren skall:

a. *Bemöda sig om den strängaste rättvisa*, d. v. s. han får ej göra afseende på om barnet är kändt, slägt eller främmande, om det är af högre eller lägre härkomst, rikt eller fattigt, gammalt eller ungt. Utan förkärlek och passion, endast efter fast, sträng och lugn pröfning af alla de omständigheter, hvarpå hans omdöme grundar sig, bör belöningen utdelas. Skolmä-

staren bör handla så, som vore han en representant af den förkroppsligade rättvisan.

Barnen iuse straxt med säker takt, om läraren ställt sig eller bemödat sig att stå på denna ståndpunkt, och endast i det fall, att de finna detta, blir belöningen af något verkligt värde för dem. En orättvis belöning lemuar deremot en oangenäm känsla hos barnet: det blyges på egna och lärarens vägnar inför kamraterna, och belöningen blir som disciplinarmedel mera skadlig än gagnelig.

b. *Läraren bör visa, att det är honom ett nöje att belöna.* Hvarje nöje blir större genom ett hjertligt deltagande. Ju närmare den deltagande står, ju mera bidrager hans deltagande till nöjets förhöjande. Läraren bör stå sin lärjunge nära. Om han därför bereder ett barn belöningens nöje, bör han icke dervid blifva kall och utan deltagande, emedan han derigenom grunlar glädjen, och beröfvar belöningen största delen af dess värde såsom retmedel.

c. *Läraren bör vxla med belöningar.* De förlora eljest sitt värde. Denna vxling bör förekomma oftare, ju mindre barnet är, likväl icke förr, än man tror att den vanliga belöningen förlorat sitt inflytande. Wxlingen bör också ske på sådant sätt, att en följande belöning i barnets ögon åtminstone är lika stor, ja, om möjligt, större än en föregående, och så, att man öfvergår från de sinnliga till de själiska, så att dessa komma att stiga i dess tycke.

d. *Läraren får icke öfverila sig, då han belönar.* Detta sker, då läraren lofvar något, som han ej kan hålla, eller då han belönar, utan att moget pröfva om belöningen är förtjent. Läraren måste hålla ord, om han skall hafva sina lärjungars aktning. Han måste derföre nogga tänka efter, om han kan hålla ord, och, emedan detta någon gång kan vara svårt, gifva sitt löfte vilkorligt, d. v. s. lofva, att det eller det skall ske, i fall inga verkliga hinder komma emellan. — Nästan värre är det att belöna för hastigt. Lifliga raska lärare falla lätt i detta fel, som, en gång gjordt, är nästan ohjelpigt. Att återtaga belöningen, vore att erkänna sin öfverilning; att icke göra det, vore att begå en orättvisa; i båda fallen är läraren komprometerad.

C. *Hvilka belöningar böra väljas, och hvilka förkastas?*

Det gifves kanske inga förnuftsensliga belöningar, som obetingadt böra förkastas, och inga, som obetingadt kunna rekommenderas, emedan deras verksamhet i så hög grad beror på nyss anförda omständigheter; men somliga äro dock sådana, att de i allmänhet böra förkastas, andra deremot sådana, att de nästan alltid kunna användas.

Förkastas böra:

a. *Allt belöande med slisk och läckheter,* emedan det är skadligt för helsan, och vänjer barnet att anse grofva sinnliga njutnin-

gar för någonting synnerligen värdt att eftersträfvä.

b. *Alla belöningar med penningar och sådana saker, som endast hafva materiellt värde,* emedan det utbildar den fallenhet för girighet, som bor hos menniskan. Denna fallenhet utbildas nog ändå, utan ått skolmästaren just behöfver göra sig besvär. Det anstode också skolan mera att söka qväfva en sådan böjelse, än nära den. Vid alla tillfällen bör ju läraren implanta i barnen, att de skola göra det rätta, derföre att det är deras kristliga pligt; men vid examen belönar han deras sedlighet som ett dagsverke, upptaxerande den till än så, än så många riksdaler och skillingar! Är icke detta att säga ett och göra ett annat? Pennin-gebelöningar böra derföre aldrig komma i fråga vid andra än arbetsskolor, der de ganska lämpligt kunna gifvas för flit vid förfärdigandet af något handarbete. På alla andra ställen äro de ett hån öfver allt pedagogiskt förnuft och tydligen omoraliska. Läraren kan ju också aldrig veta, om icke barnen använda penningarne till beredande af sådana njutningar, som äro syndiga, och hvilka de icke kunnat förskaffa sig, om de ej fått premiet. Belöningen blir då ännu mera, hvad den genast vid sin utdelning var, en syndapenning.

c. *Ofta utdeladt offentligt beröm vid högtidligare tillfällen,* emedan det för mycket piggar äregirigheten och borttager all den älsk-

värda anspråkslöshet, som tillkännagifver den belöntes verkligt sedliga värde.

Wäljas böra deremot:

a. *Ett kort och sällsynt loford* inför kamrater.

b. *Rättvis flyttning.*

c. *Gåfvor af böcker, kartor* och sadana saker, som gifva barnen tillfälle att ännu mera förkofra sig i kunskaper.

d. *Uppdrag att förvalta skolans äreposter*, såsom att *utdela böcker, tabeller* o. d., att vara *uppsyningsman* vid lektimmar och på skolvägen, att *förhöra en lexa*, och att *biträda läraren vid skötandet af andra skolans angelägenheter*, o. s. v.; men bäst af alla *ritsor del i sedebooken.*

Flyttningarna böra icke förekomma för ofta. Att flytta barnen hvarje vecka, hvarje dag eller efter hvarje uppläst lexa, är icke rätt. Flyttningen blir hvardaglig, och förlorar sin kraft som retmedel. Huru ofta flyttningarne böra ske i en lankasterskola, är omöjligt att bestämma. Fran cirkel till cirkel flyttas barnen *efter kunskaper*, naturligtvis då, när de ej kunna med fördel stå kvar längre vid en lägre cirkel, utan att något afseende fästes på huru *ofta* flyttning är behöflig. Inom cirkelne flyttas barnen *efter uppförande, kunskaper* och *flit*. Denna flyttning mellan lika för sig komma kamrater är kinkigast, mest gripande och verksam såsom disciplinarmedel, och får därför ej brukas för mycket. Barn

mellan 6 och 8 år kunna flyttas hvar 14:de dag, mellan 8 och 12 hvar månad; de som äro bortat 15 å 16 år böra ej flyttas oftare än en, högst två gånger om året, så vidt ej något ovanligt inträffar. Flyttningar böra alltid regelbundet inträffa på bestämd tid, och skolmästaren bör dervid utbedja sig presterskapets närvaro, för att höja aktens högtidlighet.

Små barn kunna flyttas efter lärarens samvetsgranna godtycke; men för de större barnen bör han göra en öfverräkning öfver deras uppförande, flit och kunskaper. Detta bör göras ungefär efter vidståendes schema:

Schemat föres naturligtvis med så många kunskapsrubriker, som läroämnenas antal i skolan. Kolumnerna fyllas med zifferer efter förtjenst.

Gammal ordning.	Namn.	Sed. flit.	Kunskaper:						Summa.	Ny ordning.	
			Flit.	Rätt- sion.	Nr. spr.	Histo- ria.	Geogr.	Linear- teckn.			Sång.
1	O. Löfman	5	2	1	1	2	2	1	2	10	3
2	J. Engström	2	1	2	1	2	2	2	2	14	2
3	P. Sjöberg	1	1	1	2	1	1	2	3	12	1
4	J. Petersson	2	2	3	3	1	1	3	1	16	4

Härvid betyder 1 berömlig, 2 godkänd, 3 medelmåttig, 4 under medelmåttan och 5 dålig. Dessa nummer summeras sedan rad för rad, då den, som har minsta summan, får första platsen och de öfrige flyttas derefter, allt som deras tal stiga.

ANM. När barnen sitta på bänkarne, böra de små och ostyrigaste sitta på de bänkar, som äro närmast skolmästaren.

Läraren bör göra sin öfverräkning med strängaste samvetsgrannhet, och i allmänhet flytta derefter med obeveklig rättvisa; men han bör anmoda presten eller någon annan af skolstyrelsen, som är närvarande, att gifva nåd någon gång, men endast i den händelse, att något barn länge suttit i sin cirkel och flitigt sträfvat, fast med klen förmåga, hvarföre det ock fatt högre nummer än några yngre lifligare barn. Nedflyttning verkar i sådana fall menligt på barnet. Likaså om någon genom sjukdom eller eljest utan sitt förvallande blifvit hindrad att göra lika framsteg med kamraterna. — Har skolmästaren ingen förman närvarande, må han göra nåd sjelf, men alltid offentligen nämna orsaken dertill.

Sedeboken, förd med rättvisa och förstånd, är kanhända det bästa af alla disciplinarmedel. Den bör inrättas så att barnet der aldrig kan få högre vitsord, än att det gjort sin pligt i alla afseenden. I den införas inga andra än tadlande anmärkningar. Det högsta ett barn

således genom sedlighet och flit kan vinna är att vara *fri från alla anmärkningar*. Vill läraren derutöfver belöna någon, så har han att begagna något af de ofvan uppräknade medlen, men vakte sig noga för de skadliga. Sedeboken inrättas enligt formuläret vid bokens slut.

För att höja sedebokens inflytande, bör läraren, helst hvarje månad, men minst vid slutet af hvarje termin, gifva hvarje barn ett betyg öfver uppförande och flit, hvilket bör uppvisas för och påtecknas af föräldrarna och derefter återlemnas till läraren. Dessa betyg införas i en liten bok, som skolkassan bör bekosta åt hvarje barn, och som är inrättad enligt följande formulär:

Betyg för Mars månad 1846.

Uppförande: *Anmärkningsfritt.*

Flit: *Tio anm.*

Frånvarande:

med tillstånd: *Fyra timmar.*

utan tillstånd: *En timma.*

Innehar 25:te platsen bland 74 skolbarn.

ANM. *Suttit öfver tiden tre gånger.*

Calmar Skola d. 1 Apr. 1846.

C. Johansson.

På bokens första sida skrives barnets namn, hvarjemte en tryckt underrättelse bör finnas, som bestämmer, huru många dagar efter betygets datum boken bör, påskrifven, återlemnas till skolmästaren.

I mycket stora skolor blir betygtskrifvandet ett stort besvär för skolmästaren, men ett besvär, som i hög grad belönar mödan, emedan han derigenom besparar sig användandet af andra mera obehagliga disciplinarmedel. Han kan också inskränka sin möda derigenom, att han för de minsta barnen endast inskrifver betygen vid hvarje termins slut, emedan de på dem ej hafva så stor verkan, som på de större.

Straff.

Med straff förstå vi de disciplinarmedel, genom hvilka uppfostraren med afsigt och öfverläggning uppväcker en obehaglig känsla hos barnen, för att afhålla dem från fel och göra dem villiga att följa det rätta.

Straffen äro själiska, sinnliga eller blandade. De förstnämnde äro sådana, som uppväcka ett inre obehag hos barnet. Dit höra: t. ex. muntligt och skriftligt tadel, utställning ur bänken, nedflyttning, anmärkning i sedeboken, dåligt betyg o. s. v. Sinnliga äro sådana, som förorsaka hufvudsakligen yttre obehag. Dit höra: kroppsaga af alla slag, penningböter, konfiskering af saker m. fl. Blandade äro: efter-sittning, långvarigt stående, arrest o. s. v.

Wid bestämmandet af straff måste skolmästaren göra afseende på

kön. I allmänhet passa de gröfre straffen mera för gossar, de finare för flickor. Kanske gör en skolmästare bäst att icke använda kroppsaga på flickor. Är han gift kan han anmoda sin hustru att utdela den i enrum eller i de öfriga flickornas närvaro, ifall andra straff ej hjälpa på en okynnig unge. I allmänhet måste han vid alla bestraffningar å flickor noga akta sig att ej stöta deras blygsamhet, emedan denna känsla är en flickas starkaste värm och största prydnad;

ålder. Små barn få ej straffas så hårdt som stora. De tala det ej, och äro ej heller så medvetna om sin brottslighet. För barnet ända till 13 å 14 år kunna alla slags straff användas; men för dem, som äro äldre, duga de sinliga i allmänhet alldeles icke;

bildning, uppfostran och samhällsklass. De bildade barnen förvildas genom råa straff. De råa förakta de finare straffen; men de böra småningom så förädlas, att äfven *de* kunna undvara råare straff;

temperament och karakter. Ett eldigt barn ryser för ett straff, som på ett trögt, flegmatiskt ej gör ringaste intryck. Det beslutsamma och kraftiga måste straffas annorlunda, än det försagda och rädda. Det lågsinnade behöfver sinnliga, det äregiriga själiska straff; korteligen: samma straff kunna på olika barn ha oli-

ka verkan, och olika straff alldeles lika verkan. Skolmästaren måste därför noga studera barnens karakter, för att kunna straffa ändamålsenligt, och därför aldrig rusa åstad i hetta. I sammanhang härmed vill jag ock anmärka, att skolmästaren *måste göra det nogaste afseende på barnets bevekelsegrunder, då det felat*; ty samma förseelse förtjenar icke alltid lika strängt straff. Wisst är detta bedömande svårt, men öfning, ärligt bemödande och sundt förstånd lära honom småningom att ej vara hårdare än han behöfver;

barnets *kroppsliga beskaffenhet*. Ett sjukligt, svagt och fint bygdt barn, får aldrig straffas så strängt, som ett friskt och starkt, hvilket slag af straff man än använder. Till och med starka sinnesrörelser kunna vara skadliga för den svage;

husliga omständigheter. Barnens fel äro egentligen ofta föräldrarnes, t. ex. skulkning och dylikt;

ögonblickets omständigheter. Husliga motgångar, som göra barnen tröga, likaså hettan en varm dag, ja, sjelfva deras beklådning kan stundom gifva anledning till jemkningar i straffen; *den bestraffades kamrater*. Straffet skall äfven för dem gälla såsom ett afskräckelsemedel; därför måste det (undantagande i högst få fall) fullbordas i kamraternas närvaro. Dervid bör skolmästaren framställa orsaken, hvarföre det användes, så att barnen inse, att den strängaste rättvisa utöfvas. Intet är för lärarens anseende

mera förkrossande, än att straffet förekommer barnen så orättvist, att det väcker medlidande med den straffade.

A. *Hvad skall skolmästaren bestraffa?*

Han skall bestraffa hvarje fel, hvarigenom barnets sedliga eller intellectuella fullkomning hindras, d. v. s. *osedlighet* och *oflit* i hvad form som heldst. Men, skall han bestraffa *okunnighet*? Ja, om den är en följd aflättja; men icke, om den är förenad med flit och sedlighet. Likväl kan läraren ej hindra, att den okunnige ändå på visst sätt blir straffad. Han måste naturligtvis komma att sitta *under* dem, som äro lika sediga, men skickligare än han: han kan aldrig få godt kunskapsbetyg, och aldrig något premium. Men skolmästaren bör söka att mildra hans olycka, derigenom att han visar honom samma kärlek och omvårdnad, som han visar de öfriga, och säger honom att han, trots sin svåra fattningsgäfv, ändå kan blifva en nyttig meniska i samhället. I synnerhet måste han skydda ett sådant barn för de qvickares hån och gäckeri, och sjelf akta sig att gifva tonen till något sådant, emedan han eljest begär en svår, men beklagligen ej ovanlig skolmästaresynd.

B. *Huru skall skolmästaren förhålla sig, då han straffar?*

a. *Han vare strängt rättvis*, och tänke vid undersökningen först hvarken på sig sjelf eller barnet. Är ett fel begånget, så måste straff följa, hvem det ännu är, som felat, och den straf-

fande läraren är endast verktyg för en högre makt. Han undersöke dertföre endast 2:ne frågor: hvilket fel är begånget? och under hvilka omständigheter? Först när han skall bestämma straffets slag och grad, får han göra afseende på den felandes individualitet. Men aldrig får han någonsin visa, att han anser *sig* förolämpad, eller att han straffar, för att utöfva sin egen hämnd. Han måste ställa sig på en sådan ståndpunkt, att barnet icke *kan* personligen förolämpa honom. Till och med om barnet med ord eller gerning förgripit sig på läraren, bör han icke straffa sin personliga förolämpning, utan endast lagbrottet. Till och med skenet af personlig hämnd får ej vidlåda straffet, om det skall verka godt.

b. *Han välje för hvarje förseelse det mest passande, naturligaste och verksamaste straff*, så vidt möjligt är, och tage dertvid i betraktande barnets hela personlighet, bevekelsegrunder och omständigheter. Ett förvändt straff retar till nya fel. Ett klokt straff utrotar ofta felet alldeles.

c. *Han bör icke ständigt hålla på med samma straff*, utan vexla. Det finnes intet straff, som passar för alla förseelser, och som icke slutligen upphör att vara verksamt. Ett nytt straff måste åtminstone *synas* fruktansvärdare, änskönt lärarens princip alltid bör vara, att genom vexling söka göra de råare och strängare straffen alldeles umbärliga.

d. *Han akte sig för öfverihing*. Deraf

kommer ofta orättvisa och hårdhet. Många straff kunna ej göras ogjorda. Och om läraren utstryker en anm. i sedeboken, så nedsätter han sitt anseende hos barnen, emedan han då måste erkänna, att han felat. Dock är det bättre att erkänna detta, än att lata orättvisan stå kvar. Är det ett straff, som ej kan återtagas, bör läraren ej sky att öppet erkänna sitt misslag och söka godtgöra sin begånagna orättvisa.

e. *Han akte sig för en ottyglad uppbrusning och kokande vrede när han straffar*. Wreden gör i allmänhet intet, som är rätt inför Gudi, och intet godt i skolan. Den lärare, som straffar i vredesmode, löper fara att begagna förvända, ja omenskliga straff, som ådraga honom ansvar inför förmän och de bittraste samvetsqual, och som alltid skada den straffade. Det föder antingen en slafvisk ödmjukhet, eller väcker hatets, raseriets och afskyns onda känslor, som kunna yttra sig i hämnd. Och huru kan sådant straffande vara nyttigt, och huru kan en sådan lärare vara uppfostrare? Den, som är en sådan uppbrusande narr, borde aldrig vara lärare, eller åtminstone föresätta sig att aldrig straffa, förr än han återvunnit nödigt lugn. I synnerhet gäller detta om kroppsaga. Han öfverskrider dertvid lätt måttan, emedan han, under det han slar, blir allt mera rasande, och slutligen ej mera vet, när han vill upphöra.

f. Motsatsen häraf får dock ej inträffa, d. v. s.: *Han måste akta sig för ett kallt, till känslolöshet gränsande lugn, då han straffar*.

Detta är något onaturligt, och läraren blir af lärjungarne betraktad, som en känslolös tyrann. Han bör visa missnöje och allvar; men ej vrede och hetta.

g. *Han bör ej visa en tillgjord bedröfvelse eller en slaskig vänlighet, då han straffar.* All tillgjordhet är afskyvärd och skadlig. Man vare alltid naturlig, allvarlig och varm; men aldrig het, iskall eller tillgjord.

h. *Han skärpe icke onödigtvis straffet genom några kränkande eller pinande tillägg.* Någon gång måste läraren skärpa straffet, men aldrig utan högsta nöd och efter mogen öfverläggning. Vid någon grof osedlighet, som blifvit strängt bestraffad, men ändå upprepats, på ett mycket förderfvadt och förstockadt barn, kan det vara nyttigt, att fullborda straffet i förmäns eller föräldrars närvaro. Dock bör hvarje lärare bedja Gud att aldrig behöfva använda ett sådant straff. — Ogillas bör: det gamla kränkande kyssandet på riset; att låta barnet länge vänta på ett bestämdt straff (denna väntan är ofta pinsammare än sjelfva straffet); att draga afund till ett straffadt barn, och hålla ett evigt kätande om det begangna felet; att förbjuda små barn att gråta, o. s. v.

ANM. Straffen höra dock vanligen uppskjutas till timmans slut. Åtminstone bör läraren *aldrig* under religionstimmarna störa andakten genom några bestraffningar.

i. *Han utdele alltid det straff, han bestämt, och uppfyller sina hotelser; men han hote*

aldrig med något, som han ej kan uppfylla. Är ett straff med öfverläggning bestämdt, så böra hvarken tårar, böner eller bättringslöften, hvarmed i synnerhet flickor äro frikostiga, förmå honom till lindring eller efterskänkning af straffet. Barnet felar snart ater i hopp att kunna tigga sig fritt, och skrattar i mjugg åt lärarens svaghet. Till och med små fel, böra lämpligt bestraffas, eljest upprepas de hvarje dag, just derföre att de äro små.

C. *Hvilka straff böra väljas och hvilka förkastas?*

Likasom vissa saker alltid äro skadliga för människans kropp, så gifves det äfven vissa straff, som alltid äro skadliga i skolan. Andra äro stundom skadliga, stundom nyttiga, allt efter felets beskaffenhet.

Wid alla tillfällen förkastliga, äro:

1. *Alla straff, som kunna skada barnets helsa.* Hit räknas: alla så hårda misshandlingar, att de lemna blodstrimmor och blånader efter sig; örflar, ryckningar i öron och hår, slag på hufvud och hals, i ansigte, på bröst och underlivet, sparkningar, kastning med krita, böcker och lineal, o. s. v.; för långt stillastående inom eller utom klassen, insperrande i osunda rum, att låta dem hungra eller törsta, eller stå på ett ben, att stå med hufvudet under bänken o. d. Dessa få *aldrig* begagnas, emedan de antingen äro eller lätt kunna blifva skadliga för barnens hela. Läraren är ansva-

rig både inför Gud och människor, om han så misshandlar någon.

2. *Alla straff som kunna på något sätt qväfva känslan af skam och blygsel hos den straffade eller hans kamrater.* Hit räknas: allt oanständigt blottande af kroppen vid straff; alla skällsord, såsom rackare, kanalje, fahund, och dylika vackra ord; allt sättande på skambänk, upphängande af skambilder och skamsedlar m. m. s. Dock bör detta ej så förstås, som skulle läraren ej få nämna hvarje fel med sitt rätta namn: kalla ljugaren ljugare, den late lat, den grofve och plumpe för plump, eller att han ej bör låta den ostyrige eller den med ohyra bekajade sitta ensam eller stå vid dörren; han måste blott akta sig att meddela straffet en äreskändande pregel. Den en gång förstörda hederskänslan väckes ej lätt. När hufvudet en gång är bitet af skammen, växer det ej snart åter; barnet är beröfvadt en, om ej ren, dock stark och, om den rätt utbildas, säker bevekelsegrund till att göra det rätta.

ANM. Man har mycket talat om faran af hederskänslans uppsporrande i skolan. Jag vill försöka, att i korthet utreda frågan.

När människan vaknar till själfmedvetande, börjar känna sina krafter och fallenheter, och öfverräknar hvad hon gjort eller kunde göra, så väckes hos henne ett begär att få visa sig för andra. Detta begär är till en början svagt, och ogynnsamma förhållanden kunna för alltid qväfva det; men eggas det i lifvet, så växer det snart till äregirighet, och uppnår småningom en sådan styrka, att det består i de vi-

drigaste öden, och ofta tvingar själen till en förvånande verksamhet. Denna känsla är således visserligen sjelfvisk, men uppfostraren måste betrakta den som ett factum, hvars tillvaro ej beror på honom, och som ett ämne, hvilket han måste bearbeta. Att qväfva den, är ensidigt och skadligt: Andras omdöme om oss, och tanken derpå, rättar ofta vårt eget, muntrar oss och stärker våra krafter; mången, hos hvilken pligtkänslan är svag, hålles derigenom till det rätta; af den ära, som andra tillerkänna oss, beror till en ganska stor del vårt inflytande i världen. Vi måste därför anse hederskänslan som en löflig egenskap, hvilken uppfostraren måste utveckla. *Men* man får ej förbise, att andras omdömen ofta äro ytliga och egenyttiga, och att de kunna vilseleda och reta människan till en löjlig behagsjuka, som saknar all sjelfständighet, så att hon för det bländande försummar det väsendtliga. Hederskänslan är således en egenskap, hvilken uppfostraren måste *stundom* inskränka, och *alltid* leda.

a) *Inskränk äregirigheten*, när den syftar efter osedliga, dåraktiga mål, eller begagnar dåliga medel. Man skilje därför den äresjuka från dem, som oförnuftigt understödja hans höjelse, och berömmehonom äfven, om det är väl förtjent, helt kort och godt; man göre honom uppmärksam på det ringa värdet af mängdens ofta oförnuftiga bifall, och läre honom, att en förnuftig mans gillande betyder mera, än bifallsrop från hundra dårar; man söke väcka hos honom en verksamhet, som tager andra höjelser i anspråk, på det att en jemnvigt derigenom må uppkomma, och vänje honom så småningom att vända sig från det skenbara till det reella.

b) *Led hederskänslan* så att den blir en eggelse till det rätta. Man söke därför bibringa barnet en riktig sjelfkänedom; säge det, att man ej bör behöfva yttre gillande, och att de rättsinniges bifall till-

fäller den rättsinnige, utan att han söker derefter: att man i kristlig mening aldrig kan förvärfva någon ära, emedan man aldrig kan göra mera, än man är pliktig att göra; att ära i världslig mening endast kan vinnas genom att göra det, som är rätt och ädelt; att detta mål står högt, men att man kan närma sig det endast genom redbar uthållighet, möda, allvar och sjelluppoffring, och icke genom en hetsig äflan efter en blänkande men tom utmärkelse.

Hederskänslan bör således med försigtighet behandlas i alla skolor, emedan hon är en ömtålig planta, som lätt kan urarta, men, då jag som svensk praktisk skolman har att yttra mig öfver ämnet, anser jag mig böra förklara, det jag tror, att vi i Sverige ytterst sällan behöfva stäfja hederskänslan hos barnen, emedan de i allmänhet icke äro delaktige deraf till den grad, att man behöfver frukta några farliga följder af öfverlödet. Hos mångt med mycken nordisk flegma behäftadt barn, i synnerhet bland dem, som tillhöra arbetsklassen och allmogen, torde väl beräknade försök att väcka och öka hederskänslan ej vara skadliga. Men i allmänhet behöfver en svensk lärare endast leda denna känsla till ett ädelt och kristligt mål, och ej göra sig samvete öfver sina förnuf-tiga åtgärder i denna rigtning.

3. *Alla straff, som kunna vara kränkande för barnen, i det läraren förebrår dem saker, som de ej rå för, och gör dem till föremål för bittert gäckeri, d. v. s. alla förebräelser och skymford för kroppsliga eller andliga fel, såsom blinde Peter, döfve Henrik, puckel, dumskalle, enfaldiga gas; alla kränkande anspelningar på härkomst, födelseort, föräldrars stånd och yrke, ledsamma familjeomständigheter o. s. v. Allt sådant är en skam för läraren, emedan*

det är oädelt och plump, och han tillfogar barnet en skriande orättvisa, som hos den kränkte kan väcka hat, afund och misstro mot hela verlden. — Barnen böra straffas, om de sins emellan förebrå hvarandra sådant.

4. *Alla uppmaningar till kamraterna att utskämma och bespotta den felande. Den, som gör det, besinnar icke, att detta alldeles qväfver all hederskänsla hos den bestraffade, som antingen står känslolös, eller ock i fullt raseri försvarar sig, eller i förtviflan skrattar åt sin egen smälek. En sådan uppmaning är en verklig förförelse till synd, hvars farliga följder ingen kan beräkna.*

5. *Allt, som hindrar barnets tillväxande i kunskaper, t. ex. ståendet utom dörren eller uteslutandet från en lektion, under längre eller kortare tid. Sådant är en orättvisa, emedan barnet har rätt till undervisning, så länge det ej är från skolan förvist. Hit räknar jag äfven nedflyttning i lägre cirkel, emedan barnet der ingenting kan lära. All nedflyttning såsom straff bör endast begagnas inom läsecirkel.*

6. *Alla straff, som nedsätta lärarens värde, och äro för honom såsom memiska och bildad man opassande. Dit räknar vi alla straff, hvarigenom läraren tillkännagifver sin brist på förstånd och takt, alla plumpa ordasätt från pöbelspraket och allt elakt spott och tadel i plat-ta, dumma och grofva uttryck.*

7. *Alla straff genom penningsböter eller*

förlust af barnets egendom. Dessa blifva anledning till stöld och lögn. Barnen måste ju stjåla, för att kunna betala, när de intet ega. Hafva de deremot handpenningar att betala med, så frestas de att ljuga, när de inför sina föräldrar skola göra reda för hvad de emottagit. Sådana straff äro äfven en orättvisa, emedan man egentligen bestraffar föräldrarna. De föranleda ock till den syndiga tron för hela lifvet, att alla brott kunna genom böter försonas. Saker, som barnet under läsetimmarna begagnar till lek, böra tagas i beslag för några dagar, men alltid snart återställas. Göras sådana beslag ofta för samma barn, bör läraren återställa sakerna till föräldrarna, i fall de äro förståndigt folk. Skadar barnet något skolan eller annan tillhörigt, bör läraren vända sig till föräldrarna för att begära skade-ersättning. Barnet lockas eljest att stjåla eller ljuga.

8. *Såsom straff bör aldrig något användas, som barnet eljest är pliktigt att göra, såsom att gå i kyrkan, att läsa i Bibeln, att göra bön, o. s. v.*

9. *Läraren får lika litet som läkaren någonsin säga, att ett felande barn är oförbätterligt; ty 1:o är detta alltid en osanning, och 2:o fördröjer just denna obetänksamma underrättelse förbättringen, emedan barnet möjligen kan falla på det orådet att tro läraren, och till följe deraf alldeles slå ur hågen att sträfva till någonting bättre. — Ej heller får läraren någonsin*

besluta att ej fråga efter ett barn, när diskiplinarymedlen ej tyckas hafva någon verkan. Han får aldrig ledsna att troget arbeta på barnets förbättring så länge det är under hans vård. Till hvarje hjerta finnes alltid någon väg, fastän den kan vara dold mellan törnen.

Möjligen tycker någon, att jag vill utmönstra alla straff i skolan, och ej lemna några igen. Det är beklagligt, om jag rakat kassera alla en gammal skolmästares vanliga straff, men jag kan ej hjälpa det. För att likväl ej lemna honom alldeles redlös, vill jag uppräknat några, hvilka, om de rätt användas, ej äro skadliga, utan *kunna* bidra till uppnäendet af skolans mål, men dervid likväl först anmärka, att man ej kan uttänka något straff, som icke blir o-verksam, ja skadligt, om det utdelas på ett förvändt sätt.

Till de i allmänhet tillåtliga räkne vi bland *själsstraffen*: ett bestraffande ögonkast af läraren, barnets uppropande med allvarlig stämma, förebräelse, nedflyttning, anmärkning i sedebocken, daligt månads- eller halfårs-betyg, anmälan för föräldrarne, varning af skolans inspektör. Af de *blaudade*: staende vid dörren, utom bänken eller i en vrå, eftersittning, flyttning på från kamraterna skiljd plats, arrest och relegation; och bland de *sinliga*: kroppsaga och beröfvande af någon sinnlig njutning, såsom delaktighet i skolfesten o. d.

Bland dessa straff vill jag i synnerhet re-

kommendera sedeboken och månadsbetygen, emedan erfarenheten visat, att de, med förstånd begagnade, kunna göra nästan alla andra straff obehöfliga.

Arrest får ej användas på för små barn, och har på de tröga och på dem, som äro vana vid instängning, föga verkan. Rummet, der de instängas, får ej vara osundt och mörkt, och bör kunna noga observeras. Detta straff är och bör alltid anses såsom ytterst strängt, och icke användas, utan i högsta nödfall på de barn, hvilka äro för stora att få kroppsaga.

Kroppsaga. Änskönt det för ej många är sedan var skolans universalmedicin, och ännu är mängen svag broders enda tröst, drager jag dock ej i betänkande att förklara, att det är det sista medel, som en lärare bör taga till. Det bör egentligen endast brukas, der andra förnuftiga medel ej hjälpa, för att bringa den felande till besinning, ty såsom ett själens läkemedel kan det enligt sin natur aldrig anses. När straffet är gifvet, måste skolmästaren ifrigt vara verksam för barnets förbättring; ty agan i och för sig förbättrar alldeles icke. Genom bruk deraf frestas han mest att förga sig mot sina barn, och att således adraga sig obehagligheter från föräldrarna.

”Den skolmästare, som vill bygga sitt anseende på ryggen eller någon annan kroppsdel, och ej har någon annan uppfostringskraft, än den, som ligger i hans armsenor, kunde ha blif-

vit en god tröskare, men är en erbarmlig skolmästare,” säger Zerenner.

Skolmästaren betänke därför, ju sämre skola, ju mera stryk; ju mera stryk, ju sämre lärare. Det är en skam för en skola, att stryk der ofta utdelas.

Läraren bör aldrig hafva något straff-instrument i skolan, och aldrig slå med käpp, lineal eller dylikt. Medan riset hemtas, kallnar vreden.

Rådligast är, att läraren gör sig till en lag, att aldrig straffa förr än lärotimman är slut. Kroppsaga bör ej heller utdelas hvarken straxt för eller straxt efter en bönestund.

Man bör aldrig använda kroppsstraff, förr än man några gånger hotat dermed förut.

Har skolmästaren en god och nitisk prest till sin förman, så vill jag råda honom, att alltid rådgöra med honom, innan han utdelar aga. Har han en liknöjd pastor, bör han handla efter eget förstånd och samvete.

Måste en skolmästare tukta genom stryk, så bör han alltid nyttja ris eller smal rotting; det är mera oskädligt än något annat, och endast slå i storändan. Han kan då icke skada, om han ej straffar som en barbar.

Hufvudregeln blir likväl: gör all kroppsaga onödig. Att detta är möjligt, bevisa redan många skolor, der stryk ej på åratals utdelats, men der läraren ändå är ”herre i sin klass.”

Eftersittande bör ej brukas för ofta och ej äläggas många på en gang. Det förlorar då alla egenskaper af straff.

Eftersittaren bör aldrig sakna eftersyn. Får han göra hvad han vill, så blir det åtminstone ingen ting nyttigt. Han bör äläggas att göra arbeten, som förut äro försummade, och ej sadant, som framdeles skulle ske.

Man välje till eftersittningstimma, icke den tid, som följer på 2 eller 3 läsetimmar, utan helst någon skolfri eftermiddag på hvardag. Detta är för helsan mindre skadligt, och för barnet svårare.

Eftersittarens föräldrar böra alltid underrättas om barnets vistelse, på det de ej må ängslas öfver dess frånvaro.

Förvisning från folkskola bör egentligen aldrig ske; ty hvarthän skall väl då det olyckliga felande barnet taga vägen? Hur skall det få undervisning och rättelse? Föräldrarna kunna eller vilja naturligtvis icke förbättra det; ty hade de kunnat, så hade barnet ej blifvit förderfvadt. Skolan måste därför göra hvad hon kan i det längsta. Skulle likväl, hvilket dock knappast förekommer, något barn vara så förstördt, att det föraktar god och sträng behandling, och hotar att förderfva de öfriga barnen, då bör skolmästaren rådgöra med skolstyrelsen. Innan likväl förvisning kommer i fråga bör skolmästaren försöka att afhålla den unga förbrytaren från umgänge med kamraterna, och således göra honom oskadlig; man sätte honom ensam, förbjude honom att tala till kamraterna, och tillåte ej dessa att besvara hans frågor, eller leka med honom under fristunderna; låte honom ej

följa dem på hemvägen, och straffe hvarje öfverträdelse häremot genom kroppsaga. Han kan då åtminstone ej skada någon i skolan; och genom umgänge hemma kan han skada kanske ännu mera, om han är relegerad. Denna ytterligt stränga korrektionella behandling får likväl ej lättsinnigt tillgripas, utan endast då, när man märker flera utbrott af verkliga förbrytareanlag, *men aldrig för en eller annan, om än aldrig så svår, enstaka förseelse.*

Hufvudregeln för skolmästaren blir dock: förekom fel, derigenom att du följer de allmänna disciplinar-reglorna; förvärfva dig barnens kärlek och aktning; undervisa väl; sök att förmå föräldrarne, att plannessigt i förening med dig använda förnuftiga uppfostringsmedel; sök att förvärfva dina förmäns förtroende, och gör allt för att bilda barnen till sanna kristne. Ju skickligare du är i alla delar af ditt yrke, ju bättre disciplin får du, och ju mindre behöfver du straffa.

III. Disciplinen i Skolan uppehålles vidare genom lärarens fördelaktiga personlighet.

Lärarens fördelaktiga personlighet är ostridigt ett af de bästa medel till upprätthållande af tukt och sedlighet i skolan. Läraren måste vara själen i sin skola. Från honom måste, genom Guds hjälp, barnens andliga lif liksom

genom smitta utgå. I honom, i hans personlighet måste också deras sedliga lif vara grundadt. Genom honom, genom hans blotta anseende och exempel kan mycket ondt förekommas och mycket godt utvecklas. Skall hans personlighet kunna verka något godt och välsignelserikt i skolan, så måste skolmästaren kunna uppfylla följande fordringar: *)

1:o. Han måste vara en religiös och strängt sedlig man, rättvis och ordningsälskande. Alla lärarens fel i detta hänseende reta barnet till efterföljd, och hvarken god skoltukt eller hus-tukt förmår alldeles utplana det onda, som lärarens exempel framkallar. Läraren bör därför vara en from kristen, utan att likväl bemöda sig, att genom yttre miner, åthälvor och ord visa detta för alla. Det behöfves ej för barnet. Det efterapar instinktmässigt lärarens religiositet, sådan den är. Genom hyckleri kan han aldrig i längden bedraga. Hela hans lif bör hafva en pregel af innerlig fromhet, hufvudsakligen visande sig uti en sträng vandel. Det måste vara lärarens heliga grundsats, att bemöda sig, att alltid kunna säga till sina barn: Gör som jag säger, och äfven som jag handlar. De dygder, hvilkas saknad mest märkes i skolan, och som läraren därför måste bemöda

*) Jag har redan förut omtalat de egenskaper, man har att fordra af en skolmästare i allmänhet. Jag utbeder mig, att här ännu en gång få genomgå dessa egenskaper med serskildt afseende på deras inlytande såsom diskiplinarmedel.

sig om att alltid utöfva, äro: *Kärlek till rättvisa och ordning.* Intet sårar, och intet upprettar barnet mera; intet alstrar så lätt hat och förakt mot läraren som orättvisa. Orättvisans synd kan barnet aldrig fördraga, och det förlåter lättare många andra fel. Deremot har erfarenheten lärt, att en för öfrigt oduglig lärare, endast genom sträng rättvisa, länge kunnat uppehålla sitt anseende. Dock får ej endast detta göras och allt annat låtas.

Nästan så viktig är *kärleken till ordning.* Den lärare, som ofta kommer för sent i skolan och slutar för tidigt; som löper från skolan under pågående undervisning; som icke har egna undervisningsmedel i behörig ordning; som börjar sin undervisning utan förberedelse, och som undervisar derefter; som ej korrigerar några arbeten, eller låter felen stå qvar; som icke allvarligt tillhåller sina barn, att komma och gå i ordentlig tid, att förfärdiga och inlemna sina hemarbeten på bestämd tid, att utarbete dem ordentligt m. m. s.; med få ord, den lärare, som är oordentlig i sin skola, han kan vara öfvertygad, att hans skolbarn äfven blifva sådana, och att all aktning för honom går sin kos. Lärarens eget ordningssinne verkar deremot kraftigt på barnen, utan att han sjelf behöfver eller får hålla mycket tal derom.

2:o. Han måste ega ett bildadt förstånd, lärareklohet och ett godt förråd af kunskaper, som hans kall fordrar. Lärarekloheten bör leda honom, da han bedömmar sina barns oli-

ka sinnelag, och bestämmer de för hvar och en mest passande diskiplinarymedel; den bör leda honom att tänka tillbaka på sin egen ungdom, för att finna, huru barn och ynglingar tänka; hvilka fel, som äro vanligast för barn; huru de lättast kunna asböjas och hindras; den bevarar honom för öfverilningar af hvarje slag, för bakvända föreskrifter, som ej kunna utföras; för öfverilade rådslag och obetänksamma yttranden. Eftertanka och god vilja äro härvid af nöden. — Med ett bildadt förstånd måste äfven förenas ett godt förråd af kunskaper. Han måste i minnet ega det, han skall meddela. Få saker se dummare och mera illa ut, än att läraren vid undervisning och examinering ständigt ligger med näsan i läroboken. Ingen ting väcker mera barnens missaktning. Ett barn, som kan sin lexa, och kunde gifva frågor derur utan bok, fattar dervid lätt den tron, att det är klokare än skolmästaren. Genom sin okunnighet löper han ock ständig fara att fråga och förklara någon ting oriktigt, och således gifva hugg på sig. Märka barnen hans okunnighet, så är han illa i bet. De pina honom då med tusende dumma och slippriga frågor; och om han än kan tysta frågvisheten, så skratta dock de klippskare i mjugg åt hans okunnighet. En skolmästare måste därför städse bemöda sig att vidmakthålla och föröka sina kunskaper, så kärt det honom är, att han själf ej skall blifva en visa i skolan, och hans skola en visa i bygden.

3:o. *Han måste hafva goda undervisnings-*

gåfvor, och förstå att meddela en grundlig, fattlig, användbar, underhållande och värdig undervisning. Undervisningen i en duglig lärares hand är ett kraftigt diskiplinarymedel. Kristendomens läror, föredragna med anda, känsla och lillighet, göra alltid intryck på barnasinnets, och förekomma icke endast många fel, utan väcka äfven många goda föresatser. Läraren bör därför förmana, varna och, genom förståndigt användande af exempel, söka tala till hjertat. Äfven Historia, Geografi och Naturlära kan af en duglig lärare på många nyttiga sätt användas till utbildande af barnens religiösa omdöme. — Men ännu mera verkar en god undervisning till befordrande af disciplin derigenom, att lärarens personlighet ställes i ett fördelaktigt ljus. Barnet böjer sig ovilkorligen för lärarens högre gåfvor; det känner, att undervisningen gagnar, och det aktar och ärar den man, som är så vuxen sitt kall. En god undervisning gagnar äfven derigenom, att den vänder barnens tankar på nyttiga saker, och skaffar dem något att göra äfven under fritimmarna. De hinna då ej med att fundera ut så mycket ondt, som om de ginge fafänga.

4:o. *Han måste känna det rätta sättet att taga sina barn, att behandla dem, och att yttra sig till dem.* Den bästa vilja kan härutinnan misstaga sig. Skolmästaren måste dertfore vara på sin vakt, och noga besinna följande regler:

a) *Han får icke vara för sträng mot sina barn.* Den lärare kallar jag för sträng, som alltid gör de strängaste fordringar af barnen både i anseende till kunskaper och uppförande, och som genast använder de svaraste straffen för hvarje fel, utan att först börja med de lindrigare. För stor stränghet gör barnen ledsna, trotsiga, motspänstiga och skygga, och utplånar kärleken ur deras hjertan; ”ty den, som fruktar, han är icke fullkommen i kärleken, och fruktan hafver plaga med sig.”

b) *Han får icke klena med eller vara för eftergifven mot sina skolbarn.* Om läraren icke bestraffar ofta upprepade förseelser; om han genom böner och tarar låter beveka sig att icke fullborda en efter mogen öfverläggning gjord hotelse, eller efterskänka lagbrytaren ett förtjeut straff; om han ser genom fingrarne med otillbörligheter, som i hans närvaro begås; om han later *alla* ursäkter gälla, då är han för flat; och detta förhållande, det må härflyta antingen af beqvämlighet, af kvinnlig svaghet eller af en förvänd åsigt om pligt, medför alltid de skadligaste följder. Han förlorar aktningen och föranleder en mängd fel, som vid tillbörlig stränghet aldrig skulle visat sig.

c) *Han vare alltid vänlig mot sina skolbarn;* han vise dem, när han talar med dem, och icke har något att bestraffa, ett vänligt ansigte, och late alltid märka, att han är deras vän, och att han med nöje vistas ibland dem. Han bör likväl akta sig för tvänne klippor: för-

trolighet och söthet. Ehuru vänlig och nedlåtande läraren än bör vara, så måste dock barnen alltid hållas på ett visst vörnadshjudande afstånd. De böra aldrig få uppföra sig så ogeneradt i hans närvaro, som om han vore deras gelike; icke tillåta sig att klättra upp på honom, stänga dörren för honom eller göra honom till föremål för eljest oskyldiga gyckel-spel. Lärarevärdigheten står da på språng, och man måste på ett förståndigt vis söka afstyra saken. Men farligare är, att antaga en tillgjord söthet i miner och atbörder. Sadant är alltid vedervärdigt, och söthet blir en karrikatur på sann vänlighet. Barnen förstå detta likasom genom instinkt, och den sötaktige blir föremål för härmning och gyckel.

d) *Han får icke vara kätande och ombytlig;* han kan då aldrig förvärfva sig barnens kärlek och aktning. ”En gång säga och dervid förblifva, är bättre än hundra gånger tala,” sade Gustaf Iste.

e) *Han bör hafva tålmod med sina skolbarn.* Om nagon behöfver tålmod, så är det han, för att värdigt kunna lösa sin stora uppgift. En otalig lärare begär icke endast ett barnsligt fel — ty det är otalighet alltid — och beröfvar sig derigenom en del af barnens aktning; utan han förderfvar äfven, då han ofta öfverilar sig, mycket godt, som han genom förståndiga åtgärder verkat; han förlorar lusten att fortsätta sitt arbete med eftertryck, och han

ger anledning till disciplinärfel, som utan hans otalighet aldrig hade förekommit. Han verkar, att barnen skratta at honom, trotsa honom, blifva missnöjda och öfverila sig i utarbetningar och svar. Derföre får läraren aldrig tröttna att med segt talamod rätta och förbättra barnens fel, och vara öfvertygad, att de skola erkänna hans talamod, och med större kärlek och aktning löna honom derför.

f) *Han bör aldrig skryta med sig sjelf i skolan*, aldrig tala om sitt nit, skicklighet, talamod, kärlek m. m., utan blott visa detta allt i sina gerningar.

g) *Han akte sig för det minsta sken af egen nytta*. En fel göra läraren mera föraktlig i barnens ögon än detta. Om det är bekant, att läraren mottager skänker, ja, om han endast misstänkes derför, så synas hans disciplinäriska förfaranden för barnen alltid i en tvetydig dager. Straffar han någon, som gifvit honom skänker, mindre strängt, emedan vissa mildrande omständigheter finnas, eller telet är mindre straffbart: så kan han säkert räkna derpå, att de öfrige anse hans mildhet såsom en partiskhet; och för samma kränkande misstänka är han äfven blottställd, om han blir tvungen att strängare straffa ett barn, som inga skänker gifvit honom. Den, som gifvit en skänk, poekar äfven derpå, och tillåter sig mången otillbörlighet i det hopp, att han ej skall straffas derför, och icke sällan hindrar den tryckande känslan af en på honom hvilande förbindelse den eljest

dugtige läraren vid utöfningen af hans domarekall. Den, som ingenting haft att gifva, känner sig utskämd och kränkt, och blir lätt så misstänksam, att han tycker sina kamrater alltid sig föredragna och sig alltid tillbakasatt, och tror städse orena bevekelsegrunder vara orsaken till lärarens förfarande. Derför bör läraren akta sig att emottaga skänker af barnen, så länge de besöka skolan. Han bör också aldrig i skolan nämna, att han gerna skulle önska det eller det. Från en afgående elev må han gerna emottaga en af godt hjerta gifven gåfva, men han bör ej omtala det i skolan, emedan det kunde fattas såsom en uppmaning till de öfrige att göra på samma sätt.

h) *Han bör akta sig att inför sina skolbarn fälla ett hårdt omdöme om deras föräldrar och anhöriga*. Vid försummelser skjuta barnen ofta sina målsmäns förbud före; föräldrarna behandla ofta sina barn på ett förvärdt mot skolmästarens åsigter stridande sätt, eller göra någonting dåligt, i hvilket barnen blifva inblandade; Icke sällan frambära barnen från föräldrarna försmädliga yttranden om läraren eller skolan. I första hettan frestas läraren då att fälla ett bittert ord om föräldrarna, som ej borde hörts af barnet. Barnets känslor såras derigenom; yttrandet berättas hemma och gifver anledning till nya yttranden af föräldrarna, som säkerligen ej bidra till höjande af lärarens anscende.

5:to. *Läraren måste bemöda sig att hans yttre blir värdigt och imponerande.* Han akte sig lika mycket för pedantisk styfhet, som för svaghet och skygghet i gång och hållning; hans miner och åtbörder måste öfver hufvud vara fria från hvarje slags onaturlighet och fula vanor; han måste bemöda sig om ett städadt, men icke tillgjordt språk, och ett tydligt, rent, naturligt och välklingande uttal; han måste akta sig för obehagliga och löjliga manér vid undervisningen och i umgänget med barnen, och alltid visa sig i renliga och anständiga kläder. Iakttag ej skolmästaren detta, så skratta barnen åt honom; och skratta de åt honom, då står aktningen på språng.

IV. För att grunda och upprätthålla tukt och ordning i skolan bör läraren äfven begagna förmän, föräldrar och barn.

Förmän. Skolmästarens närmaste förman är skolstyrelsens ordförande, presten. *När och huru* bör denne ingripa i diskiplinen?

När? Han bör så ofta besöka skolan, att han känner dess tillstånd, och genom tillfälliga anmärkningar, än öfver ett, än öfver ett annat föremål, visa, att han intresserar sig för skolans väl. Dessutom bör han ingripa i diskiplinen 1:o när skolmästaren uppmanar honom dertill, d. v. s. när skolmästaren är villrådlig, eller

när ett straff eller en belöning behöfver förhöjas eller mildras. 2:o när föräldrarna uppmana honom dertill, antingen för barnens eller lärarens skull. 3:o när han märker, att läraren är för svag eller för oförståndig att upprätthålla diskiplinen, och ej inser att det går på tok.

Huru? Först och främst alltid så, att skolmästarens anseende icke nedsättes, utan alltid understödes och höjes; ty barnens uppfostran åligger i främsta rummet läraren, ej förmannen. Skolmästarens diskiplinariska åtgärder böra dertill aldrig offentligen förkastas, utan endast modifieras eller bekräftas. En tillrättavisning till läraren bör aldrig gifvas i skolan, utan mellan fyra ögon. Förmannen bör aldrig lägga sig uti en duglig lärares åtgärder. Han bör genomse sedeboken och betygen, revidera läseplanerna, och när han behöfver ingripa i diskiplinen, göra det på ett sådant sätt, att hvad han gör synes vara gjordt af läraren sjelf. Wid klagomål öfver partiskhet och orättvisa anställe han den noggrammaste undersökning. Äro klagomålen ogrundade, så böra föräldrarna tillrättavisas. Äro klagomålen grundade, böra de klagande få löfte om rättelse: läraren sin tillrättavisning mellan fyra ögon, och rättelsen göras på klokt sätt af läraren, så att han ej comprometteras. Med få ord: allt hvad förmannen gör i skolan bör vara i samråd med läraren, och så klokt anlagdt, att denne ej tränges i bakgrunden, utan alltid framstår sasom ensam handlande. Förmannen

bör endast uppträda såsom den hög्रे makt, som gifver handlingen betydelse.

Så handhafdt blir förmanskapet ett kraftigt medel till god tukt och ordning. Barnen inse att deras uppförande granskas af flera än skolmästaren, och att dennes åtgärder vinna bifall och stöd på hög're ort; och denna insigt verkar magiskt på dem. Ett sådant inflytande kan likväl endast presten vinna, och *han* endast i det fall, att han är den man, han bör vara.

Föräldrar. Att föräldrarna måste vara behjelpige till uppehållande af en god disciplin, är lika så naturligt, som nödvändigt. I hemmet borde den egentliga uppfostran göras; skolan kan blott vara medhjelpare. Skola och hem böra derfor stå i ständig vaxelverkan med hvarandra. Föräldrarna böra noga känna skolstadgarne, och läraren föräldrarnes uppfostringsgrundsatser; ty de arbeta ju för samma mål. Det är icke så på många ställen; men det är skolmästarens pligt att bemöda sig om att bilda en sådan vaxelverkan. Det är nästan otroligt, hvad en sådan kommunikation verkar fördelaktigt på barnen. De vörda alltid mera en i hemmet välkänd person. De, som älska sina föräldrar, vilja ej genom odygd i skolan bedröfva dem; och de, som frukta sina föräldrar, våga ej förtörna dem.

Läraren bör derfor samtala med föräldrarna om deras barn, och dessas rätta behandling, samt underrätta dem om barnens uppförande,

om hvad han berömt och hvad han tadlat, på det att hans åtgärd må hemma ännu en gång kunna repeteras. Men han bör ej springa till föräldrarna med klagan eller beröm öfver hvarje småsak; ty den muntliga eller skriftliga berättelsen gör stundom djupare intryck än nyttigt är. Endast det ovanliga bör genast berättas, för att äfven hemma kunna genast rätt behandlas. Vilja föräldrarna ej hjälpa honom, så har dock skolmästaren gjort hvad han borde. Vilja deremot, hvilket stundom händer, föräldrarna *föreskrifva* huru han bör behandla deras barn, och *befalla* honom att underlåta eller återkalla en nödig bestraffning, då får skolmästaren ej vara så svag, att han frångår, hvad han en gång med öfverläggning såsom gagneligt beslutat. Dock bör skolmästaren komma ihåg, att det är hans skyldighet, att alltid höfligt svara på föräldrarnas förfrågningar om orsaken till en bestraffning. Det är lärarens skyldighet att straffa, men det är föräldrarnas rättighet att få veta orsaken dertill.

Barnen. Hufvudsaken härvid är, att läraren söker bilda sig en stam af ärliga, dugtiga gossar. Denna stam, som, om möjligt, äfven bör sitta öfverst, skall grunda och leda den allmänna andan i skolan; de böra föregå de nykomna med goda exempel i flit, ordning m. m.; de vinna de välartade lätt, och tvinga på flerhanda sätt de sämre att omsider sluta sig till dem. At dem böra klassens äreposter uppdragas; de måste se efter de andra i lärarens frän-

varo, och tillsäga läraren, om några verkliga osedligheter ske. De måste se efter, att ingenting ligger kvar på bänkarna, att allt sättes på sin bestämda plats, och i allmänhet söka förekomma hvarje oordning. På deras utsago bör läraren hufvudsakligen lita vid undersökningar. — *Men* skolmästaren bör aldrig tillåta, att de upphäffa sig till tyranniska herrar öfver de andra: att de alltid spela spejare och hemliga angifvare, och än mindre att de vilja vara domare och tuktomästare. Derigenom vanära de sitt embete, missbruka lärarens förtroende, och ådraga sig kamraternas hat, så att många förseelser deraf framkallas. Derfor måste skolmästaren alltid hafva ett vaksamt öga äfven på dem; tydligt låta dem veta, att de ej hafva något att befalla, och att de ej få störa sina kamrater i deras oskyldiga tysta yttringar, när läraren är borta. De äro endast lärarens verktyg, och så snart de befinnas odugliga eller oredliga, måste de genast afsättas. — Deremot bör läraren ej tala, att hans medhjelpare blifva förföljda, för det de göra sin skyldighet. Icke alltid äro de bästa de starkaste, hvarför det händer, att de få stryk af de osedliga, som äro dem öfverlägsne. Barnen vilja också understundom ej emottaga skolans äreposter. Derröre bör läraren söka höja embetets värde, och bestraffa hvar och en, som djerfves misshandla eller skymfa någon, för det han gjort sin skyldighet.

Förstår läraren att göra barnen intresserade

för skolans goda gång, så att de betrakta sig såsom delegare i skolans skam eller ära, då kunna de hjälpa honom mycket. Men bryr läraren sig ej om, är han för lat att leda och granska allt, då blifva de bästa anordningar och äfven denna mera skadliga än gagneliga.

De i skolan oftast förekommande fel och deras behandling.

För att rätt behandla i skolan förekommande fel, måste skolmästaren gå tillbaka till felets orsak, och afse hvarje barns sinnelag, ålder, bildning, hemvanor m. m., och söka utleta de innersta motiverna; men dessa kunna ej säkert finnas, och felen ej rätt behandlas, om ej läraren tänker sig tillbaka till den tid, då han sjelf var barn, och eftersinnar, huru han då tänkte och kände. Hvad som förorsakade och botade fel då, måste nu hafva ungefär samma verkan, emedan menniskan i allmänhet är sig lik.

De vanligaste för båda könen gemensamma barnfel äro: *Oordning, motspänstighet och trots, retlighet och trumphenhet, tröghet, ouppmärksamhet, oanständighet, ohöflighet, gäckeri, lögn, bedrägeri och stöld.*

Till *Oordning* räkne vi

a) Försummelse, ett verkligt kors för hvarje nitisk lärare, hvilket han bör, så mycket möjligt är, söka förebygga. Sättet hvarpå han

undervisar, och hans personlighet, kan göra mycket till befordran af skolbesök, men ofta nödgas han vidtaga tvångsätgärder.

Den lägre folkklassens barn försumma mest skolan, dels emedan de äro oftare sjuka, dels emedan föräldrarna behöfva dem, dels emedan de äro illa klädda. I allmänhet hör läraren tillhålla dem att i förväg bedja om lof, och strängt efterhålla den, som försummar detta; dock kunna fall gifvas, då detta är omöjligt, hvarvid läraren måste vara belåten med undskyllningen efteråt. Dock bör läraren taga för regel, att han sjelf aldrig gifver lof mera än för I högst 2 dagar. För längre tid bör förfallet anmälas för närmaste förman. Hvarje förfall bör noga pröfvas, innan lof utdelas. Nära anhörigas sjukdom, göromål, hvartill föräldrarna nödvändigt behöfva barnet, och brist på kläder, måste anses såsom giltiga förfall. Dålig skodon om sommaren gör dock ingenting. Andra förfall måste regelbundet förkastas. Försummelse, som ej giltigt kunna ursäktas, måste bestraffas genom oflitstecken i sedeboken eller genom nedflyttning, om än föräldrarna äro orsaken dertill. Begår barnet försummelse med eget uppsåt, bör det slutligen straffas med kroppsaga. Bäst är likväl, om läraren kan förmå föräldrarna att utdela denna aga, emedan agan i skolan ännu mera afskräcker barnet att gå dit. Förr än kroppsaga utdelas bör skolmästaren likväl försöka med att låta den försumlige sitta efter i skolan så många fritimmar, som han försum-

mat lectioner. Derjemte bör han åläggas, att någon tid hvarje morgon vänta vid kathedern, tills läraren kommer, och serskildt får se, att han passer på sin tid. Alla försummelse bör noga antecknas och utsättas på alla betyg. Föräldrar, hvars barn ofta försumma sig, bör anmälas för skolstyrelsen. Större barn bör få sitt latstreck och slutligen anmälas för presten, som ej lärer underlåta att varna den felande.

A N M. I Tyskland äro penningböter i lag bestämda för de föräldrar, som ej tillhålla sina barn att ordentligt besöka skolan. Det vore väl, om sådant ansvar äfven blefve stadgadt hos oss, emedan det i skolstadgan bestämda icke utan menigheternas betungande kan tillämpas.

b) Att komma för sent är äfven en oordning, som icke bör tålas. Barnet går miste om en del af undervisningen, och stör sina kamrater genom bullret vid ankomsten. Läraren, som alltid sjelf bör infinna sig i skolan något före timmans början, begynne alltid undervisningen på slaget, och låte alla, som komma sednare, ställa sig tysta vid bänken, om de öfriga barnen sitta, men eljest ingå i sin cirkel. När timman är slut, låte han hvar och en göra reda för orsaken till sin försummelse, hvarvid han antecknar alla, som ej kunna gifva antagligt skäl för sig. Upprepas felet, bör anteckning ske i sedeboken, och barnet alltid kvarhållas i skolan efter timmans slut så lång tid, som det vid timmans början försummade.

c) Uraktlåtet eller för sent inlemnande af förelagda arbeten, samt vårdslöshet vid deras förfärdigande. Skolmästaren akte sig att gifva barnet för mycket att göra. Han anmode föräldrarna att lemna barnet frihet från andra arbeten, på det att det må få tid att göra hvad det bör. Äro läraren eller föräldrarna på något sätt skuld till försummelsen, bör barnet ej straffas. Wanligen ligger felet dock hos barnet, som antingen är för lättsinnigt, flyktigt, latt eller trögt. Straffet måste vanligen blifva detsamma, ehvad orsak det vara må. Har läraren föreställt barnet, hvilka luckor i dess vetande, som genom vårdslöshet uppkomma, samt huru långsamt undervisningen måste komma att gå; har läraren använt förmaningar, varningar, hotelser, så måste straffen börja med anmärkningar i sedeboken och månadsbetyget. Det försummade måste göras; det illa gjorda omarbetas vid eftersittning i skolan, under de timmar, hvilka eljest skulle varit fristunder. — För sent inlemnade arbeten böra äfven korrigeras, men ej i fall skolmästaren märker att barnet "smidt" hos någon, som redan fått sitt arbete korrigeradt. I detta sednare fall bör barnet göra om arbetet vid eftersittning. Strängare straff behöfvas vanligen ej.

d) Ingen eller dålig öfverläsning af en bestämd lexä. Ligger skulden hos barnet, så bör man bruka samma straff, som för föregående. Mot dem, som ha trög fattning, bör läraren vara tålig och lugn; gifva dem korta

lexor och förklara för dem väl, innan öfverläsningen börjar. Det händer, att sådana ha mera förstånd än minne, hvartöre de genom tydlig förklaring lätt inhämta en lexä, som de ej utan största ansträngning skulle kunnat lära sig ur boken. För hvarje timma bör bestämmas en viss, efter barnets förmåga lämpad lexä, för hvilken det bör göra reda. Kan det ej, bör anteckning derom ske, och ny lexä för nästa timma bestämmas. Den gamla lexan blir restlexa, och bör uppläsas någon följande timma. Detta är nödvändigt, ty skall ett minneslöst barn sitta med en lexä, tills den är väl inlärd, så hinner det aldrig framåt, ledsnar vid arbetet och lär sig aldrig något. Far det deremot gå framåt ett stycke, så händer det, att intresset väckes, och att det går bra vid 3:dje eller 4:de repeteringen. Ett godt hufvud må dock aldrig tillåtas att så slarfva sig fram; men för de tröga är det den enda möjliga methoden vid läsning af katekesen, bibliska historien o. d. Om de icke på detta sätt lära sig alla detaljerna, så få de åtminstone en allmän öfversigt eller en aning om saken, och det är för vanlottade barn bättre, än att de fått sitta evinnerligen med några få blad, för att förgäfves försöka att lära sig dem väl.

Skolmästaren måste noga söka förekomma, att icke barnet får vana att vid öfverläsningstimmarna hänga öfver boken, utau att göra någon nytta. Barnet måste vänjas vid flit; ty flit, liksom många andra goda egenskaper, kan och bör

vara en vana. Att göra rätt af vana utesluter icke känslan af pligt.

För barn, som ega förmåga, men ej vilja, att lära sig en lexa, är eftersittning lämpligaste straffet, och bör alltid användas, emedan det i detta fall alltid blifver verksamt.

e) Föresägning, och svar af den, som ej är tillfrågad. Båda äro visserligen obetydliga, men högst förargliga och odrägliga ordningar. Läraren hindras derigenom att lära känna hvad hans barn veta eller icke veta, emedan han ej vet, hvem som svarat. Den som behöfver betänketid, hinner ej att betänka sig innan en annan gläfsat, och de tröga och ouppmärksamma väckas aldrig ur sin tröghet, emedan de alltid räkna på att svaret lägges dem i munnen af en annan. Felet bör därför aldrig tålas. Hör läraren någon hviskning, utan att märka hvarifrån den kommer, bör alltid den tillfrågade tillhållas att säga sin sagesman, eller ock sjelf lida straffet. — Att svara på en fråga, som är riktad till en annan, bör alltid anses såsom oljud i skolan, och bestraffas genom varningar, ett oskyldigt speord, och slutligen, om ej annat hjälper, med anmärkning i sedeboken.

f) Ätande under lästimman hindrar den ätande att vara uppmärksam och störer de öfriga, hvarföre det vid lämpligt straff bör förbjudas. Läraren bör underrätta barnen om det orätta deri, och söka göra det löjligt. Dessutom är det ett naturligt straff, att matvaran

konfiskeras och antingen vid timmans slut gifves åt någon fattig eller åt något djur; men i intet fall bör läraren gifva det åt sina egna barn. Upprepas felet, bör anmärkning gifvas.

g) Störande af undervisningen eller kamraterna. Hit höra: skratt, skämt, grimacer, hviskningar, stötar, ryckningar, trängningar, väsen med fötterna, krypande under bänken för att hämta något, som ej blifvit nedfäldt, tillgjordt nysande, hostande och snytande. Sådant uppkommer dels af öfverflödande glädthet, dels af begär att göra förtret, och bör därför olika bestraffas. Först böra varningar och förmaningar försökas, sedermera anmärkn. i sedeboken, och annat behöfves vanligen ej, om läraren förstår att sätta sig i respekt. Förslår det likväl ej, böra straffen småningom skärpas vid hvarje af samma barn upprepad förseelse, tills förbättring följer. Barnen böra ej tillåtas att bedja grannarna om en bok, en pennknif, o. s. v., att stöta grannen af ovarsamhet, att nedfälla böcker eller dylikt på golvet och hålla väsen, när det skall upptagas. Sådant är väl mindre svårt och bör ej strängt straffas, men bör ändå ej löpa oanmärkt, i synnerhet om det upprepas, emedan det är ett okynne, som är mycket smittsamt, hastigt kringgripande och störande.

h) Oordentligt in- och utgående ur klassen. Det utmärker en viss råhet, att barnen vildt storma in i eller ut ur klassen, trängande, skuffande, skrikande och stigande öfver

bänkar och bord. Det är ock en oordning, som kan skada både barnen och skolrummet. Om läraren, som han borde, när han har många och små barn, vore den förste och siste i skolan, så kunde intet sådant ske, så vida han ej vore en oduglig mes. Men äfven i lärarens frånvaro bör dylikt icke kunna hända, om han tillsatt dugliga ordningsmän, som alltid böra öppna och sluta klassen. Läraren måste derföre göra det till en stående lag, *att hvarje barn via inträdet i skolan skall sätta sig på sin plats, och i sin ordning (bänkvis) gå derifrån, utan att hålla oväsen.* Passande straff, till och med kroppsgaga vid träget upprepande bör derför bestämmas.

I städerna öfverallt, och äfven i större byar böra barnen indelas i rotar efter som de bo. Inom dessa rotar uppställas gossarna 2 och 2, och förses med en eller flera rotemästare, som böra tillse, att alla gå ordentligt i sitt led. De, som bo närmast skolan, ställas sist i truppen, och skilja sig tyst derifrån, när de komma till sin husport, och så vidare, led efter led.

i) Egenmäktig förvexling af plats i skolan bör icke tillåtas. Will någon för drag skull eller dylikt vexla plats, bör han alltid vänjas att bedja läraren derom. Den, som egenmäktigt vexlat, bör visas åter till sin plats, med hot att, om han gör det en gång till, få en plats, som är ännu mindre behaglig. Wanligtvis behöfver man mot denna oordning ej tillgripa andra, än de smärre straffen.

k) Qvarlemmandet af böcker, taflor och andra saker bör icke tillåtas, emedan det är oordentligt. Bänkorningmännen böra anmäla allt sådant och eljest sjelfve derför svara. Offentlig och enskildt skrapa- eller ? i sedeboken, förslå vanligen till förekommande häraf.

l) Orenlighet på kropp, kläder och böcker. Renligheten bör noga och allvarligt inpreglas. Den, som kommer i skolan smutsig i ansigtet eller på händerna, och med okammat hår, bör utskickas, för att hyfsa sig, och strängare bestraffas om felet upprepas. Hafva barnen utslag, böra föräldrarna derom underättas på skickligt sätt, och tillsägas att ej sända sina barn åter i skolan, förr än de blifvit botade. Befinnes någon full af ohyra, bör läraren söka utforska, om han fått det tillfälligtvis af någon annan, eller det är vanligt. Läraren söke alltid ursäkta det inför de öfriga barnen, men ålägge barnet enskildt att gå hem och undersöka sitt tillstånd, och ej förr komma åter, än inqvarteringen är bortskaffad. Tillika underrätte han föräldrarna derom, och säge dem, att, om det upprepas, han då måste sätta barnet serskildt. Denna underrättelse bör dock ej ske genom budskickning med andra, utan muntligen eller skriftligen, emedan föräldrarna ofta äro högst ömtåliga i denna punkt.

Smutsiga och sönderrifna kläder äro en stor oordning hos förmögna barn. Med de fattige bör man öfverse; men man kan åtminstone for-

dra, att den värsta smutsen skall vara borta, och att trasorna ej blotta kroppen på något oanständigt sätt. I allmänhet begagne läraren hvarje tillfälle att förmana till renlighet, och föregå sina barn med godt exempel härutinnan.

m) Förstöring af eller skada på skolans möbler och kamraternas saker. Gossen vill gerna föreviga sig genom att inskära sitt namn eller vissa tecken i bänkar och bord, han nedmålar väggarna, sönderslår stolar och bänkar, sönderrifver kamraternas kläder, utvidgar hål och skador i väggar och golf o. s. v. Flickan nedkråtar förskrifter och böcker, bestänker kamraterna med bläck, rycker i tapeter o. d. Naturligaste straffet härför är att skadan ersättes. Denna ersättning böra föräldrarna betala, på det att barnen ej må tvingas att stjäla penningar. Sker skadan af elakhet och med berädt mod, måste anteckning ske i sedeboken eller kroppssaga tillgripas. — Uppsyningsmännen måste göras ansvarige för alla skador, hvilka ske, men ej af dem anmälas. Lärarens vaksamma öga, hastig lagning af sådana skador, som utan barnens skuld uppkommit*), i

*) Detta är högst viktigt, ty barnet aktar alltid mycket bättre den sak, som ser snygg och putsad ut. Men börjar en skola och dess inventarier att förfalla och blifva osnygg, så börja äfven barnen att med outröttlig ifver öka förstörelsen. Skärningarne i bänkarne blifva allt djupare, hålen i väggarne allt rymligare, smutsen på hvitneningen allt dunklare liksom genom ett trollslag. Regeln är derföre: *låt*

rättan tid använda föreställningar och någon gång ett gäckeri öfver den, t. ex., som, genom att skrifva sitt namn på en bänk, velat försäkra sig om en varaktig åminnelse såsom klädfringrad, bidraga mycket till utrotande af dessa fel, i synnerhet om läraren förstår att bilda någon allmän god anda hos barnen, så att de bemöda sig att göra sin skola utmärkt genom snygghet.

Motspänstighet, olydnad, egensinne, trots.

Dessa framkallas icke sällan af läraren sjelf, antingen genom öfverilningar, stränghet och hårdhet vid bestraffningar, eller för stora fordringar i ett fall, och för stor flathet och eftergifvenhet i ett annat. Läraren bör derföre akta sig, att dertill gifva anledning. Men finnes felet redan i en skola, så måste han försöka hvarje tillätligt medel att utrota det; emedan eljest hans hela inflytande står på språng, om det lyckas barnet att drifva igenom *sin* vilja emot lärarens. — Felet bör först behandlas med mildhet. Läraren förmane den motspänstige att betänka hvar han är, att ej glömma sig sjelf; att icke låta vreden förleda sig till obetänksamma handlingar o. s. v. Föreställningarna böra lämpas efter barnets sinnelag; men hjälpa de ej, så hote läraren med allvarlig och sträng ton; akte sig likväl för ho-

genast laga hvarje skada, som tillfogas skolan eller dess inventarier.

telser, hvilka han ej kan fullborda, och låte ej en uppbrusande hetta förleda sig till öfverilningar, huru retsam än barnets olydnad må vara. Ett imponerande yttre hjälper läraren mycket vid hotelser, i synnerhet mot pojkar. Den skyldige känner, att han har en man för sig, som kan hålla sitt löfte, och böjer sig därför för den kroppsliga öfvermakten. Är ej lärarens anseende djupt sjunket, så behöfver han vanligen ej mera än hota; men hjälper det ej, så måste straffet ovilkorligen följa. Hvilket straff läraren bör välja, beror af omständigheterna. Det strängaste bör ej första gången tillgripas, emedan stundom ej ens sträng kroppssaga förmår bryta utan blott förbittra ett envist sinne. Derföre vill jag föreslå, att läraren lemna den felande några timmars betänketid, i det han anmärker, att han vill se, om barnet äfven med kall blod är nog oförståndigt att bibehålla sin trotsighet. Wanligen faller modet, och läraren blir lydd. Men fortfar trotset, så underrätte han presten om saken, på det han med denne må kunna öfverlägga om lämpligaste tvångsmedlen; *ty läraren måste bli lydd i sin skola.* Har läraren genom stränghet och orimlighet framkallat motspänstigheten, så bör han i enrum genom lämpliga föreställningar söka drifva, icke sina orimliga, utan sina förståndiga fordringar igenom, om han rätt dervid skulle bedja barnet göra det för höflighet skull; ty af två onda ting bör man välja det minsta.

Retlighet och Trumpenhet.

Retlighet yppar sig ofta hos förklemade barn, som i fädernehuset aldrig fått någon motsägelse, utan alltid beröm. Det minsta tadel förekommer dem sedan som en förolämpning, en kränkning, hvilket de alltid visa genom sura miner, tårar och dylikt. Mest förekommer detta vid manbarhetsåren, och beror ofta ej af barnet sjelft. Läraren bör derfor ej deremot tillgripa stränga straff, utan antingen låtsas, att han ej märker det, eller ock visa dem det enfaldiga deri, och att det är en dum inbillning, att tro sig upphöjd öfver allt tadel; hvilka obehagliga följder retlighet medför i allmänna litvet, och allvarligt uppmana till beherrskande af alla sinnesrörelser. Ett godsinnat gyckel öfver barnets svaghet, så att det sjelf ler deröfver, skadar ej. Hjelper detta ej, bör barnet skiljas från de andras lekar, *"på det de ej må störas af dess retlighet."* Qvarblifvande i klassen för att besinna sig duger ock; men stryk förvärrar endast det onda, och gör sådana karakterer endast mera förstockade.

Trumpenhet, som varar hela dagar, och yttrar sig i ett trumpet väsende, tigande, korta och enstafviga svar, måste strängare bestraffas genom skamtecken, nedflyttning och dåliga månadsbetyg.

Tröghet och ouppmärksamhet under läro-timmarna.

Tröghet, som yttrar sig i sömnighet,

gäspningar, själsfrånvaro, stillatigande eller förvända svar vid uppfordringar genom frågor, kan vara följd af kroppslig svaghet och är vanlig under utvecklingsperioden, hvarför den måste med förstånd behandlas. Men skolans gång hindras derigenom i hög grad, och läraren måste därför göra allt, för att utrota den, så att den icke må öfvergå till en vana. Härflyter det af kroppslig svaghet, så måste läraren förfara skonsamt, men likväl ej alldeles öfverse dermed; retmedlen måste användas småningom och i lindrig form. Men har trögheten ej sin orsak i kroppslig svaghet, så måste den behandlas såsom själföfvallad. Den tröge måste då alltid sporrhuggas genom uppmuntringar, hotelser, utskämning, latstreck, nedflyttning och, om detta ej hjälper, och man ser att barnet kan göra något, om det blott vill, kroppsaga. Men detta endast för att egga den late och bringa honom på den tanken, att det är hans pligt att vara verksam.

Ouppmärksamhet bör behandlas med samma försigtighet, när den är oföfvallad; men med samma stränghet, när god vilja felas, eljest kan den smitta hela klassen, eller åtminstone de närmaste kamraterna.

Oanständigheter.

Gemensamma för båda könen äro: otuktigt tal och åtbörder, skällsord, buller och ostyr före skoltimman, klifvande på bord och bänkar, oförskämtd blottande af kroppen, i synnerhet på

afträdet, nedsmutsning af denna plats, oanständigt snytande och spottande, uträkning af tungan, ogeneradt sträckande på sig, o. s. v. I allmänhet bör läraren låta barnen veta, hvad som förstås med oanständigheter, och söka öfvertyga dem, att de alltid äro bevis på ett rätt, oborstadt sinne, vanära deras människovärde, göra dem lika med djuren och afskys af allt bildadt folk. Genom ett djupt inpreglande af denna sanning och genom utskämning vid förekommande fall, kan läraren göra mycket till dessa fels utrotande. I allmänhet bör läraren icke bestraffa dem strängt första gången, emedan mångt barn ej vet, att sådant är oanständigt, som det dagligen hör och ser hemma; men när läraren förklarat saken i skolan, och felet upprepas, bör man först straffa med skamstreck, sedan med skiljande från de andra under lästimman och lektiden, och slutligen genom kroppsaga, hvarvid man anmärker, att en grof, oförskämtd pojke, som ej vill bruka sitt förstånd, ställer sig lika med djuren, och således på samma sätt som de måste vänjas från sina olater. Blir kroppsagan så ansedd, så blir hon ett ännu kraftigare afskräckelsemedel från det dälige.

Ohöflighet.

Barnen i en folkskola äro ofta ohöfliga mot hvarandra. Detta betyder mindre, men bör ändå, sasom ett tecken till grofhet och råhet, bekämpas likasom oanständigheter. — Att vara ohöfliga mot främmande i ord eller åthäfvor,

böra de strängt förbjudas. Skolbarn böra tillhållas att helsa på hvarje af dem känd person, i synnerhet på landet. I staden är en helsning oftast till besvär, emedan den förekommer för ofta. Att gå och se folk i ansigtet, utan att helsa, är en oanständighet. Läraren bör derföre säga sina barn, huru vackert det är, att vara höflig, skildra lifligt följderna af att vara ohöflig, och rakt ut befalla dem, att helsa minst på alla, som de känna. Något derutöfver kunna de ock hinna med. Annat straff, än föreställningar, och, vid upprepade förseelser, en eller annan anmärkning i sedeboken, torde aldrig för detta fels korrigerande behöfvas.

Gäckeri.

Änskönt gäckeri och s. k. drift vanligen är en följd af barnslig skalkaktighet, ofta är oskadlig och tjenar till vederqvickelse, så länge det ej är elakt, så ger det dock ofta anledning till slagsmål och trätor, sårar djupt den retbare, och gifver gyckelmakaren en vana, som kan blifva lika farlig som odräglig. Läraren måste derföre söka förekomma det och akta sig för att skratta, då han hör sådant, äfven om det är qvickt; men icke använda för hårda straff deremot, emedan det sällan härrör af elakhet. Warning, skamstreck och möjligen någon gång ensamsittning någon tid, böra vara högsta straffen derför.

Lögnaktighet.

"En tjuv är icke så ond, som en, den sig

"till lögn vänjer; men på sistone komma de "båda på förderf. Ljuga är en menniska en "skamlig ting, och hon kommer aldrig till äro," säger Syrach. Genom lögn förfaller menniskan så lätt till förställning, falsket och skrymteri i hela sin karakter. Läraren måste derföre aldrig tala det i sin skola, begagna hvarje tillfälle att framställa lögnen såsom något afskyvärdt och vanärande; genom exempel visa lögnens farliga följder; aldrig sjelf tala ett osant ord. Han bör bemöda sig att med skarpt öga redan varna lögnen innan hon uttalas, så att barnet, som är ibegrepp att ljuga, må afskräckas från sitt straffbara förehafvande. Han akte sig att genom för stor stränghet, genom råhet och barskhet i sitt sätt, tvinga sina barn till lögn, för att undgå omenskliga straff. Man har exempel derpå, att förskräckta barn nekat till berömvärda eller erkänt omöjliga saker *). Förmodar läraren en lögn, så måste han sorgfälligt bemöda sig att få den erkänd. Lärarens förfarande dervid måste alldeles lämpa sig efter barnets karakter. Det hjälper att tala väl till den ene, att hota den andre, att säga rent ut till den tredje att han är en ljugare; men för alla att lofva lindrigare straff om saken bekännes, och strängare

*) En skolmästare frågade en gång ett barn, som hade räddat ett annat ifrån att drunkna: "Hvem drog Johan ur sjön?" Frågan gjordes med sträng ton, och barnet förnekade sin raska handling. — En annan frågade med samma ton: "Hvem har skapat världen?" Det skrämde barnet svarade: "Det har jag gjort; men jag skall aldrig göra så mera."

i motsatt fall. Följer då bekännelse, så måste läraren hålla sitt löfte. — Läraren måste äfven utforska orsaken till lögnen, som antingen kan vara elakhet, eller lättsinne, eller enfald, eller falsk hederskänsla, eller begär att ställa sig in hos läraren, eller ett illa anbragt medlidande med en felande kamrat, eller fruktan o. s. v., och söka visa, huru saken är mer eller mindre osedlig eller dåraktig eller löjlig; men alltid framhålla det syndiga och straffbara, tilläggande, att framdeles hvarken bekännelse eller annat kan mildra straffet. Will barnet ej bekänna, och lögnen är klar, så måste straff följa, som antingen består i skamvrå, eller skamstreck, mistning af förtroendeposter, ensamsittning o. s. v., med stränga förmaningar att undfly synd. Stryk bör sparsamt och endast på smärre barn deremot användas, emedan fruktan dymedelst alstras, som förleder till nya lögner. Föräldrarna böra ock uppmanas, att hafva noga uppsigt hemma öfver den lögnaktige. Lögn af fruktan för straff (då barnet nekar för ett begånget fel) är visserligen mindre elakartad, men bör dock aldrig få löpa onäpst. Den kan ofta förekommas, om läraren (när han *bestämdt* vet att barnet är skyldigt) icke frågar: Har du gjort det? utan genast tager det för hufvudet och säger: Du har gjort det. Han lemnar eljest liksom tillfälle för lögnen.

Skicka aldrig ett barn att säga en lögn, t. ex. låta det sanningslöst säga att man icke är

hemma, o. s. v., och lär dem alltid, att nödlögn är synd, så väl som nödstöld o. d.

Bedrägeri.

Det gifves två slag af bedrägeri, som förekomma i skolor: det ena, att lärjungen bedrager läraren, i det han utgifver andras arbeten för sina egna, eller förhåller sig så under timmarna, som om han gjorde något, men i sjelfva verket alldeles icke är sysselsatt, eller betjenar sig af otillättna hjälpmedel, eller är andra behjplig i sådana bedrägerier: det andra, att barnet, genom falska förespeglingar under byte eller köp, söker vinna penningar eller andra saker från sina kamrater.

Det första slaget bör hufvudsakligen förekommas genom lärarens skarpa öga, hans sorgfälliga eftersyn och noggranna genomgående af inlemnade arbeten. Mången tager sig hjälpare, emedan han är för lat. Då måste arbetet göras om igen vid eftersittning. Är barnet oskickligt och tager sig hjälpare, för att ej misshaga läraren genom uteblifvet arbete, så bör han få en uppgift, som mera motsvarar hans krafter, så att han ej frestas till nya bedrägerier. Äfven i detta fall bör det nya arbetet göras på någon fristund. De bedrägliga medhjelparne måste strängt bannas, men mildare, om de af otidigt medlidande deltagit i bedrägeriet.

Gemenare och straffbarare är det andra slaget. Är ett sådant fel bekant, så blir ersättning

för skadan det första och naturligaste straffet. Det vidare straffet måste bestämmas efter bevelsegrunderna. Har det skett i dumhet, af barnlig lystenhet eller okunnighet om felets straffbarhet, så måste bedragaren hafva en sträng förmaning: man göre honom uppmärksam på det vanärande, straffbara och syndiga i äfven det minsta bedrägeri, och lofve honom sträng tuktan, om det sker än en gång. — Men är bedragarens sedlighet förut misstänkt, begås felet åter, så måste han strängt tuktas efter omständigheterna, antingen gerom allenasittning, emedan han anses ovärdig att sitta bland de andra, eller genom kroppsaga. Skamstreck i sedeboken bör alltid följa. Läraren bör äfven underrätta föräldrarna om felet, men på ett skonsamt sätt, och bedja dem, att de äro honom behjelplice att genom huslig tuktan förekomma återfall.

Kamraterna böra strängt förbjudas, att häna eller bespotta den straffade; de måste lära inse, att det af läraren utdelade straffet på visst sätt försonar felet, och att den felande, om han bättrar sig, åter är värdig att räknas såsom deras kamrat. Utan detta försigtighetsmått, kan ett bedrägeri i skolan brännmärka en menniska för hela hans lefnad.

Stöld.

Stöld är nära beslägtadt med bedrägeri. Orsaker dertill kunna vara: en naturlig fallenhet, brist på det nödvändigaste, begär efter njutningar, girighet, o. s. v. Tjufaktighet bevisar

alltid att pligtkänslan är svag och genom yttre medel måste upphjelpas. — Är en stöld begången, så hafve man ett vaksamt öga på barnens utgifter och möjliga inkomster, men akte sig att (utan skäl) yttra misstanka mot någon, förr än man är säker på sin sak. Den skyldige blir derigenom ifrigare att sopa igen spåren efter sig, och den oskyldige blir djupt kränkt. Är stölden nyss begången, så anställle man undersökning på flera barn, om man har skäl förmoda, att det stulna ännu finnes i kläderna. Wanligen förräder tjufven sig innan han blir undersökt. — Har du starka skäl på någon, så tag honom ensam, förehåll honom alla skälen till misstankar, och säg honom, att straffet blir värre, om han ej bekänner. En allmän uppmaning till alla barnen, att den skyldige skall i enrum upptäcka sig för läraren, innan han blir öfverbevist, hjälper ock ibland. Ofta förräder den felande sig sjelf, om man inför alla säger, att man har misstanka på någon, som man ej vill nämna, men som gör klokast, om han upptäcker sig i tid. Ett skarpt öga kan då ofta finna brottslingen. — Har du i enrum upptäckt en stöld, så akta dig för all del att göra den bekant för kamraterna, om möjligt är; men skrupensa den brottslige duktigt mellan fyra ögon, föreställ honom brottets natur och följder, och säg honom, att, om det upprepas, det måste upptäckas i skolan, då strängt straff och kamraternas förakt icke kan undvikas. Är stöld allmänt kunnig, så måste läraren göra afseende derpå, om ger-

ningen blifvit frivilligt erkänd eller nekad, men bevisad. I första fallet måste straffet mildras, i sednare skärpas. Sedan måste bevelsegrunderna afses. Har stölden sin orsak i hunger och nöd, i oriktiga begrepp om handlingens natur, (somliga anse t. ex. stöld af frukt och snask som ett gcyckel,) i stöldmani, så bör den ej så strängt bestraffas, som stöld af girighet, skadebegär, hämnd och lystenhet. Ändtligen måste man göra afseende på det stulnas beskaffenhet och värde, emedan snatteri af ett äpple eller en penna omöjlig kan bestraffas så strängt som stöld af en bok, penningar, o. d., änskönt de förra likväl alltid måste allvarsamt behandlas. — Föräldrarna böra alltid *muntligen* underrättas om upptäckten.

Beundra aldrig den lilla tjufvens slughet, och upptäck aldrig sättet, huru du fått reda på hans stöld, om det ej är öppet. Han blir derigenom eljest slugare att dölja sig. — Små, lättsinniga och okunniga barn böra alltid få kroppsaga; men helst af föräldrarna. Är brottet likväl i skolan bekant, så måste det ock i skolan straffas. Samma straff kan ock användas mot större barn, efter lärarens pröfning. — Det stulna måste alltid återställas eller ersättning gifvas. Samma försigtighet, som vid bedrägeri, måste härvid användas för att skydda den straffade för de svåra följderna i en framtid af en sådan förseelse. Derfor måste läraren alltid handla med besinning och lugn.

Squaller och örontassleri

bör aldrig tålas af en lärare, och aldraminst uppmuntras. Derigenom lägges grund till en låg, dålig, lismaude karakter, som alltid vill söka att på andras fall grunda sin fortkomst. Den, som är satt till uppsyningsman, skall tillhållas att offentligen i klassen anmäla de oordningar, han varseblifvit; ty det är hans pligt. Den, som blifvit förfördelad, bör få klaga sin nöd inför läraren; ty detta är hans rättighet. Den, som af läraren tillfrågas, bör tillhållas, att såsom vittne offentligen i klassen omtala hvad han vet; ty det är hans skyldighet. Men läraren bör aldrig gilla, nästan alltid afsnåsa den, som i enrum vill förtala kamrater och föra onödigt squaller; detta är föraktligt och lågt, och härflyter nästan aldrig ur någon god källa. Bakom ett ord bör alltid vara en man, och ingen bör frukta att öppet säga hvad han rätt tänker.

Odygder som hufvudsakligen tillhöra gossar.

Onani. Gossen bör aldrig tillåtas sitta med händerna i byxorna, länge vara ensam instängd eller länge ensam på afträdet, ej heller att gå dit med ösedliga barn, och aldrig sitta så, att könsdelarna tryckas eller rifvas. Derjemte böra de strängt hållas till anständighet och kyskhet i åtbörder och ordasätt. Misstänker läraren någon gosse för denna last, så söka han att skaffa sig säker upplysning innan han tillsäger honom derom; emedan han eljest genom sitt tal kunde gifva honom upplysning om en sak, som

han ej förr kände. Han öfverlägge derföre med föräldrarna, och bedje dem forska, dock utan att säga något förr än de äro vissa. — En liten pojke bör få duktigt stryk. En större bör genom förståndiga föreställningar upplysas om den fara, hvori han sväfvar. Märker läraren att gossen smittar andra, så gifves ej annat medel, än att efter samråd med styrelsen drifva honom från skolan, emedan en sådan är farligare än en tjuf; dock bör denna förvisning ske i all tysthet, så att de öfriga barnen ej ens ana orsaken dertill.

Gräl, slagsmål och misshandlingar mellan barnen inbördes. Gnabb mellan barnen i en skola kan aldrig förekommas, och skolmästaren bör ej derpå lägga synnerlig vikt, utan blott tillse, att ej en allmän trätlystnad får gripa kring sig och rotas. Småträtor och speord kunna ofta hjälpa läraren att utrota inbilskhet, dumhet, tanklöshet, o. s. v., och mången nu bra karl måste erkänna, att han var ett styggt barn, som först genom kamraternas tuktan blef späkt. Läraren måste dock härvid tillse, att icke en öfvermodig pojke ständigt gäcktar en klenmodig, eller att disputerne öfvergå till slagsmål och sådant oljud, som stör skolans ordning, hvilket alltid måste förbjudas och bestraffas med anmärkning, nedflyttning och slutligen kroppsaga. I synnerhet är kroppsaga användbar, om någon starkare misshandlar en svagare. Man bör framställa den saken såsom något föraktligt, visa dem, att sjelfva djuren

skona sina svagare likar, och framställa såsom någonting högsinnadt, att den starkare försvarar den svage mot alla misshandlingar. Inträffa slagsmål på skolvägen, och något serdeles krigiskt barn dertill är orsaken, bör detta få sitta kvar 10 minuter efter de öfriga, så att de få komma hem i fred. En kämpe, som ej kan leka, utan att vända leken till slagsmål, bör få sitta inne under det de andra leka; änskönt man i allmänhet ej bör fästa afseende på hvarje liten knuff, som under leken utdelas. När många deltagit i en strid, vilja de vanligtvis kasta hela skulden på en; men denne ende bör ej straffas ensam: äfven de öfrige hafva brutit mot skolans ordningsregel, och böra straffas i mån af sin brottslighet. — De förr allmänna och i en eller annan illa skött skola kanske ännu brukliga s. k. kröningsstutar, d. v. s. sådana misshandlingar, som tillfogas de nykomna af de äldre, böra alltid bestämdt förbjudas, och, om de likväl komma i fråga, strängt bestraffas. Skolmästaren måste betänka, att det måste verka menligt i hög grad för skolans och hans eget anseende, om föräldrarna få veta, att oförskyllad misshandling är det första, som möter barnen i skolan. Barnens rättskänsla missledes också derigenom, och kroppsagan förlorar en stor del af sitt inflytande som disziplinarmedel. Har en gosse flera gånger blifvit straffad för slagsmål, så bör saken anmälas för presten och styrelsen, med hvilka skolmästaren då får öfverlägga om hvad som vidtagas bör. Slagsmål

med gossar, som ej tillhöra skolan, bör alltid strängare behandlas, emedan hela skolans anseende derigenom nedsättes. — Skolmästaren bör alltid ontala slagsmål såsom något föraktligt, hvarigenom ingen ting annat än vanära vinnes; djuriskt emedan det gifver tillkänna att slagskampen ej kan bruka sitt förstånd, utan endast sina klor, liksom rofdjuren; syndigt, emedan det strider emot Guds bud; rätt och ohyfsadt, emedan det ej brukas af hyfsadt, bildadt och fromt folk.

Har ett barn förolämpat ett annat, så bör skolmästaren icke tvinga den skyldige att bedja sin motpart om förlåtelse, utan i det fall, att denne alldeles icke grälat eller icke gifvit den ringaste anledning till förolämpningen. Det bör således ytterst sällan komma i fråga. Men den förolämpade bör läras att alltid förlåta sin trätbroder, emedan förlåtelse är en kristlig pligt, äfven om den felande ej beder om förlåtelse.

Gemena oanständigheter, såsom att fylla bläckhornen med urin, att stryka sina exkrementer på ställen, der människor skola sitta, att blotta sin kropp oanständigt, böra med stränghet straffas. *En mycket liten* gosse, som möjligen ej känner förseelsens storlek, bör strängt hinnas, nedflyttas och hotas med stryk, om det sker åter. — *En äldre* bör straffas med kroppsaga, och båda böra tvingas att rengöra hvad de nedsmutsat. — Är han så stor, att stryk ej anses lämpligt, bör han få anmärkning, utskämmas, sättas ensam, o. s. v.

Odygder, som tillhöra flickor.

Lystenhet efter läckerheter innehåller i sig sjelft någonting djuriskt, och kan, om det får öfvergå till vana, lätt gifva anledning till stöld, bedrägerier och onyttiga utgifter. Man använde deremot utskämning inför klassen, konfiskering af matvarorna, och skamstreck vid förnyad förseelse. Föreställningar äro oftast nog för större flickor.

Egensinnighet visar sig i en knotande, trumpen tystnad, brist på uppmärksamhet, ovänlighet och kinkighet. Detta inträffar mest hos förklemade barn. Hufvudmedlet deremot är, att läraren aldrig gifver efter för några lunor. Han vise flickan det oanständiga och löjliga deri, och huru lätt hon derigenom förlorar både lärarens och kamraternas kärlek. Hon måste tvingas att göra det, som hon af egen sinne ej vill. Tvångsmedlen (icke stryk) må läraren sjelf efter omständigheterna välja med förstånd och samvete.

Nyfikenhet visar sig, när det minsta buler väcker uppståndelse, i frågvishet, i orolighet, o. s. v. och är visserligen ett mindre fel, men ger anledning till oordning i en skola, och är en löjlig vana för framtiden. Man söke därför att göra den nyfikna löjlig, och förmane henne till ordning; men man bruke ej stränga straff.

Blödighet och räddsla visar sig genom stumhet vid frågor, stammande, osammanhän-

gande svar, rodnad och tårar. Detta är ett fel, som genom straff endast förvärras. Läraren behandla derföre ett sådant barn i början med vänlighet och kärlek, uppmuntre det att svara på lätta frågor, vise sig nöjd med de korta afbrutna svaren och tåle aldrig att kamraterna göra narr af henne. Hjelp ej detta, så bör man gifva vänliga men allvarliga förmaningar, visa henne huru hon kommer att stå tillbaka för sina kamrater, och att följderna blir anmärkning och nedflyttning. Hon förbättras då ofta i en hast. Fortfar ändå felet, bör hon nedflyttas, med den underrättelse, att hennes räddsla ensam är skuld dertill. *Ludewig* omtalar en nära 6-årig flicka, som på ett halft år ej gaf ett enda svar, ej uttalade en *enda* bokstaf, och derföre blef flyttad till sista platsen, men genom detta straff dock botades på mycket kort tid. — Man skilje detta likväl noga från trumpenhet.

Pratsamhet, pladderaktighet kan föga botas genom förmaningar. Man förbjude det strängt, sätte den felande ensam eller låte henne stå ensam, så att hon ej har någon att prata för, och gifve, om detta ej hjälper, anmärkning. Småningom måste det lyckas för en allvarlig lärare att stoppa munnen på den värsta skrammelbytta, emedan prat verkar störande i hög grad. Har någon förbättring börjat, bör läraren hafva ett vaksamt öga på patienten, och, till förekommande af recidiv, laga så att hon alltid har fullt upp att göra.

Sqvaller och förtal är högst vanligt

bland flickor. De vilja dömma och prata öfver alla, som höra till deras lilla verld. De vanställa derför gerna hvad de hört om sina kamrater och deras förhållanden, beljuga hvarandra, sqvalla på hvarandra och förråda hemligheter. Detta fel, som är en verklig dålighet och elakhet, änskönt ej alla barn anse det så, kan gifva anledning till otaliga tvister och angifverier, ofta ställa en hel barnhop i håret på hvarandra och uppväcka hat och groll. Att ingripa deruti med straff är oftast svårt, emedan läraren sällan kan få reda på härftan. Han inskränke sig derföre till att med allvar framställa det låga och gemena i sqvaller och förtal, söke att vända deras uppmärksamhet på nyttiga saker, och gifve dem sträng sysselsättning. Afhön och utskämning äro naturliga och verksamma straff, om läraren får reda på saken.

Huru bör skolmästaren behandla förseelser, som ske utom skolan?

Då skolmästaren icke blott måste uppfostra barnet för skolan, utan äfven för lifvet i allmänhet, så kan han omöjligen underlåta att gifva akt på barnens förhållande utom skolan, emedan hans inflytande eljest skulle vara inskränkt till högst få timmar på dagen. Han måste derför äfven bekymra sig om hvad hans lärjungar göra och låta, när de icke stå under hans omedelbara uppsigt, och alltid draga alla

deras straffbara handlingar för sin domstol. Han måste bibringa barnen den öfvertygelsen, att de aldrig äro säkra för hans skarpa öga, så att vid hvarje frestelse den tanken alltid föresväfvar dem: »Skolmästaren får veta det, och han skall fördra räkenskap af dig därför.» För att åstadkomma detta, måste han sjelf stundom observera dem vid deras lekar och äfven låta göra det genom andra. Härtill böra endast fullvuxna människor användas, men skolmästaren bör noga akta sig för ett småaktigt spionerisystem, och ej taga småsaker för strängt, utan endast bestraffa verkligt okynne. På det han ej må gå för vidt och inkräkta på de rättigheter, som tillkomma föräldrar, polis och prest, bör följande iakttagas:

a) *Han straffe alla förseelser, som ske på skolvägen.* Så snart barnet begifvit sig hemifrån, för att gå till skolan, står det under skollagen ända till dess det åter kommer hem. Det står visserligen äfven under polisens uppsigt, men då denna endast i svårare fall kan ingripa, och äfven smärre okynnigheter ej få tålas, så är det ofta nödigt, att läraren genom sin myndighet griper in, men endast för att upprätthålla skollagens helgd.

b) *Han straffe alla förseelser, som ske i kyrkan,* antingen barnen der äro under hans uppsigt eller ej. De böra lära att anse kyrkan som ett Guds hus, der intet oanständigt får ske.

c) *Han bestraffe förseelser, som ske hem-*

ma, hufvudsakligen då, när föräldrarna derom anmoda honom; men äfven utan denna anmodan bör han straffa, när han fått höra, att ett barn begått några svårare förseelser, utan att derföre af svaga föräldrar hafva blifvit straffadt. Fel, som af föräldrarna blifvit bestraffade, böra icke bestraffas i skolan på annat sätt, än genom anteckning i sedeboken; och detta endast då, när de äro af svårare beskaffenhet.

d) *Han straffe fel, som begås på allmän väg,* om det än icke är skolväg. Dessa fel höra väl egentligen under polisen och föräldrarna; men då dessa ofta antingen ej känna eller ej vilja straffa barnafel, så tillhör det läraren att vaka äfven öfver barnens offentliga förhållande. Anmäler polisen eller föräldrarna fel i skolan, för att få dem der straffade, så bör läraren icke åtaga sig detta, med mindre de höfligt bedja derom. Eljest bör han ej göra annat än anteckning i sedeboken. Prygelmästare åt andra behöfver han alldeles icke vara.

I allmänhet gäller likväl såsom regel för disciplinarmedlens användande med afseende på barnets uppförande utom skolan, *att belöningar måste förekomma mera sällan och vara större, straffen förekomma mera sällan och vara mindre,* än då de användas med afseende på barnets uppförande i skolan, emedan läraren får dels ofullständiga dels öfverdrifna berättelser derom, och barnets goda uppförande, då det är alldeles lemnadt åt sig sjelf, är mera berömvärdt, samt felsteg, gjorda då det är lemnadt

åt sig sjelft, utsatt för frestelser och utan uppsigt, äro mindre straffvärda, än ett lika uppförande i skolan.

Detta allt kan likväl icke genom regler fullkomligt bestämmas, utan läraren måste här, liksom alltid, förfara med lugn och klokhet.

Den i skolan nödvändiga enhet.

Allt lärarens bemödande, all undervisning, alla straff och alla belöningar måste syfta till ett mål: *barnets sanna förädling i kristlig anda och mening, äkta kristlig hjertats renhet och oskrymtad gudsfruktan och fromhet.* Detta är skolans princip och enhet; detta är den hufvudpunkt, hvarifrån alla skolans åtgärder utgå liksom radier, och dit de alla måste återföra. Detta mål måste alltid stå lifligt för lärarens blick: tanken derpå skall värma hans hjerta och skärpa hans förstånd, den skall vara bandet, som gifver enhet och styrka åt hans skiftande åtgärder, den ledtråd, som vid alla frestelser till afsteg skall göra det möjligt för honom att finna rätta vägen. Läraren skall deraf lära, att icke ensidigt bearbeta flit eller lydnad eller anständighet, utan utvecklingen af den högre, andliga människan. Är icke en frisk kristlig anda rådande i skolan, så kunna visserligen laglydiga människor bildas; men de blifva alltid osäkra och vacklande, misstaga sig ofta, och förvexla lätt det falska med det sanna. Med den

bästa vilja, det största nit och skicklighet tager en lärare ofta felt och famlar i mörker, om han icke sträfvar till detta mål: att föra dem, som äro skapade efter Guds beläte, till Gud. Undervisning och disciplin böra derföre sättas i den innerligaste förening med hvarandra, och båda anses såsom medel till uppnående af samma mål. Läraren måste uppfostra, när han undervisar, och undervisa, när han uppfostrar, om han skall kunna verka något till barnets förädling i Kristi anda.

Läraren och hans förmän måste vara eniga i sina åsikter om sättet att uppnå skolans syftemål, och aldrig motarbeta hvarandra. Läraren öfverlägge derföre med dem, om de äro förståndigt folk, angående skolstadgarne, om belöningar och om straff, och huru dessa böra följa på hvarandra, och utbedje sig prestens löfte om understöd och hjälp, i händelse han skulle behöfva det för att stärka sitt anseende och skärpa sina straff.

Då det troligen ytterst sällan inträffar, att flera lärare anställas vid samma folkskola, vill jag endast i förbigående anmärka, att, om så skulle vara, enhet alltid *måste* finnas mellan *alla* deras lärareåtgärder. De få icke i det minsta sträfva emot eller bredvid hvarandra, utan alltid arbeta hvarandra i hand. De måste kommunicera sig med hvarandra och lämpa sig efter hvarandra. Eljest blir skolan förderflig. Likaså måste det vara någon enhet mellan en efterföljande och föregående lärare. Den nykom-

ne får icke på en gång utmönstra alla den afgängnes metoder och stadgar, förklarande dem för oduglige, utan han måste småningom, så att barnen knapt märka det, afskaffa missbruk och ovanor. Går han oförsigtigt till väga, kan det lätt inträffa, att han skadar sitt eget anseende på samma gång, han störtar företrädarens.

Läraren bör äfven bemöda sig att få enighet mellan barnen. Han bör lära dem att i skolan ej finnes någon skillnad i stånd, inga förelärderna, som bestämmas af platsen, af rikedom eller fattigdom, utan att de alla äro ringa delar af ett gemensamt helt, alla barn, som behöfva uppfostran och undervisning, och att de böra anse sig såsom bröder, såsom barn af en gemensam fostermoder. Mångfaldiga fel skulle utelärfva, om de olika klassernas barn ej ansåge sig stå så mycket öfver hvarandra, om ej den rike föraktade den fattige, den förnämde den ringare, den starke den svagare; om den äldre, bättre begåfvade och anständigare genom ord och exempel sökte undervisa den yngre och okunnigare, och bemödade sig att höja honom till sig. Högmod, råhet, hat, afund och hämudbegär skulle då försvinna, och skolan blifva en förgård till Guds rike.

Läraren behandle därför alla utan undantag lika, d. v. s. vare i hög grad rättvis. Endast sedlighet och flit bör få någon utmärkelse, och derpå kan den fattigaste så väl som den rikaste, den ringaste som den förnämste, den yng-

ste som den äldste, den underste som den öfverste visa prof. — Läraren låte förstå, att hans önskan är, att hela hans skola skall utgöra ett broderskap, förenadt med ett gemensamt vänskapsband, och som i många fall bör hafva gemensam glädje och sorg. Derfor bör han alltid införa det förtroliga *Du*, alltid själf kalla alla *Du*, och icke tåla att barnen komma påkändande med något *Han* till hvarandra, ty derigenom far högmotsanden ofta in i det stackars barnet, som "hannas" af de öfrige. — Om en lärare, eller presten, eller en styrelseledamot, eller ett skolbarn dör, så böra alla barnen deltaga i processionen. De böra veta, att de alla gjort en förlust. — Går det någon väl, böra de vänja sig att deltaga i den gemensamma glädjen. Endast så kan läraren hoppas, att ett kristligt brodräfbund kan knytas för lifvet.

Skolans inrättning.

Skolhuset bör ligga högt, sundt, fritt och icke på fuktig eller sumpig mark. En rymlig lekplats bör finnas framför detsamma, på hvilken inga gödselstackar, sumpar o. d. få ligga. Vid skolan böra alltid finnas flera afträden. Vid smärre skolor ett för hvarje kön; men vid större skolor böra barnen indelas i afdelningar, af hvilka hvar och en får sig sin afträdesplats anvist. Detta är alldeles nödvändigt för att kunna bibehålla erforderlig snygghet. Ett vattenämbare med bleckbägare samt en inrättning till fötternas rengörande böra äfven anskaffas. Skolhuset med allt hvad dertill hörer bör alltid se vänligt och trefligt ut. Skolmästaren bör göra allt hvad han förmår, genom plantering af träd och blommor, för att åstadkomma denna treflighet.

Skolsalen bör vara omkring 6 alnar hög, närma sig kvadratform, emedan han då rymmer mera, och vetta med sin fönsterfria gafvel mot söder. Storleken rättar sig efter barnens antal. Wanligen räknar man 9 å 10 kvadratfot för hvarje barn. Fönsterna böra vara stora, anbragta på båda långsidorna, och så högt upp, (5 å 6 fot), att barnen, när de stå under dem, äro fria från drag, och ej kunna se ut. Golfvet kan vara sluttande mot katedern, men detta är ej alldeles nödvändigt, emedan läraren får samma öfversigt, om katedern göres ett par fot

högre. Katedern förses med skåp och lådor efter behof, och ställes på den plats, der den minst skräpar och lemnar bästa öfversigten. Bänkarnas ställning rättas efter rummet, dock böra de alltid ställas så, att mellan dem och väggen finnes en 6 å 7 fot bred gång. Fyra slags bänkar äro behöflige: sand-, krit-, tafle- och pappers-skrifnings-bänkar. Bänkarnas storlek och afståndet mellan sittbrädan och pulpeten bör lämpas efter barnens storlek, hvilken med få undantag är i stigande efter cirklarna. Vid ändan af hvarje bänk bör finnas en skjutlåda. I skrifbänkarna kunna bläckhorn vara inskurna, men det är i alla hänseenden bättre att vid skolan hafva ett tillräckligt antal vanliga bläckhorn, hvilka ställas under ordningsmannens vård. Under sittbrädan bör finnas en fortlöpande hylla, hvarpå barnen kunna förvara sina mössor, vantar o. d. Man besparar derigenom ett dyrt och för öfrigt ändamålstöst samlingsrum. På de ställen, der barnen hafva långt till skolan och derföre några måste äta middag ur matsäck, bör likväl något rum finnas, der de kunna få tak och värme, vid hård väderlek, under mat-timman; ty i skolrummet böra de ej få äta: det blir lätt derigenom nedsmordt.

Skolans öfriga bohag äro: en jordglob, kartor, flyttbar krit-tafel ungefär 2 alnar i fyrkant, räknemachiner, skiffertafel, cirkel, lineal, gradskifva.

Skolrummet bör, som jag förut sagt, alltid hållas putsadt och snyggt, och väggarna pry-

das med kartor, vackra taflor o. d. Det får under skoltiden aldrig af läraren begagnas till förvarande af någon ting, som ej hör till undervisningen. Barnen böra anse det som en helgedom, näst efter kyrkan i anseende.

Barnens klassifikation.

Huru många *klasser* en folkskola bör hafva torde icke kunna bestämmas, emedan detta beror helt och hållet af lokala omständigheter. Oldberg indelar henne i tre klasser för hvarje af hufvudämnen: läsa, räkna och skriva, och lemnar detaljerade uppgifter om sina fordringar för flyttning från klass till klass i sin pedagogik, pag. 31 ff.; men denna delning har det möt sig, att den i en stor skola är alldeles imaginär, emedan läraren vid högst få tillfällen kan på en gång undervisa en klass, all denstund barnen dels äro för mycket ojemna i kunskaper, dels för många. Jag tror därför, att denna sak måste öfverlemnas åt skolmästarens eget bedömande af förhållandena i sin skola. De flesta småskolor torde icke behöfva annan klassindelning, än den, som finnes antydd i skolstadgan: *Underklass*, der de i §. 7 föreskrifna kunskaper inhämtas; *Öfverklass*, der barnet gör vidare framsteg.

Cirkeindelningen deremot är något, som kan närmare bestämmas. Flyttning från cirkel till cirkel är någon ting för ögat, emedan barnet får flyttas några alnar framåt i skolan, och företaga ett nytt arbete. Detta innebär alltid

någon uppmuntran. Skulle skolmästaren finna, att en eller annan cirkel genomgås i allmänhet för hastigt, och derigenom börjar förlora anseendet, så kan han göra den svårare genom föreskrifvande af större kurs. Jag tror mig för öfrigt ha funnit att barnets ifver mera eggas, då det har att uppnå *flera* små mål på några veckor, än om det endast kan hinna *ett* på år eller månader. En lång tid har för ett litet barn många evighetens egenskaper: den är åtminstone ofattlig, och hoppet om en *så* aflägsen framgång väcker säkert föga ifver. — Flyttning från cirkel till cirkel bör alltid antecknas, på det att läraren må snart kunna inse, huru stora cirkelkurserna böra vara, och ega en ledtråd för bedömandet af barnens flit och förmåga.

Kalmar Folk-Skola är indelad i 13 cirklar: I) Tab. I. II) 2—3, III) 4—6. IV) 7—9. V) 10—13. VI) 14—16. Renl. tab. 1. samt Cnattingii abc bok.

VII) Tab. 17—19, Renl. 2—4. abc boken, och innanläsning i läsebok.

VIII) 20—22. Renl. 5—7, abc boken, innanläsning af hela katekesen och bibliska historien.

IX) 23—25. Renl. 8—10. Lilla katekesen utantill samt fullständig redogörelse för 7 historier i Åkerbloms bibliska historia.

X) 26—30. Renl. 11—14. Cnattingii läsebok. Katekesen till 2:dra hufvudst. Bibliska hist. till N° 20.

XI) Renl. å tab. för Bibl. hist. och i läseboken. Katekesen till 2:dra Art. Bibl. Hist. till N° 33.

XII) Renl. på tab. för Sv. hist. Läseboken 1—4. Katekesen till 4:de hufvudst. samt Bibl. hist. till N. Test.

XIII) Renl. på återstående tab. Läseboken, Psalmboken m. m. Katekesen och Bibliska Hist. till slut.

För dem, som vilja genomgå en större kurs än den minsta, gör man så många cirklar, som man behöver.

Men huru än cirkelarna bestämmas, är det dock alldeles nödvändigt att ett visst kunskapsmått noga fastställles för hvarje cirkel och klass, och att aldrig någon flyttas, som ej inhemtat det till fullo. Den, som oförtjent flyttas, kan ej följa med i en högre klass, blir derigenom modstulen och är blott till besvär. Detta hindrar dock ej, att en, som står i en låg läsklass, må kunna stå i en högre skrif- eller räkneklass, och tvertom. Flyttningen i folkskolan bör vara fullkomligt fri.

En Undervisningsplan, som omfattar så väl hela skolan, som hvarje dess afdelning, bör alltid finnas skriftligen affattad att tillgå i skolan. Den bör uppgöras för läsår, och utvisa, *hvad, huru mycket och när* läras skall. Detta allt beror på tillfälliga omständigheter och är föremål för skolstyrelsernas bestämmande. Skolmästaren bör likväl utarbeta planen, och dervid bemöda sig att göra undervisningen så *gagnelig och omfattande* som möjligt. Derpå beror till en stor del hans egen och hans skolas ära. Vid bestämmandet af tiden bör han iakttaga, att en svår sak bör förekomma, när barnet är hviladt, och att derpå alltid en lättare bör följa; att saker, som sammanhänga med hvarandra, också böra följa hvarandra, o. s. v.

När en *kurs* bestämmes för en afdelning, bör läraren också uträkna, huru han skall kun-

na hinna sin kurs på den bestämda tiden. Han fördele derföre kursen i så många småkurser, som han har lektioner, och bestämme nödige repetitionstimmar. Göres denna uträkning med förstånd, så undvikses derigenom alla onödiga omsägningar, långträdigheter och stympningar.

Intagning i skolan borde aldrig ske oftare än två gånger om året. Tillfälliga omständigheter kunna visserligen göra undantag härifrån nödvändiga, men skolmästaren bör söka få detta af skolstyrelsen stadgadt, emedan skolans ordentliga gång hindras genom den ständiga ankomsten af nykomlingar. Dock har skolmästaren härutinnan att lyda styrelsen, om han icke vinner gehör åt sina lugna föreställningar. Af styrelsen bestämmes äfven åldern, då barnen blifva skolpligtiga. Kyrkoherden skall lemna förteckning två gånger om året på de barn, hvilka inträdt i skolaldern. Skolmästaren skall jemföra dessa förteckningar med skolmatrikeln och för styrelsen anmäla dem, som ej infunnit sig. Någon annan åtgärd tillkommer honom ej.

Försummelsetabellen bör föras med sträng noggrannhet, så att skolmästaren kan angifva hvarje timma, barnet med eller utan skäl och tillåtelse varit frånvarande. Förteckning å skulkare bör insändas till styrelsen för hvarje månad.

Under pauserna, hvilka böra inträffa en gång på för- och en gång på eftermiddagen, och räcka 10 minuter, bör skolmästaren föra

noggrann uppsigt öfver barnen och deras lekar. Han bör ock tillhålla dem, att ej begära lof att lemna skolrummet under lektionen, emedan pauserna äro en onödig tidspillan, om utspringandet fortfar. Mot mycket små barn får man dock ej vara för sträng i detta fall. — Läraren må under fritimmarna använda barnen någon gång till liniering, ordnande af skolsakerna o. d., som till skolan hör; men aldrig till husliga förrättningar och ärender åt honom sjelf; emedan sådant onyttigtvis upptager barnens tid och väcker föräldrarnas missnöje.

Skolmästaren

med afseende på serskildta förhållanden.

I. Skolmästaren i Söndagsskolan.

Söndagsskolans äpdamål är att underhålla och föröka bildningen hos den vuxna ungdomen. Undervisningsämnenas böra af skolstyrelsen bestämmas med afseende på lokala förhållanden. När skolmästaren, sin pligt likmätigt (§. 10), dervid är verksam, bör han icke förgäta följande regler:

a) Han betänke, att han icke har några egentligen skolpligtiga barn för sig, och antage därför en ton, som mera passar för deras ålder och sjelfständiga ställning.

b) Han söke icke blott att bibringa dem kunskaper, utan äfven att förädla deras hjertan, och begagne därför hvarje passande tillfälle att värma och lifva deras sinne för religion,

sedlighet och anständighet. De oanständiga böra temligen snart afvisas. Skälet inses lätt.

c) Han bemöde sig att bibringa dem en undervisning, som gagnar dem i det stånd, de valt; men använde alltid någon del af hvarje lection till kateketisering öfver katekesen eller bibeln.

d) Han begagne det inflytande, han i söndagsskolan kan vinna öfver ungdomen, för att äfven utom skolan afhålla dem från skadliga och osedliga nöjen.

e) Han söke att hos dem väcka håg för nyttig och ädel sysselsättning och gifve dem därför alltid vissa hemarbeten; men påminne sig likväl dervid, att han ej kan befalla, utan endast råda och handleda.

II. Skolmästaren och de nykomna barnen.

Skolmästarens uppförande mot de små nyinkomna barnen är ingalunda likgiltigt, emedan barnens lust eller olust för skolan deraf ofta bestämmas. Skolmästaren bör därför iakttaga följande:

a) Han emottage de nykomna vänligt och med faderlig välvilja, och söke först framför allt annat att vinna deras förtroende. Därföre inga bannor, om de gråta; inga skumma blickar, inga hotelser; detta allt får ej förekomma under de första timmarna.

b) Han börje ett litet samtal med dem, och söke att få dem språksamma genom att fråga

dem om sådana saker, som de väl förstå. Ofta är mycket vunnet, om han kan få dem till att svara.

c) Han ställe dem, om möjligt är, bredvid andra barn, som de förut känna, på det att icke allt må förekomma dem för mycket fremmande.

d) Är den nykomne mycket blyg och o-tröstlig, så kan man vara säker, att man får honom munter och lugn, om man anställer några marcher och gymnastiska öfningar med de öfriga barnen.

e) Man undvike att använda några stränga disciplinarmedel äfven mot de öfrige barnen under de första timmarna. Den straffades gråt plågar den blyge nykomlingen, och narrar äfven honom att gråta.

Skolmästaren och hans Förmän *).

A. PRESTEN.

Presten är både lag- och förnuftsensligt skolmästarens närmaste förman, och förhållandet dem emellan är ganska viktigt. På skolmästaren beror det i hög grad, om detta förhållande skall gagna eller skada skolan, hvarföre det ock tillhör honom att med yttersta sorgfällighet iakttaga allt, hvad lag, klokhet och billighet fordra af honom. Jag sammanfattar detta under följande punkter:

1. *Skolmästaren förgäte aldrig att presterskapet i allmänhet har lagligt uppdrag (§. 10)*

*) Detta förhållande vidröres äfven pag. 158, 159.

att utöfva en sorgfällig uppsigt öfver undervisningen, och att församlingens pastor i synnerhet, såsom Skolstyrelsens ständige ordförande, är förbunden att vaka deröfver, att skolmästaren lagligt och värdigt förrättar sin tienst. Om skolmästaren misskänner denna sin ställning; om han dumdrigt börjar anse sig för en i sin skola oberoende man, som ej behöfver prestens kontroll; om han inbillar sig, att han förstår skolväsendet bättre än presten, och handlar och talar i denna anda: så kommer han lätt derhän, att han förgäter hvad lag, klokhet och billighet bjuda; han förbittrar sitt eget och sina förmäns lif, försummar skolans väl, åstadkommer förargelse i församlingen, och förmår sina förmän slutligen till sådana mått och steg, som för honom kunna hafva de menligaste följder. Men lär han att rätt bedömma sin ställning; betänker han, att hvarje embetsman, från den lägste till den högste, har dem som ega att kontrollera hans åtgärder; inser han, att hvar och en, äfven den bäste, lätt slumrar, om han ej har någon, som på embetets vägnar inspekterar honom, och att ingen till följe af sin ställning, bildning m. m., bättre passar till skolinspektör än presten; besinnar han vidare, att han äfven derigenom befrias från mycket ansvar och många obehag: så skall han ock gerna göra hvad lag och klokhet bjuda, nemligen:

a) *Alltid visa presten tillbörlig vördnad.* Han låte gerna undervisa sig, och framställa sina betänkligheter höfligt och undfallande, om

han är af annan mening än presten. Måste presten gifva honom en tillrättavisning, så tillåte han sig aldrig några bittra yttranden, än mindre några verkliga förolämpande svar. Anser han sig förorättad, så klage han hos Domkapitlet utan smädliga uttryck. När presten besöker skolan, bör skolmästaren emottaga honom aktningfullt och vänligt, och tillhålla barnen att helsa med vördnad. Har han något att klaga öfver föräldrar eller barn eller skolans inrättning, så vände han sig alltid först till presten; han anhålle alltid hos honom om permission; betrie aldrig barnen från skolgång; införe inga förändringar i method, disciplin, lektionsplan o. d., och låte aldrig någon annan förrätta tjensten, utan att i alla dessa fall serskildt hafva utbedt sig prestens tillåtelse.

b) Han skall alltid visa presten tillbörlig lydnad; men han behöfver derföre icke anse sig för prestens tjenare, emedan det är en ensaldig inbillning att betrakta hvarje lydande som den befallandes tjenare. En laga förman kan ej befalla annat, än det lagarna tillåta och föreskrifva. Den lydande bör i honom endast se ett lagens redskap, och han lyder, då han följer förmannens befallning, endast lagen, hvilken alla måste lyda. Om derföre presten vidtager sådana åtgärder i skolan, till hvilka han är berättigad; om han vill hafva ett eller annat ämne mera drifvet; om han vill bestämma en viss timma dertill; om han inför en ny lärobok, och bestämmer något, rörande disciplin eller method,

om han i öfrigt påyrkar lagens stränga uppfyllande, o. m. d.: så måste skolmästaren *ovilkorligen lyda*. Men finner han sig kränkt i sina rättigheter eller för mycket uppskrufvad: så står det honom öppet att klaga inför skolstyrelsen eller Domkapitlet, hvilket han dock icke utan högsta nödfall bör göra.

2. Skolmästaren förgäte aldrig, att presten innehar en högre ställning i samhället, än han. Wisserrligen eger en bildad man sitt värde i den borgerliga sammanlefnaden utan afseende på stånd och rang, och derföre skulle ock en verkligt bildad skolmästare kunna ställas i jemnbredd med presten; men sällskapslifvet är bundet inom vissa former, hvilka den verkligt bildade ej vill och ej bör bryta. Dit hör, att den underordnade aldrig på något ställe behandlar sin förman som en kamrat, utan alltid håller sig på ett visst afstånd. Derigenom försäkrar han sig mest om att icke blifva nedsatt eller föraktad. Detta bör skolmästaren ock komma ihåg vid sitt umgänge med presten. Han vare derföre aldrig framfusig, utan alltid höflig, förekommande och återhållsam mot honom, utan att vara krypande; motsäge honom aldrig häftigt och afgörande, och upptäcke icke skningslöst hans fel och svagheter m. m., som hvars och ens känsla för det passande lätt finner.

3. Skolmästaren förgäte aldrig, att presten, såsom en studerad man, innehar en högre vetenskaplig bildning, än han. Den bildning en seminarist kan under en kort seminariikurs

förvärfva, är ännu alldeles icke hvad den borde vara, och på långt när icke att jemföra med prestens under många mödosamma år vunna odling. Om skolmästaren än någon gång skulle vara en skickligare skrivvare, räknare, ja, till och med en bättre kateket, så har han dock ganska mycket att lära af presten. Han akte sig därför för allt föraktligt tal om dennes bildning, yttre sig aldrig afgörande och sjelfklokt, och sträfve i löjlig dumdristighet icke efter att *synas* lärdare än hans förman, aktande sig, att liknelsen om spiken i säcken, som, änskönt ensam, dock alltid vill ut, icke må få någon tillämpning på hans lilla vetande.

B. SKOLSTYRELSENS ÖFRIGE LEDAMÖTER.

Äfven i dem bör skolmästaren värda sina af lagen befullmäktigade förmän, höfligt och aktningsfullt bemöta dem, gifva dem de under rättelser, de vid sina besök i skolan begära, och villigt lemna gehör åt deras vinkar angående skolans skötsel; men icke ständigt fylla deras öron med klagomal öfver sin ställning, sysslans svårigheter och barnens olydnad, emedan de, såsom i allmänhet obekante med skol-saker, vanligtvis icke rätt fatta hans framställningar, men deremot lifligt känna, att den är en stackare, som icke vet att finna sig i den ställning, han sjelf valt.

Skolmästaren och skolbarnens föräldrar.

Skolmästarens lefnadslugn och inflytande såsom uppfostrare beror till en ganska stor del på det förhållande, hvori han står till barnens föräldrar. Han måste därför ifrigt bemöda sig att få detta förhållande gynnande i alla afseenden, och göra sig till en pligt att iakttaga följande:

1. *Hän söke att vinna föräldrarnas förtroende.* Han vare därför icke endast vänlig, höflig, rättskaffens och oegennyttig i allt umgänge med dem, utan utmärke sig genom att behandla de honom anförtrödda barnen med den strängaste rättvisa och sorgfällighet. Han besöke stundom föräldrarna, samtale med dem om deras barns uppfostran, söke på ett skonsamt och försigtigt sätt rätta deras möjliga misstag, och vise sitt deltagande, när ett barn sjuknar eller dör, när det konfirmeras, erhåller någon skolbelöning o. d. Vid några särdeles viktiga disciplinäriska åtgärder underrätte han föräldrarna om sitt förfarande, och söke i allmänhet, så mycket som möjligt, att sätta skoluppfostran i en för föräldrarna nyttig och behaglig förbindelse med den husliga.

2. *Hän akte sig att gifva föräldrarna anledning till grundade klagomal.* Han misshandle därför aldrig barnen med ord eller gerning, och vidhålle i allmänhet ingen *hård* disciplin. Han yttre sig aldrig föraktligt eller hånande om föräldrarna i skolan, om än barnen på deras vägnar anföra något dumt otyg såsom ursäkt

för försummelser. Äfven bör han vara försigtig vid ombyte af läroböcker, på det att barnens skolgång ej må blifva tryckande för fattiga föräldrar.

3. *Om föräldrarna komma med ogrundade klagomål eller vilja göra ingrepp uti hans rättigheter, så akte han sig för öfverilning, men efterskänke intet af sin rätt och sin värdighet.* Han söke öfvertyga föräldrarna om obehörigheten af deras klagan, men låte aldrig öfvertala sig att ändra sitt *förnuftsensliga* förfarande, emedan detta innehölle ett erkännande af klagomålen's vigt. Sådana angelägheter böra alltid afgöras enskildt. Föräldrarna skicka stundom försmädliga bud och närgångna uppmaningar med barnen. Sådana böra ej höras i skolan. Skolmästaren befalle derföre barnen att alltid framföra *alla* bud från föräldrarna enskildt. Barnen böra icke straffas för fädernas felsteg, men hos dessa bör han muntligen eller skrifligen undanbedja sig sådant för framtiden. Med barnen får han aldrig skicka några muntliga helsningar tillbaka. Är förolämpningen för grof, så utbedje han sig sina förmäns skydd. Detta medel bör dock endast i yttersta nödfall tillgripas. Infinna föräldrarna sig i skolan, för att gråla öfver utdelade bestraffningar eller underlatna belöningar, så anmode han dem att besöka honom i hans boning eller anföra klagomål hos förmännen, och undvike på allt sätt hvarje skandal i skolan. Hemma bör han lugnt underrätta dem om saken, och söka visa

dem, att han handlat rätt, hvilket dock, oss emellan sagdt, sällan lyckas, emedan föräldrar oftast mera tro ett odygdigt barn, än en välkänd lärare. Skolmästaren bör derföre taga saken förståndigt, och aldrig blifva het eller ängslig.

4. *Han vare särdeles försigtig, när gåfvor bjudas honom.* Han gifve aldrig med ord eller gerning tillkänna, att han önskar en gåfva; och han emottage endast af dem, som hafva råd, när det gifves af godt hjerta och innebär ett tacksamt erkännande af hans möda, och då hans vägran skulle förolämpa gifvaren; men han får icke ändra sitt uppförande mot barnet för gåfvans skull, åtminstone icke så, att han mera öfverser med dess felsteg; tvertom torde det vara skäl att visa sin tacksamhet deri, att han ännu nogare observerar barnet. Märker läraren, att gåfvan skall vara någon bestickning, så *måste* han bestämdt men höfligt *vägra dess emottagande*. Ett arbete, hvilket barnen vilja skänka såsom prof på deras skicklighet, bör han alltid emottaga, emedan det i detta fall vanligen är angenämare att gifva än taga. Wilja alla barnen, med föräldrarnas vetskap, gifva en skänk; så emottage han den, och tacke derför så, att den, som gifvit litet eller intet, ej känner sig kränkt deraf. Också behandle han dem med samma ömhet, och vise derigenom, att hans förhållande icke bestämmes genom gåfvan, utan af hans känsla för sanning och rätt.

Skolmästaren och hans kamrater.

Han bemöde sig alltid att i afseende på skolans plan och undervisningens gång likna allt, som är godt hos angränsande skolor, d. v. s. skolmästaren bör undvika att genom några onyttiga egenheter i undervisning och disciplin liksom påkalla uppmärksamhet och föranleda jämförelser; söka att harmoniera med embetsbröder, icke omtala de misstag och fel i undervisning och lefverne, som han varseblifvit, utan samtalsvis rätta dem enskildt; i nödfall gifva dem en villig hjälp, och genom visad aktning för dem och deras verksamhet förvärfva deras vänskap.

Hvarje skolmästare bör anse det som sin heliga pligt att göra allt hvad i hans förmåga står att bland kamraterna sprida en ädel, kristelig anda och en deraf härflytande god umgängeston. Endast derigenom kan ståndet höjas i allmänhetens mening, och, endast om detta sker, kan skolan med hvarje dag allt mera närma sig sin bestämmelse. Den skolmästare, som genom sitt uppförande befläcker sig och sitt yrke, gör derföre en större skada och större synd, än han förmår beräkna.

Skolmästarens bisysselsättningar.

Skolmästarens små inkomster af sysslan och hans på flera ställen långa ferier och många fristunder göra det både nödvändigt och möjligt för honom att skaffa sig någon binäring.

Han har också förnuftslenig rättighet att sysselsätta sig med hvilket lofligt yrke som helst, blott det ej är sådant, att det nedsätter hans värdighet och hindrar honom i hans embetsmannas-verksamhet. Han bör icke sky att under sina fritimmar drifva något snyggt handverk, att arbeta i sin trädgård eller på fältet, att idka renskrifveri, biskötsel o. d., städse i-lågkommande, att ingen är för god för ett ärligt arbete, om det än är aldrig så simpelt. Dock afrader jag bestämdt en skolmästare från all sysselsättning med landtkrämeri och krogrörelse, qvacksalveri på människor och djur, bondeadvokatur, boupptecknings- och auktionsföretagningar, arbete som daglönare o. m. s. Skälen för detta afstyrkande ligga i öppen dag. Att uppfostra barn till kristliga och dugliga män är skolmästarens pligt. Han har icke rättighet att åtaga sig några bisysslor, som menligt inverka på hans verksamhet i hans hufvudycke: ja han är pligtförgäten, om han gör det.

Om Inspektion öfver Folkskola.

Enligt §§. 2, 3, 10 af Kongl. Skolstadgan, är inspektionen öfver skolan uppdragen åt skolstyrelsen och speciellt åt dess ordförande. I verkligheten kommer väl detta bestyr, i synnerhet på landet, att hufvudsakligen öfverlemnas åt församlingens pastor. Hans bildning och ställning gör honom också mest passande dertill. Da folkskolans väl eller ve således till

en god del ligger i presterskapets händer, utbeder jag mig, att i korthet få tala några ord till dem om inspektionen.

Hvad kan man fordra af en skolinspektör?

a) Han bör nitälska för folkuppfostran, och alltid anse ett skolbesök som en embetsförrättning, och således som en pligt.

b) Han bör känna skolmästarekonstens allmänna grunder theoretiskt, och genom besök i skolan göra sig underrättad om det tekniska i och för en skolas skötsel.

c) Då lokala och andra tillfälliga omständigheter icke bero af honom, måste hans förnämsta bemödande vara, att af det för handen varande göra det bästa möjliga. Detta kan han åstadkomma 1) genom utdelande af behöfliga instruktioner, 2) derigenom att han fordrar sträng räkenskap af skolmästaren öfver allting, 3) derigenom att han, utan att likväl petigt leta efter fel, icke lemnar någon verklig felaktighet oanmärkt.

d) Han bör behandla läraren vänskapsfullt, och anse honom som en medarbetare till Guds rikets förökelse, besinnande, att genom denna enighet i allt godt, bådastånd höjes i allmänna omdömet, och att derigenom bådastånd föröka.

e) Han bör, för att komma till ett riktigt omdöme om skolmästaren, betrakta
1) hans sätt att umgås med barnen,

- 2) den innerlighet, hvarmed han hängifver sig åt sitt yrke,
- 3) hans uppförande i privatlivet,
- 4) ordningen i skolrummet, och
- 5) allmänna omdömet, dock härvid besinnande, att folkets röst *icke alltid* är Guds röst.

Det är icke nog att skolmästaren eger skicklighet att väl undervisa — att han bibringar mycket kunskaper på kort tid — att han handhåller disziplin oklanderligt — att han kan akta sig för dåligt rykte — att han villigt lyder sina förmän — att han lyssnar till opinionen; detta allt är visst bra och mången skolinspektör får kanske observera motsatsen af detta; men detta är icke allt hvad inspektören bör söka efter och söka utveckla: han måste äfven söka efter ett ärligt kristeligt sinne och ett visligt nit, hvilket ensamt förmår höja en skola till det hon bör vara. Finner inspektören detta nit, då är hans kall lätt, då behöfver han endast följa skolmästaren som en god lifvande genius, och i öfrigt lemna honom så mycken frihet, som omständigheterna tillåta; men likväl besinna, att menskligt nit alltid behöfver erkännas och lifvas, om det ej skall slutligen blifva endast en under askan glödande eld, som är onyttig för världen. — Har skolinspektören deremot en liknöjd, beqväm eller omoralisk och oärlig lärare, då måste han först försöka alla möjliga vänliga och milda medel, för att få honom till en i skolan nyttig arbetare, och vid sina fordringar alltid vara billig, dock utan att

gifva efter i hvad rätt är; men kan skolmästaren ej derigenom förbättras, då måste inspektören bruka lagliga medel, för att få bort honom; ty det är bättre, att skolmästaren något lider, än att skolan genom honom skall blifva onyttig eller skadlig.

För att bilda sig ett riktigt omdöme om skolan och gagna i sitt kall, måste inspektören besöka skolan på alltid obestämda tider. Huru ofta kan ej afgöras, emedan detta beror på omständigheterna. Ju sämre skola, ju tätare besök, är hufvudregeln. Vid besök har inspektören att iakttaga lärarens punktlighet, ordningssinne och flit, samt barnens punktlighet, åthäfvor, flit och kunskaper. Ordningen i skolan kan oftast öfverses med en blick. Ligga böcker och tafflor om hvarandra, är skolan i öfrigt ostälad, barnen tröga och otympliga, då de skola efterkomma lärarens befallningar, när inspektören är i skolan, så kan han vara säker, att oordningen är ännu större, när han är borta; men deraf att ordning finnes stundom, får han ej sluta, att ordning finnes alltid. Lärarens och barnens flit kan och får ej bedömmas efter det yttre utseendet, utan efter barnens kunskaper, hvilka böra utrönas derigenom, att inspektören ser noga efter, hvad barnen, enligt uppgjord läseplan borde kunna och sedermera vid anställd pröfning visa sig kunna. Små pröfningar böra derföre af inspektören stundom anställas. Åtminstone bör inspektören vara närvarande vid de repetitioner, hvilka enligt läseplanen böra

anställas, då hvarje mindre läsekurs är slutad. Vid examen kan inspektören också inhemta mycket till ledning af sitt omdöme öfver läraren och barnen.

Men denna detaljkännedom om flit, ordning och kunskaper är icke allt hvad inspektören behöfver känna: han måste äfven, genom noggrann ransakning af skolans diarier och skolmästarens och barnens hela lif, söka en säker kännedom om den verkan, undervisningen och disciplinarmedlen haft på barnen i och utom skolan, och om barnens fel eller dygder under skoltiden af- eller tilltagit i den man de blifvit äldre, för att, ledd deraf, kunna vidtaga de lämpligaste åtgärder till uppnående af skolans mål: barnens uppfostran till fromma kristna, som kunna klart tänka, lifligt känna och som ega kraft och mod att bemöda sig om det, de inse vara deras pligt. Ty kunskaper ensamt äro intet; yttre sedlighet är intet; ett af kristi anda stärkt och renadt hjertelag öfvergår allt.

I det yttre lifvet utpreglar sig visserligen skolans undervisning och anda bäst, oaktadt dess många från yttre inflytelser härrörande skiftningar, och genom aktgifning på de i skolan bildades hela lefnad kan man lära känna skolans historia genom dess resultater; men skolans historia har äfven andra källor: matriklar, dagböcker, profskrifter, undervisningsplaner, examenskataloger m. m. Alla sådana papper böra vid skolan i dertill serskildt bestämdt arkivskåp omsorgsfullt förvaras. Inspektören bör

serdeles noga se till, att så sker, emedan dessa dokumenter ej endast kunna vara nyttiga för de närmast följande åren, utan äfven i en aflägsen tid lemna forskaren materialier till bildande af ett säkert omdöme om folkskolans fordna tillstånd i ganska många afseenden. För att blifva lätt tillgängliga böra de, för hvarje år, inslås i ett serskildt konvolut, hvarå skolmästarens namn, barnens antal och årtalet bör så tecknas, att det vid en hastig öfversigt lätt faller i ögonen. Nyckeln till arkivet bör förvaras af inspektören.

Innan jag slutar, utbeder jag mig få nämna, att *Inspektörens uppträdande i skolan alltid bör åsyfta att höja barnens aktning för skolan och läraren, och att Inspektören måste noga akta sig att med minsta ord eller gerning kompromettera skolmästaren inför barnen, äfven om han är tadelvärd.* Derjemte bör han klart yeta hvad han vill och hvad han åsyftar, och alltid handla efter ett pedagogiskt riktigt system. Hans åtgärder, ehuru lätta, få då egenkapen af en naturkraft: en stilla oemotståndlig sedlig kraft, som lägger allt under sin lydning; ty det är icke subordinationen i och för sig, som är förhatlig och väcker motstånd, utan ett godtyckligt, nyckfullt och orättvist öfvervälde, som icke respekterar den lydandes moraliska personlighet.

Namn.	Ma- tikel No	M.	T.	O.	Th, — sqa- val- ler.	F.	L. ≡) Regent- aga.	S.	M.	T.
1 J. Krantz	15		^ B.H. 37. K. 56.	1						
2 P. Svensson	18									
3 P. Lind	45									
4 J. Stenström	7				1 =) lögn	^	— oren			

Ann. Böken göres helst i folio, på det att man på ett uppdrag må kunna få minst full månad. Läraren inför i hvarje kolumn de anmärken, han har att göra, medelst tecken. Prånvaro f. n. utmärkes med 1, efr. n. med v. Rastläxa med första bokstafven till sakens namn samt pag. i läroboken. Fel antecknas med ett eller flera — allt efter försakens beskaffenhet. Vill läraren särskilt minnas ett fel, för att säkrare bedömma ett barn, bör han göra serskild anteckning deryn. Alla bestraffningar bör antecknas i sedeboken.

Matrikel för N. N. Folkskola.

Matrikelnummer.	Namn.	Skolnr.	Födelseår.	Inskriftningsdag.	Föräldrar.	Flyttades.	Af Göteborg från Skolan.
201	C. Sefström.	32	1836 $\frac{1}{2}$	1846 $\frac{1}{2}$	Arbetare.	fr. 3 C. till 4 d. $\frac{1}{2}$ o. s. v.	

Ann. Examens-Katalogen eller den förteckning, som Skolmästaren bör framlägga offentligen vid examen bör innehålla namn, ålder, intagningsår, församling, betyg öfver uppförande och lit, samt kunskaper under deras olika rubriker.

ARBETS- och TEMPO-ORDNING

vid

KALMAR FOLKSKOLA.

Barnen samlas kl. $\frac{1}{2}$ 9 i skolsalen. $\frac{3}{4}$ till 9 halles snygghetsmönstring och uppräknig. Barnen kommenderas in i bänkarne.

- a) Signal med klockan — barnen ställa sig på tvenne leder.
- b) Signal med klockan — barnen göra vensterom.
- c) Tvenne slag med klockan — barnen marschera under sträng takt i bänkarne. Signal med pipan — marschen upphör. Signal med klockan — barnen göra front. Efter bönen kommenderas barnen att sätta sig i bänkarne. Signal med klockan.
 - a) Läraren utsträcker venstra armen i horisontel ställning — barnen taga med venstra armen i bänken framför sig.
 - b) Högra armen utsträcket — barnen sätta venstra foten in i bänken.
 - c) Venstra armen utsträcket — barnen taga högra foten in i bänken.
 - d) Venstra armen nedfalles hastigt — barnen sätta sig. Nu halles Bibelförklaring eller Kateketisering. Barnen kommenderas ur bänkarne. Signal med klockan.
 - a) Venstra armen utsträcket — barnen stiga

upp och fatta tag i bänken framför sig med venstra handen.

- b) Högra armen utsträckes — barnen stiga ur bänken med högra foten.
- c) Venstra armen utsträckes — barnen taga venstra foten ur bänken.
- d) Venstra armen nedfälls — barnen stå raka. Barnen kommenderas in i läsecirklarne. Signal med klockan — barnen göra vensterom.

Tvenne slag med klockan — barnen marschera in i cirklarne.

Signal med pipan — marschen upphör.

Signal med klockan — cirklarne bindas.

De som skola vara monitörer för dagen, gå i de cirklar de skola undervisa uti. *)

Tvenne stötar med pipan — läsningen börjar.

Alla hemlexor förhöras nu af läraren eller monitörer, hvilka tillhållas att icke hjälpa barnen på något sätt, så att de slippa läsa upp den rätta lexan. Hvarje barn måste ovilkorligen läsa upp den lexan, som är skriven på taflan i cirkeln. **)

*) De 9 högsta cirklarne äro bestämde till monitörer, hvilka alternera:

2 dagar i veckan 14, 11 och 8.

d:o d:o 13, 10 och 7.

d:o d:o 12, 9 och 6.

ANM. Med dessa cirklar måste städse hållas serskilda monitörsöfningar.

**) I hvarje cirkel är en vanlig skiffertafå, som på båda sidor är försedd med pappersrimsor, på hvilka barnens namn äro uppskrifna. Midt för namnet (på skiffern) står uppteckadt huru lång lexan de hafva. Barnen uti en cirkel äro icke tvungna att hafva samma lexan, utan får fri tåflan ega rum.

Kl. 10 signal med pipan — allmän tystnad. Läraren ser efter hvilka som icke kunnat sina lexor, och gifver alla ny lexan, samt upptecknar restlexorna på taflan. Restlexorna öfverläsas hemma eller vid eftersittning, och ett tecken skrives i journalen, till ledning för läraren vid examina.

De böcker, som skola läsas följande timma, utdelas af ordningsmännen.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 få barnen gå ner på lekplanen högst $\frac{1}{4}$ timma.

Kl. 11 signal med pipan — läsningen upphör, böckerna insamlas.

Läraren kommenderar: I räknecirklarne. (Sker på samma sätt, som då barnen gå i bönbänkarne.)

När alla barnen kommit på sina platser, gifves signal med pipan — marschen upphör.

Signal med klockan — de i bänkarne göra front, de öfriga binda cirklarne.

Barnen i bänkarne skola sätta sig — se förut.

Taflornas upphämtning och rengöring.

Signal med klockan.

- a) Begge armarne i kors, horisontelt framsträckta — barnen likaså.
- b) Armarne böjas nedåt — barnen taga den framför dem hängande taflan.
- c) Armarne skiljas och höjas till den ställning, som de vid a innehade — barnen svänga om taflan och hålla den rätt midt för munnen.

- d) Armarne nedsänkas hastigt mot kathedern — nu höres endast en stöt af taflorna, som på långsidan nedstötas mot bänken.
- e) Armarne föras framåt — taflorna lika så.
- f) Armarna dragas hastigt tillbaka — barnen släppa taflorna.
Signal med klockan.
Högra armen uppföres till munnen — barnen lika så.
Armen nedföres hastigt mot kathedern — taflorna göras rena.
Tabeller utdelas.
Signal med pipan — räkningen börjar.

A x m. Utå 4 räknecirklar finnas kulor för att lätta räkningen för små barn. I första cirkeln äro 10, i andra 20, i tredje 30, i fjärde 40 kulor. Barnen räkna ej längre i hvarje cirkel än det finnes kulor. Vid räkningen märkes, att barnen ej få säga elfva, tolf, trettio o. s. v. utan en tio en, en tio två, tre tion o. s. v.

I alla cirklar räknas addition, subtraktion, multiplikation och division. Tvenne cirklar finnas utan kulor, der barnen lära sig att med säkerhet räkna, utan att se något åskådligt föremål. Ifrån dessa cirklar komma barnen i tallebänkarne, der räkningen fortsättes efter Åkerbloms räknatabeller, dels i hufvudet och dels på tafla.

Kl. 12 signal med pipan — räkningen upphör.

Tecken till taflornas rengöring — se förut.
Taflorna upphängas på sina ställen.

Signal med klockan.

- a) Armarne i kors, horisontelt framsträckta — barnen likaså.

- b) Armarne föras mot kathedern — barnen gripa tag i taflorna.
- c) Armen slås hastigt inom kathedern — barnen hänga upp taflorna.
Barnen kommenderas ur bänkarne — se förut.
Signal med klockan — barnen i bänkarne göra vensterom och de i cirklarne ställa sig på tvenne leder.
Tvenne slag med klockan — alla barnen marchera in i bänkarne.
Signal med pipan — marschen upphör.
Signal med klockan — front.
Signal med klockan — barnen göra vensterom.

Afdelningarne march! — då hvarje barn går på den plats, som är bestämd. Deref-ter gå barnen hem under uppsigt af någon af de pålitligaste gossarne.

Obs. Flickorna deltaga icke i marcher.

Eftermiddagen.

Barnen samlas kl. $\frac{3}{4}$ till 2 — sygghetsmönstring och uppräknung.

Barnen kommenderas in i bänkarne och sätta sig — se förut.

Taflornas upphämtning och rengöring — se förut.

Kl. $\frac{3}{4}$ till 3 signal med klockan — skrifningen upphör.

Tabeller och stift insamlas af ordningsmännen.

Tecken till korrigerung.

Signal med klockan.

- a) Armarne i kors, horisontelt framsträckta — barnen lika så.
- b) Armarne böjas nedåt — barnen gripa tag i taflorna.
- c) Armarne skiljas och höjas — barnen svänga om taflorna och hålla dem rätt midt för munnen.
- d) Armarne föras framför — barnen lika så med taflorna.
- e) Armarne dragas sakta tillbaka — barnen låta taflorna ligga kvar på tummarne.

Efter korrigeringen.

Signal med klockan.

Högra armen utsträckes och nedfälls — barnen släppa taflorna.

Taflornas rengöring och upphängning — se förut.

Barnen kommenderas ur bänkarne och ner på lekplanen — se förut.

När barnen kommit opp, gå de in i läsecirklarne.

Signal med pipan — marschen upphör.

Signal med klockan — cirklarne bindas.

Tvenne stötar i pipan — läsningen börjar och fortfar till kl. 4, hvarefter bön göres och öfningar anställas i sång och gymnastik.

